

Masteroppgave

Barn og unges medvirkning i kommunalt barnevern

En kvalitativ studie om hva ungdom i kontakt med
barneverntjenesten trekker frem som god
medvirkningspraksis

Nina Holtermann

Meistring og myndiggjering

2021

45 poeng

Antall ord: 32 945

Sammendrag

Til tross for at det har vært et økende fokus på barn og unges medvirkning i barnevernet de siste årene, viser forskning at det er krevende å legge til rette for medvirkning i praksis. FNs barnekonvensjon presiserer at barnets beste og barnets medvirkning er komplementære prinsipp, som betyr at de ikke skal gå på bekostning av hverandre. Denne studien utforsker hvilke forutsetninger ungdommer i kontakt med barnverntjenesten opplever at må være til stede for at deres rett til medvirkning skal bli ivaretatt. Studien bygger på fire kvalitative intervjuer med ungdommer i kontakt med barneverntjenesten, samt lydopptak av to barnesamtaler mellom barn og kontaktperson i barnevernet. Formålet med studien er å bidra med økt kunnskap knyttet til god medvirkningspraksis, så flere barn og unge skal få realisert reell medvirkning i kontakt med barnevernet. Oppgaven søker primært å fange opp ungdommenes perspektiver rundt medvirkning, som så blir belyst med konkrete utdrag og eksempler fra barnesamtalene. Funnene viser at viktige forutsetninger for medvirkning er at barn og unge må ansees som reelle samarbeidspartnere, relasjonen mellom barn/ unge og deres kontaktperson er svært betydningsfull og at strukturelle forhold påvirker medvirkning. Mange av funnene mine samsvarer med tidligere forskning, men jeg finner videre at kontaktpersonen i barnevernet er av stor betydning ungdommene, til tross for at kontakten er noe sjelden. Jeg har videre funnet at kontaktpersonen i barnesamtalene gjør mye av det ungdommene etterlyser, og at det er samsvar mellom «den gode barnesamtalen» og det ungdommene ønsker. Et annet funn er at kontaktpersonene må være modige, kompetente, tilgjengelige og omsorgsfulle.

Summary

Even though there has been an increased focus on children and youths' participation in the child welfare systems in recent years, studies show that it is still demanding to facilitate participation in practice. The UN Convention on the Rights of the Child states that the best interest for the child and that the view of the child is given due weight in considerations about itself (participation) are complementary principles, which means that one should not be at the expense of the other. This study explores which prerequisites youths who receive services from the child welfare system believes are needed so that their right to participation in their own case is preserved. The study builds on four qualitative interviews with youths who receive services from the child welfare system and tape recordings of two child conversations between a child and employees from the child welfare. The purpose of the study is to contribute with added insights to what constitutes good participation practice, so that more children and youths can achieve real participation in contact with the child welfare system. The study primarily seeks to synthesise the youths' perspectives on participation, and they are exemplified with concrete extracts and examples from the child conversations that has been studied. My findings show that important prerequisites for participation is that children and youths must be seen as real cooperating partners, that the relationship between children/youths and their social worker in the child welfare system is of great significance and that structural considerations impact the degree of participation perceived by the children/youths. Many of my findings are in accordance with previously conducted studies, however I find the social worker in the child welfare system is of greater importance even though the contact is scarce. Furthermore, I have found that the social worker already does a lot of what the children require, and that there is conformity between "the good child conversation" and what the youths want. Lastly, the social worker needs to be brave, competent, available and caring to facilitate participation.

Forord

Så er arbeidet med masteroppgaven ved veis ende. Det har vært en spennende og lærerik prosess å fordype seg i temaet barn og unges medvirkning. Mye tid har blitt lagt ned i arbeidet og det har til tider vært krevende. Det er mange jeg vil takke for at masteroppgaven har kommet i orden.

Først og fremst vil jeg takke ungdommene som har latt seg intervjuet og bidratt med viktig innsikt/ kunnskap og gode refleksjoner rundt temaet medvirkning i barnevernet. Dere har delt med åpenhet og engasjement, det setter jeg stor pris på.

En stor takk vil jeg rette til min veileder og leder av forskningsprosjektet jeg har samarbeidet med, Bente Hasle. Takk for gode diskusjoner, nyttige innspill og konstruktive tilbakemeldinger underveis. Ditt engasjement for temaet har vært til stor inspirasjon for meg. Takk for samarbeidet og for muligheten til å delta i prosjektet.

Til slutt vil jeg takke familie, samboer og nære venner som har motivert og heiet på meg i en til tider krevende periode.

Jeg håper mange vil finne oppgaven nyttig i arbeidet med å tilrettelegge for barn og unges medvirkning i kommunalt barnevern.

Oslo, juni 2020

Nina Holtermann

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	7
1.1 Aktualitet	7
1.2 Formål og problemstilling	8
1.3 Avgrensning og begrepsforståelse.....	9
1.4 Oppgavens struktur.....	10
2.0 Forskning på feltet	10
3.0 Teoretiske perspektiver og begreper	13
3.1 Medvirkning – bidrag til Empowerment.....	13
3.2 Medvirkning i et juridisk perspektiv.....	13
3.3 Medvirkning i et sosiokulturelt perspektiv.....	14
3.3.1 Barneperspektivet og barnets perspektiv.....	15
3.3.2 Medvirkning og makt	16
3.3.3 Modeller for barn og unges medvirkning	17
3.4 Medvirkning i et relasjonelt perspektiv.....	22
3.4.1 Betydningen av kontaktpersonens kommunikasjons- og relasjonskompetanse	22
3.4.2 Barnesamtaler i barnevernet og dialogisk samtalemotodikk	23
3.4.3 Anerkjennelse og kjærlighet	25
3.5 Medvirkning i et mestringsperspektiv.....	26
3.6 Medvirkning i et strukturelt perspektiv.....	28
3.6.1 Organisatoriske vilkår	28
3.6.2 Sosiomaterielle forhold: betydningen av sted og rom for medvirkning.....	29
3.6.3 Bidrag i dokumentasjon	30
3.6.4 Deling av informasjon	30
4.0 Forskningsdesign og metode	31
4.1 Vitenskapsteoretisk forståelsesramme.....	31
4.2 Forforståelse	32
4.3 Kvalitativ forskning og metodisk tilnærming.....	34
4.3.1 Lydopptak av barnesamtaler mellom barn og kontaktperson	35
4.3.2 Kvalitativt forskningsintervju	35
4.4 Utvalg.....	36
4.5 Rekruttering	37
4.5.1 Utfordringer knyttet til rekruttering (og NSD)	38
4.5.2 Portvakt eller døråpner?	39
4.6 Intervjuguide.....	40
4.7 Gjennomføring av intervju	41
4.8 Forskningsetiske hensyn og vurderinger.....	42
4.9 Validitet, reliabilitet og generalisering	43
4.9.1 Feltnotater og validitet	45
5.0 Analyse og presentasjon av funn	45
5.1 Analytisk tilnærming	46

5.2 Analyse av barnesamtalene	46
5.3 Temasentrert analyse av intervjuene	47
5.3.1 Forberedelse	47
5.3.2 Koding	48
5.3.3 Kategorisering og utarbeiding av tema.....	48
5.4 Etske refleksjoner knyttet til temasentrert analyse	49
5.5 Presentasjon av funn og tolkning av empirien	49
5.5.1 Funn i første analyse av barnesamtalene	50
5.5.2 Funn i intervjuene med ungdommene	50
5.5.3 Funn i barnesamtalene etter reanalysen.....	51
5.6 Barn og unge som reelle samarbeidspartnere.....	53
5.6.1 Nok og forståelig informasjon.....	53
5.6.2 Etterspørre synspunkt og inklusjon av meninger /barnets medbestemmelse	58
5.7 Relasjon mellom barn/unge og kontaktperson	60
5.7.1 Tillitsfull relasjon	61
5.7.2 Kontaktperson som støtte til mestring	62
5.7.3 Kontaktpersonens kommunikasjonsferdigheter	63
5.8 Strukturelle forhold	66
5.8.1 Preferanser for møtested	66
5.8.2 Antall møtepunkt med kontaktperson	67
5.8.3 Dokumentasjon og deling av informasjon	69
5.9 Ungdommenes konkrete råd til ansatte barneverntjenesten.....	72
6.0 Diskusjon.....	73
6.1 Barn og unge som reelle samarbeidspartnere.....	74
6.1.1 Nok og forståelig informasjon.....	74
6.1.2 Etterspørre synspunkt og inklusjon av meninger	75
6.2 Relasjon mellom barn/unge og kontaktperson	77
6.2.1 Kontaktperson som støtte til mestring	78
6.2.2 Kontaktpersonens kommunikasjonsferdigheter	79
6.3 Strukturelle forhold	80
6.3.1 Antall møtepunkt	81
6.3.2 Bidrag i dokumentasjon	82
6.3.3 Deling av informasjon	83
7.0 Avslutning	84
7.1 Konklusjon.....	85
Litteraturliste	86
Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD.....	91
Vedlegg 2: Informasjonsskriv	94
Vedlegg 3: Intervjuguide	95

Figuroversikt

Figur 1: Hart (1992) "Ladder of Young People's Participation"	19
Figur 2: Medvirkning som en sirkulær prosess (Strandbu, 2011)	20

Tabelloversikt

Tabell 1: Oversikt over utviklingen av empirinære koder og kategorier til tema	50-51
---	--------------

1.0 Innledning

Temaet for min masteroppgave er barn og unges medvirkning innenfor kommunalt barnevern. Barn og unge har tydelige rettigheter knyttet til medvirkning, forankret både gjennom FNs barnekonvensjon og i barnevernloven. Det har de siste årene vært et økende fokus på barns medvirkning (Helse- og omsorgsdepartementet, 2018) og barns medvirkning og innflytelse blir stadig et viktigere hensyn i vurderingen av hva som er barnets beste (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017). Barns rett til medvirkning i det kommunale barnevernet har blitt ytterligere styrket gjennom presisering i ny lovparagraf i 2018. Forskning viser likevel at barn ikke medvirker i tilstrekkelig grad i samhandling med barnevernet og at tjenesten har forbedringsbehov knyttet til barns medvirkning (Helsedirektoratet, 2019).

1.1 Aktualitet

Hovedoppgaven til barneverntjenesten er «å sikre barns utvikling og oppvekstvilkår, med utgangspunkt i prinsippet om *barnets beste*» (barnevernsloven, 1992, §1-1). Hva som er barnets beste, varierer imidlertid i med hvert enkelt barns historie og situasjon. I vurderingen av barnets beste er barns medvirkning av sentral betydning. Barn og unges medvirkning er en forutsetning for å inkludere deres perspektiv i beslutninger i barnevernet og slik sett ivareta *barnets beste*. Hensynet til barns medvirkning i barnevernloven bygger på innholdet i FNs barnekonvensjon artikkel 12 og hensynet til barnets beste er beskrevet i FNs barnekonvensjon artikkel 3. Ifølge FNs barnekomite (2009) presiseres det at prinsippene er komplementære og dermed ikke skal gå på bekostning av hverandre. Det betyr at for å følge prinsippet om barnets beste, må barn få medvirke gjennom blant annet å bli hørt og få uttrykke sine synspunkt, som videre skal benyttes i barnevernfaglige vurderinger. Slik sett blir barn og unges medvirkning en viktig forutsetning for at barnevernet skal kunne utøve sitt samfunnsmandat riktig og følge lovverket som de er underlagt for at barn og unge skal få den hjelpen de har behov for.

Synet på barn og barndom har endret seg mye gjennom de siste tiårene, noe barndomssosiologien har bidratt til. Et utviklingspsykologisk perspektiv der barnet oppfattes som umodent og i utvikling var lenge rådende i synet på barn og barndom. Denne kollektive konstruksjonen av barn har bidratt til å objektivere og pasifisere barn ved at de blir posisjonert som sårbare og med behov for beskyttelse fra voksne (James & Prout, 1997).

Barndomssosiologien er opptatt av barndom som et samfunnsfenomen og som verdifullt i seg selv ved å ikke betrakte barn som uferdige voksne, men som personer med rett til

samfunnsdeltakelse (James & Prout, 1997). På den måten ble barnets kompetanse fremhevet, og aktørstatus ble gitt barnet.

I 2019 var det ifølge Statistisk Sentralbyrå (2020) 44 821 barn i alderen 0-22 år som mottok hjelpetiltak og 9 771 under omsorgstiltak. Barneverntjenesten mottok 57 988 bekymringsmeldinger og av disse ble 46 864 undersøkelser igangsatt (SSB, 2020). Antallet barn som er under barnevernets omsorg eller mottar hjelpetiltak har vært forholdsvis stabilt de siste fem årene. Dette viser likevel at det er mange barn og unge som er i kontakt med barnevernet og som har behov for hjelp, og større grad av medvirkning kan bidra til at de får mer riktig hjelp.

Det kommunale barnevernet har blant annet ansvar for å gjennomgå bekymringsmeldinger og foreta undersøkelser, iverksette og evaluere hjelpetiltak, plassering og oppfølging av barn utenfor hjemmet, godkjenning av fosterhjem, samt forebyggende arbeid (NOU 2012:5). Barneverntjenesten arbeider etter barnevernloven, og den har som formål:

å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid, samt bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår (1992, § 1-1).

Nytt i barnevernlovens formålsparagraf fra 2018 er at barn og unge skal bli møtt med trygghet, kjærlighet og forståelse, dette stiller nye krav til ansatte i kommunalt barnevern og er noe jeg vil komme tilbake til senere i oppgaven.

Jeg samarbeider med et pågående forskningsprosjekt ved Høgskulen i Volda, ledet av Bente Hasle og som gjennomføres i tett samarbeid med Mental Helse Ungdom og Kompetansesenter for brukererfaring og tjenesteutvikling. Prosjektet har navnet «Barn, unge og brukermedvirkning innenfor barnevern og BUP», og min masteroppgave vil inngå som en delstudie i denne forskningen. Jeg har utført undersøkelsen selvstendig, men Hasle har deltatt på alle intervjuene. Samarbeidet har gitt meg tilgang på to barnesamtaler som er deler av empirien studien bygger på. Dette vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

1.2 Formål og problemstilling

Jeg ønsker med denne studien å bidra med økt kunnskap knyttet til god medvirkningspraksis, slik at flere barn og unge skal få realisert reell medvirkning i kontakt med barnevernet.

Forskning har vist at det kan være krevende å gjennomføre medvirkning i praksis og dette kan føre til at hjelpen mange barn og unge mottar ikke oppleves som nyttig. Jeg ønsker derfor å løfte frem og eksemplifisere hvordan medvirkning kan tilrettelegges for i praksis. Dette gjør jeg gjennom å undersøke hvilke forutsetninger ungdommer i kontakt med barnevernet opplever som betydningsfullt for at de skal få medvirke. Videre vil jeg belyse ungdommenes perspektiver med konkrete eksempler fra to gjennomførte barnesamtaler mellom barn og kontaktperson i barnevernet. Dette mener jeg er et viktig fokus for at barn og unge skal få den hjelpen de har behov for av barnevernet, gjennom at prinsippet om «barnets beste» blir ivaretatt. Følgende problemstilling er utgangspunkt for oppgaven:

«Hvilke forutsetninger opplever barn og unge at må være til stede for at de kan få realisert retten til medvirkning i kontakt med det kommunale barnevernet?»

Forskningsspørsmålene i denne masteroppgaven er:

1. Hvilke relasjonelle faktorer opplever ungdommene at har betydning for medvirkning?
2. Hvilke strukturelle faktorer opplever ungdommene at har betydning for deres medvirkning?
3. Hvordan kan barn og unges medvirkning tilrettelegges for gjennom barnesamtaler i praksis?

1.3 Avgrensning og begrepsforståelse

Medvirkning kan foregå både på individnivå og systemnivå. I denne oppgaven er det medvirkning på individnivå som er i fokus. Det vil si barn og unges medvirkning i kontakt med barnevernet, i møte med sin kontaktperson vedrørende sin egen barnevernssak. I oppgaven blir barn og unges medvirkning både omtalt med begrepet *medvirkning* og med begrepet *deltakelse*.

Jeg har valgt å benytte *kontaktperson* fremfor saksbehandler når jeg omtaler ansatte i barnevernet gjennom oppgaven. Saksbehandler har tidligere vært den mest brukte tittelen på rollen som hjelper innenfor kommunalt barnevern. Likevel blir betegnelsen «kontaktperson», etter ønske fra barn og unge som har fått hjelp av barneverntjenesten gjennom Forandringsfabrikken, i større grad benyttet innenfor det kommunale barnevernet (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017). Ungdommene jeg har intervjuet benevnes enten som ungdom, deltaker/intervjuperson eller han/ hun uavhengig av hvilket kjønn de er. Dette er av hensyn til anonymitet.

1.4 Oppgavens struktur

Innledningsvis har bakgrunn for valg av tema, aktualitet og undersøkelsens problemstilling, samt forskningsspørsmål blitt gjort rede for. Videre blir forskning på feltet presentert i kapittel 2. Deretter blir teoretiske perspektiver og begreper relevant for oppgavens tema belyst i kapittel 3. I kapittel 4 blir studiens fremgangsmåte gjort rede for gjennom forskningsdesign og metode. Videre blir analyse og funn i det empiriske materialet presentert i kapittel 5. I kapittel 6 blir problemstillingen drøftet opp mot studiens funn, tidligere forskning og relevante teoretiske perspektiver. I kapittel 7 oppsummeres oppgaven med en konklusjon og forslag til videre forskning.

2.0 Forskning på feltet

I dette kapittelet vil jeg belyse barn og unges medvirkning i lys av forskning på feltet. Hensikten med kapittelet er å bedre kunne forstå hvordan barn og unges medvirkning vektlegges, hvilke faktorer som kan spille inn på medvirkning, samt barrierer knyttet til å realisere medvirkning.

Det er forsket mye på barn og unges medvirkning innenfor kommunalt barnevern, både nasjonalt og internasjonalt. Forskning viser at barn og unge som er i kontakt med barnevernet i liten grad medvirker og at det i praksis er utfordrende å legge til rette for barn og unges deltakelse i kontakt med barnevernet (Biljeveld, et al., 2015; Helsetilsynet, 2019; Jensen, 2016; Paulsen, 2016; Seim & Slettebø, 2017, Falch-Eriksen, et al., 2021, van Biljeveld et al., 2020). Havnen et al. (2020) fant i sin rapport om barnevernets undersøkelsesarbeid at kun 60 prosent av barna ble snakket med, noe som vil si at 40 prosent av barna ikke ble snakket med. Videre kom det frem at barns synspunkt og meninger kun var etterspurt i en tredjedel av samtalene, som tyder på at mange barn hadde begrenset mulighet for å medvirke i barnevernets undersøkelsesarbeid (Havnen et al., 2020). I sin rapport etter gjennomgang av 106 barnevernssaker finner Helsetilsynet (2019) at barnas synspunkter ofte ikke blir tatt med i vurderingene eller i argumentasjonen frem mot beslutninger. Rapporten viser også at barn og unge i liten grad blir informert om sine rettigheter, og heller ikke om prosessen i barneverntjenestens arbeid, noe som reduserer barns mulighet til medvirkning (Helsetilsynet, 2019). Jensen (2016) peker i sin studie på at maktutøvelse i barnevernet er med på å konstruere ungdommers medvirkningsrom. Det fremkommer at ungdommer som viser vilje til å samarbeide på barnevernets premisser oppnår større medvirkning og motsatt, de som viser

motstand i problemløsning eller ikke tilpasser seg tiltak og problemforståelser oppnår mindre medvirkning.

Flere studier trekker frem at en positiv og tillitsfull relasjon mellom barn og deres kontaktperson i barnevernet har avgjørende betydning medvirkning (Biljeveld et al., 2015, Huseby et al., 2018; Kennan et al., 2018; Paulsen, 2016; Tunestveit et al., 2021). At barn blir respektert, lyttet til og tatt på alvor av sin kontaktperson er viktige forutsetninger for en god relasjon (Paulsen, 2016), og slik sett er kontaktpersonenes kommunikasjonsferdigheter avgjørende (Kennan et al., 2018). Likevel er det mange kontaktpersoner som ikke føler seg kompetente eller komfortabel med å gjennomføre barnesamtaler, noe som rapporteres som en barriere for å etablere en god relasjon (Biljeveld et al., 2015; Pöllki et al., 2012). Huseby et al. (2018) identifiserte emosjonell støtte fra voksne som sentralt i det barna beskrev som en tillitsfull relasjon med profesjonelle. At barnas problemer ble fulgt opp og at de fikk hjelp til å håndtere bekymringer, samt empatisk lyttende voksne ble i den sammenheng trukket frem som viktig. Videre pekes det på som betydningsfullt at relasjonen er stabil over tid for at barn og unge skal få et nært og trygt forhold til sin kontaktperson (Paulsen, 2016; Kennan et al., 2018).

Samtidig viser Seim og Slettebø (2017) at barnevernets organisering gjør det utfordrerne å etablere trygge relasjoner over tid, fordi barna må bytte kontaktperson flere ganger i løpet av sin kontakt med barnevernet. Barn og unges medvirkning påvirkes av videre av antall møtepunkt (Paulsen, 2016), noe som begrenses gjennom organisatoriske utfordringer som stor arbeidspenge, tidspress og hyppig utskiftning av ansatte (Biljeveld et al., 2015). Det medfører at barnevernets arbeid bærer preg av å følge prosedyrer fremfor fokus på barnas perspektiv. Seim og Slettebø (2017) finner at egnede steder for kontaktpersoner å snakke med barn alene oppsto som en sosiomateriell utfordring. Manglende barnevennlige rom på barnevernkontorene, i tillegg til at skolene og hjemmene til barna ikke fremsto som optimale plasser å snakke om sensitive tema, ble nevnt som en barriere for å tilrettelegge for barns deltakelse i samtaler med dem (Seim & Slettebø, 2017). I tillegg spiller kontaktpersoners barnesyn inn på barnas deltakelsesbetingelser (Hasle et al., 2021). Det sosiokulturelle bildet av barn som sårbare og med behov for beskyttelse pekes på som en barriere for barns medvirkning (Biljeveld et al., 2019) og at en slik forståelse dominerer over forståelsen av barn som kompetente blant profesjonelle (Halse et al., 2021). Barn blir ikke ansett som beslutningstakere (Kriz & Skivenes, 2017), så selv om barn snakkes med betyr ikke det

nødvendigvis at de får påvirke beslutninger som gjelder dem selv (Vis & Thomas, 2009). Dette til tross for at barn og unge ønsker å delta mer (Biljeveld et al., 2015) og verdsetter å bli inkludert (Sæbjørnsen & Willumsen, 2017; Warming, 2011). Helsetilsynet (2019) hevder at det fremdeles gjenstår et betydelig forbedringsbehov når det gjelder barn og unges medvirkning og peker på at barneverntjenesten må benytte erfaringen og kunnskapen som barn og unge sitter med til å belyse sakene, samt tillegges vekt i de barnevernfaglige vurderingene.

Guldbrandsen et al., (2012) finner i sin studie at en forutsetning for barns deltakelse er knyttet til meningsskapende arbeid sammen med barna. At kontaktpersoner anser barn som meningsskapende subjekter og samhandlingspartnere, er i dette arbeidet viktig for å realisere barns deltakelse (Guldbrandsen et al., 2015). Økt fokus på den gjensidige posisjonen som oppstår mellom barn og kontaktpersoner i barnevernet, kan bidra til å fremme mer samarbeidsvennlige og relasjonsorienterte posisjoner (Tunestveit et al., 2021). Falch-Eriksen et al. (2021) hevder at kontaktpersoner ikke bare må jobbe *for*, men også *med* barn og unge for å ivareta medvirkning i henhold til artikkel 12 i barnekonvensjonen. Å ha mer fokus på barnas preferanser i samarbeidet gjennom å tilrettelegge for bruk av pedagogiske virkemidler og kreative tilnærminger, kan øke barn og unges involvering i møte med barnevernet (Huseby et al., 2018). Interaksjon gjennom aktiviteter og andre pedagogiske virkemidler og ikke kun gjennom samtaler, kan både bidra til å styrke relasjonen og også øke deltakelsen til flere barn i samhandling med barnevernet. Når barn og unge får delta mer og blir gitt aktørstatus, kan det bidra til at sårbarhet reduseres (Sæbjørnsen & Willumsen, 2017; Warming 2011).

Oppsummert trekker forskningen frem følgende faktorer av betydning for barn og unges medvirkning i kommunalt barnevern; en tillitsfull relasjon mellom barn og kontaktperson, kontaktpersonens kommunikasjonsferdigheter, tilbud om emosjonell støtte fra voksne, meningsskapende arbeid sammen med barn og bruk av pedagogiske tilnærminger, at barn blir oppfattet som aktører som er i stand til å delta, at barna snakkes med og inkluderes i barnevernsporsessen og i beslutningstaking. Barrierene for barn og unges deltakelse fremkommer i form av barneverntjenestens organisering og tid- og arbeidspress som skaper begrensede møtepunkter, manglende egnede plasser å møte barn alene, kontaktpersoners manglende kompetanse i å snakke med barn, et syn på barn som sårbare, samt maktutøvelse. Jeg vil videre presentere relevante teoretiske perspektiver og begreper av betydning for barn og unges medvirkning.

3.0 Teoretiske perspektiver og begreper

I dette kapittelet vil teoretiske perspektiver og begreper som er relevante for problemstillingen bli belyst. Dette kapittelet skal bidra til å gi en bedre innsikt i og forståelse av konteksten rundt barn og unges medvirkning, samt implikasjoner for praksis.

3.1 Medvirkning – bidrag til Empowerment

Empowerment handler ifølge Vik (2007) om omfordeling av makt, som kan innebære å styrke enkeltindivider eller gruppers forutsetninger ved at de oppnår mer makt. En slik tilnærming har som mål å gjøre mennesker bedre rustet til å styre egne liv, samt fremme egne behov og mål. Empowerment blir ofte oversatt til myndiggjøring på norsk. Vik (2007) omtaler brukermedvirkning som en arbeidsform innenfor individuell myndiggjøring, der individet kan oppleve økt makt eller kontroll uten at strukturen rundt endres. Brukermedvirkning er et vidt begrep som kan forstås på ulike måter. Backe-Hansen (2011) påpeker at medvirkning må sees på som en prosess og ikke bare å få uttrykt sitt synspunkt på et gitt tidspunkt. Videre argumenterer Backe-Hansen (2011) for at unge alltid er deltakere i prosessen med et forhold til andre og at medvirkning derfor må forstås som et relasjonelt fenomen. Seim og Slettebø (2007) mener at barn og unge må delta og ha reell innflytelse i alle faser av samhandlingen. Medvirkning kan slik sett oppsummeres med at det innebærer et relasjonelt aspekt, der den det gjelder skal ha en aktiv rolle og reel innflytelse gjennom hele prosessen. Det er en slik forståelse av begrepet «barn og unges medvirkning» som legges til grunn i denne oppgaven. Medvirkning omfatter også et juridisk aspekt som jeg nå vil utdype.

3.2 Medvirkning i et juridisk perspektiv

Barn og unges juridiske rett til medvirkning i kontakt med barnevernet er forankret både gjennom FNs barnekonvensjon (barnekonvensjonen, artikkel 12) og i barnevernloven (1992, § 1-6 og § 6-3). I tillegg plikter barnevernstjenesten å samarbeide med barn så langt det er mulig etter § 1-7. Som følge av revidert barnevernlov i 2018, ble barns medvirkning presisert og styrket gjennom § 1-6. Det kommer tydelig frem av lovverket at barn skal få medvirke gjennom hele saksgangen i samhandling med barneverntjenesten. Både gjennom å få uttale seg, men også ved at barneverntjenesten skal gi tilstrekkelig informasjon som må tilpasses barnet. Barnets synspunkter skal tillegges vekt etter alder og modenhet. Videre blir det i forskrift om barns medvirkning og tillitsperson (2014, § 3) beskrevet at barn kan medvirke ved å uttrykke sin forståelse og valg gjennom verbal og ikke-verbal kommunikasjon. Dette stiller krav til barneverntjenesten om å tilrettelegge samtaler på en slik måte at barn får

uttrykke seg på ulike måter og ikke bare gjennom verbal kommunikasjon. Det blir også fremhevet i forskrift om barns medvirkning og tillitsperson at medvirkning skal skje i trygge rammer for barnet (2014, § 6) og at barnevernet skal dokumentere hvorvidt barnet har fått medvirke og hva som er barnets syn (2014, § 7).

Hensynet til barns medvirkning i barnevernloven bygger på innholdet i FNs barnekonvensjon artikkel 12. Et annet viktig prinsipp er hensynet til barnets beste, som er beskrevet i FNs barnekonvensjon artikkel 3. Ifølge FNs barnekomité (2009) presiseres det at prinsippene er komplementære og dermed ikke skal gå på bekostning av hverandre. Videre påpekes det at barnets beste skal være målet og at barnets medvirkning blir fremgangsmåten for å nå dette målet, samt at barnets beste ikke kan oppnås korrekt dersom ikke barns medvirkning blir respektert (FNs barnekomité, 2009, s. 18). Det betyr at for å oppnå barnets beste, må barn få medvirke gjennom blant annet å bli hørt og få uttrykke sine synspunkt, som videre skal benyttes i barnevernfaglige vurderinger. Videre omtaler FNs barnekomité (2009, s.7) medvirkningspraksis ved bruk av begrepet «deltakelse» og viser til at det innebærer å inkludere barn i en prosess gjennom aktiv meningsutveksling med voksne. Dette viser at barn og unges medvirkning er en rettighet som krever interaksjon og aktiv deltagelse fra både barn og voksne for å bli tilstrekkelig ivaretatt. FNs barnekomité (2009, s. 31) konkluderer med at dersom artikkel 12 skal kunne gjennomføres på en meningsfylt måte, krever det at «gamle forestillinger om barns evner og kapasitet» må utfordres. Kontaktpersoners syn på barn er slik sett også av betydning for om barn og unges rett til medvirkning bli tilstrekkelig ivaretatt.

I forskrift om medvirkning og tillitsperson (2014, § 5) påpekes det at barn skal gis anledning til å medvirke, men skal ikke utsettes for press til å medvirke. Det er derfor viktig å nevne at det er frivillig for barnet å medvirke og det er ikke alle som ønsker å medvirke, men *alle* skal få muligheten. Barn har også krav på beskyttelse etter barnevernloven (1992, § 1-1) og FNs barnekonvensjon (1989, artikkel 3). Barnevernsansatte skal slik sett arbeide ut fra verdiene om å både beskytte barn og involvere barn samtidig, noe som ikke skal gå på bekostning av hverandre.

3.3 Medvirkning i et sosiokulturelt perspektiv

Et sosiokulturelt aspekt spiller som nevnt inn på barn og unges medvirkning. Dette vil nå bli redegjort for gjennom å fremheve betydningen av barn og unges meningsskapning i interaksjon med voksne, perspektiver i synet på barn, maktaspektet og til sist ulike modeller som analyseredskap og verktøy for å tilrettelegge for barn og unges medvirkning i praksis.

Ulvik (2009) trekker frem den sosiokulturelle diskursen knyttet til barn og unges deltakelse og dens betydning. Det vektlegges her at barn og unges synspunkter formes gjennom felles meningsskapning i interaksjon med andre mennesker (Ulvik, 2009). Videre påpeker Ulvik (2009) betydningen av kontaktpersoner som medkonstruktør til utvikling av barnets forståelse, der både den voksne og barnet skal lære gjennom interaksjonen. Kontaktpersoner kan bidra til barns utviklingsstøtte gjennom meningsfull samhandling med dem, og som videre kan føre til at barn får gitt opplysninger som er viktig for barnevernssaken. På den måten kan både den både barnet og den voksne lære. Gulbrandsen et al. (2012) er opptatt av meningsarbeid innenfor barnevernet, og mener at det er gjennom sosial deltakelse og relasjonell involvering at barn kan forstå seg selv som handlende subjekter. Videre påpeker Gulbrandsen et al. (2012) at dersom barn skal kunne gi uttrykk for sine synspunkter kreves det mer arbeid enn å gi barna informasjon – nemlig å utforske barns forståelse gjennom meningsdannende prosesser. En slik prosess må foregå i samspillet mellom barn og kontaktperson. Meningsskapende arbeid i barnevernet kan således være viktig for at barn som mottar hjelp av tjenesten utvikler forståelse av egen situasjon og sammenhengen de inngår i. Situasjoner barn i barnevernet skal uttale seg om kan ofte være krevende å forstå, men er samtidig av stor betydning for livene deres. Barna må dermed få hjelp til å skape mening i det som skjer og i de utfordringer de møter. Dette gjør at de styrker deres forståelse av egen situasjon, og som videre gir dem mulighet til å ytre sine synspunkt i møte med barnevernet.

3.3.1 Barneperspektivet og barnets perspektiv

Kontaktpersoners forståelse og oppfatning av barn og unge har betydning for hvordan de blir møtt og for deres medvirkning. Dermed er både kontaktpersonens barnesyn av betydning, samt i hvilken grad barnets eget perspektiv blir utforsket og tatt i betraktning. Det er et viktig skille mellom barneperspektiv og barnets perspektiv. Barneperspektivet handler ifølge Sommer et.al. (2010) om den voksnes tolkning av barnets oppfatninger, opplevelser og handlinger i verden. Dermed blir barneperspektiver skapt av voksne som forsøker å konstruere barns perspektiver så realistisk som mulig, det vil likevel innebære en objektivisering av barnet (Sommer et al., 2010). Barneperspektivet til kontaktpersoner vil slik sett være påvirket av deres oppfatninger av barnet generelt, deres tolkninger meninger barnet uttrykker og kunnskap om hva som er bra for barn (Strandbu, 2011). Barnets perspektiv representerer til forskjell fra barneperspektivet barnets faktiske opplevelser, oppfatninger og forståelser av virkeligheten (Sommer et.al., 2010). Her er fokuset på barnet som subjekt i sin egen verden.

At barn i stor grad oppfattes som sårbare og med behov for beskyttelse fra voksne trekkes frem av forskningen som en utfordring for barn og unges medvirkning (Biljeveld et al., 2019; Hasle et al., 2021). Hasle (2013) påpeker at unge som er i kontakt med barnevernet kan være dobbelt utsatt for krenkelser. Dette fordi de både tilhører kategorien «ung» (forstått som sårbare) og kategorien «barnevernsbarn» (som ikke kan belastes med å skulle mene noe om sin egen situasjon). Kontaktpersoners barnesyn kan på den måten bidra til å begrense barn og unges medvirkning. Barn og unge som har erfaringer med barnevernet har opplevd å ikke bli tatt på alvor og beskriver at måten barnevernsarbeidere ser på dem har stor betydning for møtet med barnevernet og hjelpen de mottar (Alexander et al., 2018). I lys av dette har Forandringsfabrikken formulert følgene barnesyn; «barn og unge har mye kunnskap om livet sitt, de er like mye verdt som voksne, de trenger kjærlighet og må bli trodd på og tatt på alvor» (Alexander et al., 2018, s. 50). Det er slik sett viktig hva slags barnesyn ansatte i barnevernet har, da dette i stor grad kan påvirke barn og unges mulighet for medvirkning i møtet med barneverntjenesten. Helsetilsynet (2019) anbefaler på bakgrunn av sin rapport at erfaringene og kunnskapen barna sitter med må benyttes til å belyse sakene og tillegges vekt i de barnevernfaglige beslutningene. Da er det viktig at barnets eget perspektiv kommer frem. Å i større grad ta innover seg barnets perspektiv vil kunne styrke barnets reelle innflytelse. Samtidig er det viktig å påpeke at kontaktpersoner både trenger barneperspektivet og barnets eget perspektiv for å ivareta barnets beste og barns medvirkning.

3.3.2 Medvirkning og makt

Som nevnt tidligere handler altså Empowerment om å gi mer makt til grupper i samfunnet som har lite makt. Askheim (2012) hevder videre at sårbare grupper er mest utsatt for å undertrykkes, da det er enklere å begå urett mot en slik gruppe. Barn generelt, og spesielt sårbare barn som får hjelp av barnevernet tilhører en slik gruppe, som i utgangspunktet har lite makt og som står i fare for å undertrykkes. Biljeveld et al. (2015) fant at kontaktpersoner i barnevernet opplever barna som sårbare og avhengige av beskyttelse fra voksne, noe som skaper en utfordring knyttet til barns medvirkning. At barns medvirkning skal finne sted er dermed avhengig av at kontaktpersonene er villige til å avgi makt. Dersom barnevernsansatte er av den oppfatning at de vet hva som er best for barna i lys av sin fagkunnskap og ikke er villige til å ta innover seg barnas synspunkter og ønsker, svekkes barnas reelle mulighet for medvirkning betraktelig. Dette kan kobles til begrepet paternalisme og som ifølge Nortvedt (2008, s. 251) innebærer «i hvilken grad menneskers handlefrihet legitimt kan begrenses med henvisning til deres eget beste». En konsekvens av hard paternalisme kan være at individets

autonomi krenkes (Nortvedt, 2008). Når barnevernet snakker med og lytter til barnet, men ikke tar barnets synspunkter med i beslutningene, kan det føre til at barnet føler seg krenket og ikke forstått. Slik sett blir barnets interesser og viktige synspunkt ikke ivaretatt.

En asymmetrisk relasjon kan skape utfordringer knyttet til medvirkning. Asymmetrisk kommunikasjon forklares ifølge Madssen (2007) ved at det er en eller flere ulikheter mellom deltakerne, som preger kommunikasjonen. Dette kan for eksempel være alder eller sosial status og asymmetrien vil prege kommunikasjonen og legge føringer for hva som blir sagt. I samhandlingen mellom barn og kontaktperson er det både en betydelig aldersforskjell og et stort skille i sosial status. Dette er på grunn av at kontaktpersonen tildeles en status som «profesjonell hjelper» og barnet en som skal motta hjelp. Denne tildelingen av roller skjer i et gjensidig samspill mellom aktørene, nemlig barnet og kontaktpersonen. I dette ligger det potensielt en stor maktdimensjon. Barnevernet har en særlig maktposisjon og kan ifølge Jensen (2016) skjult og åpent begrense unges mulighetsrom for medvirkning. Måten en kontaktperson forholder seg til dette dilemmaet på, samt i hvilken grad en er bevisst denne maktposisjonen, kan ha stor betydning for barns medvirkning. Jensen (2016) påpeker i sin studie at det eksisterer kunnskapsbehov knyttet til åpne og skjulte maktformer i barnevernet for å forbedre praksis på dette feltet. Et eksempel kan knyttes til barns krav på tilstrekkelig og tilpasset informasjon fra barnevernet (1992, § 1-6.) Dersom kontaktpersonen bruker et for avansert fagspråk slik at barnet ikke forstår eller unnlater å informere om enkelte ting, vil ikke barnet få denne rettigheten oppfylt. Dette kan dermed sette begrensninger for barnets mulighet til å medvirke. Den enkelte barnevernsarbeider må være bevisst seg selv og det skeive maktforholdet, slik at møtet kan preges av verdighet og ikke maktutøvelse.

3.3.3 Modeller for barn og unges medvirkning

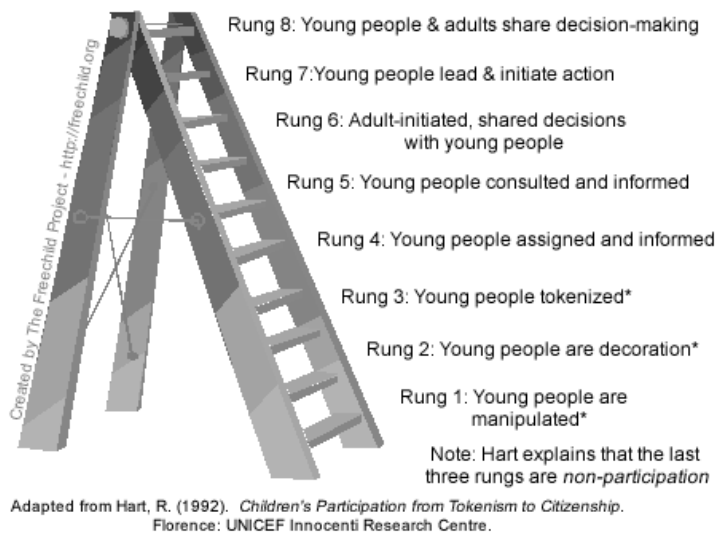
Forskning har vist at det er krevende å legge til rette for en praksis innenfor barnevernet der barn og unges medvirkning er ivaretatt. Et aspekt ved dette kan handle om at medvirkningsbegrepet kan forstås på ulike måter som kan medføre usikkerhet knyttet til hva det skal innebære og hvordan det skal foregå. Det finnes flere modeller som enten viser grader av medvirkning eller kan brukes som verktøy for å tilrettelegge for medvirkning, samt synliggjør at ikke alle former for medvirkning nødvendigvis fører til reell innflytelse for barn og unge. Dette vil jeg nå illustrere med Hart (2009) «Ladder of participation», Strandbu (2011) sin modell for barns deltakelse og Forandringsfabrikkens fem prinsipper i samarbeid med barn.

3.3.3.1 Ladder of participation

Roger Harts (1992) modell «Ladder of participation» illustrerer former for barns deltakelse i tilknytning i prosjekter og planarbeid. Den har likevel hatt stor innflytelse rundt barn og unges deltakelse i senere tid og tenkning rundt dette (Backe-Hansen, 2011). Jeg anser den derfor som relevant for å synliggjøre deltakelse og ikke deltakelse i min oppgave. Modellen bygger på Arnstein (1969) «A ladder of citizen participation» som ble utformet for voksnes deltakelse. Hart (1992) har lånt stigemetaforen fra Arnstein (1969), men videreutviklet den med nye kategorier for å omtale barns deltakelse. Hart (1992) er opptatt av at barn lærer gjennom å delta i meningsfulle prosjektet sammen med voksne. De tre nederste trinnene omtales som ikke-deltakelse og beskrives i kategoriene; manipulasjon, dekorasjon eller til pynt og symbolsk deltakelse (Hart, 1992). Manipulering handler om at barn blir konsultert, men ikke får tilbakemelding på om deres innspill er tatt i betraktning. Dekorasjon eksemplifiseres ved at barn blir gitt en t-skorte som fremmer et budskap som de ikke vet noe særlig om, som innebærer at de blir brukt av voksne for å støtte deres interesser. Med symbolsk deltakelse vises det til at det kan virke som barn deltar, men der de enten har få eller ingen valg knyttet til saken de handler om (Hart, 1992).

Trinn fire til åtte omhandler stigende grader av barns deltakelse; På trinn fire blir barn tildelt et oppdrag av voksne, men de blir også informert. Trinn fem viser til at barnet blir konsultert og informert, der de i større grad involveres og deres synspunkt blir tatt på alvor. På det sjette trinnet blir barn invitert med inn av voksne for å ta avgjørelser sammen, selv om saken fremdeles er initiert av voksne. På trinn syv får barna selv initiere prosjekt hvor voksne er støttespillere, og på trinn åtte tar barn og unge initiativ til prosjekt og avgjørelser tas i fellesskap med voksne (Hart, 1992).

Roger Hart's Ladder of Young People's Participation

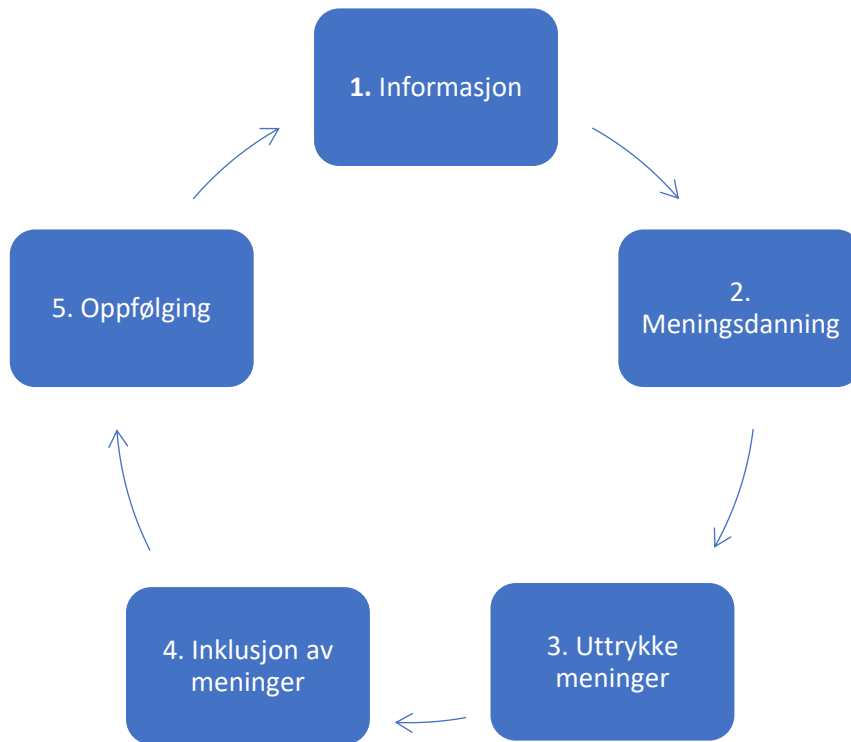
Figur 2: Hart (1992) "Ladder of Young People's Participation"

Modellen har blitt kritisert for å være hierarkisk, gjennom at hvert steg opp på stigen blir fremstilt som å være en bedre form for medvirkning (Paulsen & Studsrød, 2019). Hart (1992) har møtt denne kritikken gjennom å påpeke at det ikke er nødvendig at barn alltid opptrer på høyest mulig trinn i stigen. Barn er forskjellige og kan foretrekke på ulike tidspunkt å opptre med varierende grad av involvering og ansvar. Det viktigste prinsippet er at tiltak bør utformes på en slik måte som gjør at barn kan delta på det høyeste nivået som passer det enkelte barn (Hart, 1992). Modellene viser ulike grader av deltakelse /medvirkning og bidrar til en bevisstgjøring om at ikke all medvirkning bidrar til reell innflytelse. Dilemmaer innenfor barnevernfaglig kontekst er ofte i hvor stor grad et barn skal involveres ut ifra dets unike situasjon.

3.3.3.2 Modell for barns deltakelse i barnevernet

En annen modell som tar utgangspunkt i barn deltakelse er utviklet av Astrid Strandbu (2011) i samarbeid med Marti Skivenes. Modellen er inspirert av Shier (2001) og Murray og Hallett (2000), og er utviklet for å synliggjøre mer konkret hvordan barn og unges deltakelse kan tilrettelegges eksempelvis i barnevernet (Strandbu, 2011). Deltakelse vektlegges her som en prosess gjennom fem trinn; 1) Informasjon, 2) hjelp til meningsdanning, 3) mulighet for å presentere egne meninger, 4) inklusjon av barnets meninger og argumenter, 5) oppfølging der barnet får anledning til debrifing av beslutningen, egen deltakelse, samt samtale om iverksetting av det som ble bestemt. Strandbu (2011) presiserer at trinnene i modellen ikke

følger hverandre lineært, men at de må betraktes som en sirkulær prosess som ikke tar slutt. Modellen kan illustreres slik:

Figur 3: medvirkning som en sirkulær prosess (Strandbu, 2011)

Det første trinnet omhandler informasjon og legger vekt på at barn og unge behøver informasjon for å kunne forstå og uttrykke tanker og meninger som videre kan bidra til beslutninger (Strandbu, 2011). Det kan handle om ulike informasjon, for eksempel hva barnevernet er og kan bidra med, retten til medvirkning eller informasjon om egen situasjon/sak. Informasjon kan både bidra til å unngå eller oppklare misforståelser og slik sett minske frykt, men også fungere som hjelp til å forstå og håndtere egen situasjon. Strandbu (2011) påpeker at dette trinnet må forstås som informasjonsutveksling og at dette er en forutsetning for at barn og unge kan danne meninger, som er temaet for neste steg. Å gjøre seg opp en mening om en sak krever som nevnt over informasjon, og må ofte formes og tydeliggjøres før de kan presenteres for andre. Meningsdanning er noe som forgår i interaksjon med andre, og barns rett til deltakelse innebærer derfor å få hjelp til å forstå sin egen situasjon og støtte til å klargjøre meninger (Strandbu, 2011). I barnevernet er det ofte kompliserte forhold som barn og unge skal ytre synpunkter om, noe som krever støtte fra den voksne i samhandlingen gjennom en bevisstgjøringsprosess (Strandbu, 2011).

For at barn og unge skal kunne påvirke avgjørelser knyttet til sin situasjon, må de få muligheten til å formidle tanker og meninger til sin kontaktperson. Barn har ulike forutsetninger og preferanser for hvordan de gir uttrykk for sine meninger og ønsker, derfor kreves det kontaktpersoner som både er fleksible og kreative når de skal støtte barna i denne prosessen (Strandbu, 2011). Det er viktig å huske at det er frivillig å uttale seg og at ikke alle nødvendigvis ønsker dette. Det kan likevel være viktig å tenke gjennom hvorfor noen ikke vil fortelle og om det er godt nok tilrettelagt for barnets mulighet til å uttrykke seg. Om barn og unges meninger blir inkludert i beslutninger eller ikke, er i følge Strandbu (2011) avhengig av flere forhold; barnets evne til å få frem meningen sin, kontaktpersonens syn på barn, samt makten kontaktpersonen har og hvordan den utøves. For at barn og unges meninger skal bli inkludert i beslutninger forutsetter derfor at kontaktperson klarer å få frem deres synspunkt, at de anser barn og unge som kompetente aktører og at de er villige til å gi fra seg makt.

Det siste steget omhandler situasjonen etter at beslutninger er tatt. Det er ikke alltid barn forstår hvorfor en beslutning er tatt og er ofte ikke til stede når de tas (Strandbu, 2011). Kontaktpersonen må derfor informere og snakke med barnet om hva som har blitt bestemt. I barnevernet kan det være snakk om beslutninger som har store konsekvenser for barnets liv og barnet kan derfor ha behov for å snakke om situasjonen. At kontaktperson utforsker barnets reaksjoner og besvarer spørsmål som kan dukke opp i knyttet til beslutningen som er tatt, er slik sett viktig (Strandbu, 2011).

Modellen over beskriver hvordan ansatte i barnevernet på en systematisk måte kan tilrettelegge for å sikre barn og unges medvirkning i praksis. Å ta i bruk en slik modell eller implementere verktøy som på andre måter kan hjelpe i å legge til rette for barn og unges medvirkning, vil muligens kunne bidra til å sikre at flere barn og unge opplever medvirkning i møtet med barnevernet.

3.3.3.3 Å samarbeide med barn

Gjennom Forandringsfabrikken har barn og unge uttalt at medvirkning er et vanskelig begrep å forstå og foreslår at å samarbeide med barn er en bedre måte å omtale det på (Alexander et al., 2018). De ønsker videre at barnet blir ansett som den nærmeste samarbeidspartneren til barnevernet og de omtaler fem sentrale aspekt ved hva et slik samarbeid må inneholde (Alexander et al, 2018). 1) *Nok og nyttig informasjon* blir omtalt som grunnleggende for at de skal oppleve å være en del av et samarbeid og informasjon om sin situasjon og hva som skal

skje fremover blir trukket frem som spesielt viktig (Alexander et al., 2018). Videre er de opptatt av at informasjon også må gis til de yngre barna. 2) Ved at *barn får snakke trygt til barnevernet*, legges det vekt på at ansatte i barnevernet må møte barna på en trygg måte slik at de får fortalt om hvordan situasjonen sin oppleves for dem og hvilke ønsker de har for fremtiden (Alexander et al., 2018). 3) Gjennom å få *være med å bestemme* trekker de frem at barnas erfaringer og ønsker blir tatt på alvor inn i beslutninger, helt fra de er små. 4) Ved at barna får *bidra i dokumentasjon* vil flere kunne kjenne seg igjen i notatene, ved at deres egne ord og meninger vil være mulig å finne igjen (Alexander et al., 2018). 5) Dersom barn får *gi tilbakemelding* på hvordan de opplever samarbeidet med barnevernet, kan det bidra til at flere barn og unge opplever et bedre barnevern (Alexander et al., 2018).

Disse prinsippene for samarbeid med barn er noe som også kan brukes som et verktøy i det daglige i barnevernets arbeid. Mye av dette er lovfestede forpliktelser for barnevernet, men som likevel kan bli utøvd på ulike måter ettersom hvem man møter på rundt om ved de ulike barnevernkontorene. Samarbeidsprinsippene må foregå i samhandlingen med barn og unge, og jeg vil nå videre gå inn på den relasjonelle betydningen for medvirkning.

3.4 Medvirkning i et relasjonelt perspektiv

Som påpekt tidligere, innebærer medvirkning også et relasjonelt aspekt. Jeg vil nå gå dypere inn i hvordan kontaktpersoners kommunikasjon og relasjonskompetanse spiller inn på barn og unges medvirkning, samt betydningen av gode barnesamtaler og gjennomføringen av disse.

3.4.1 Betydningen av kontaktpersonens kommunikasjons- og relasjonskompetanse

Ekeland (2007) hevder at myndiggjøring kan fremmes gjennom kommunikasjon som er både meningsskapende og relasjonsorientert. I en slik kommunikasjon er det viktig skille mellom objektivisering og subjektivisering. Å møte mennesker som subjekt innebærer at fokuset er på selvet personen og mindre på saksforholdet (Ekeland, 2007). En slik tilnærming er også sentral i samhandling med barn. Her er også kontaktpersonens evne til å vise forståelse, anerkjennelse og tilstedeværelse av stor betydning. Mange barn og unge forteller gjennom Forandringsfabrikken (Sanner, 2017) at de ofte har opplevd seg som en «sak» fremfor en person i møte med barnevernet, altså en objektivisering. Dersom kontaktpersonen forholder seg til subjektet som et objekt, kan det ifølge Ekeland (2007) medføre at subjektet lukker seg og dermed opptrer som et objekt. Dette kan medføre store utfordringer knyttet til samhandlingen mellom barnet og kontaktperson, noe som peker på den viktige betydningen av kontaktpersonens relasjonskompetanse og evne til å kommunisere med barn og unge.

Kommunikasjon er ifølge Ekeland (2007) noe som kan læres og er en viktig del av profesjonell sosialfaglige kompetanse.

Ifølge Gamst (2017) er barns evne til å formidle seg i stor grad avhengig av den voksnes kommunikasjonsferdigheter. Derfor er måten den voksne møter og forholder seg til barn på av betydning for om og hva de forteller. For at barn og unge skal oppleve seg forstått og føle tillit, er det sentralt at den voksne får til å lytte og våger å nærme seg det som er vanskelig (Gamst, 2017). Felles for barn i kontakt med barnevernet er ofte at de har opplevd vanskelige og vonde ting. Dette kan være krevende for kontaktpersoner i barnevernet å ta innover seg, til tross for at det er en viktig arbeidsoppgave som ansatt i barnevernet. Den voksnes evne til å være aktivt til stede og tåle å lytte til det barn forteller om er slik sett viktig (Gamst, 2017). På den måten kan den voksne både møte barnet som subjekt og med fokus på barnets fortelling som et «felles tredje» ifølge Skjervheim (1996). Skjervheim (1996) er opptatt av at det i mellommenneskelige møter er to måter å forholde seg til den andre på, enten gjennom en to-leddet relasjon eller en tre-leddet relasjon. I en to-leddet relasjon forklarer Skjervheim (1996) at den ene i relasjonen blir redusert til et objekt og dermed en tilskuer fremfor en deltaker i relasjonen. En tre-leddet relasjon derimot består av en relasjon mellom to subjekt og et felles saksforhold (det felles tredje) der begge parter er deltakende. At barn og unge blir møtt på en slik måte er derfor av betydning for at de skal bli en aktiv deltaker i samtalene med kontaktperson, og videre oppleve at kontaktperson tar dem på alvor.

3.4.2 Barnesamtaler i barnevernet og dialogisk samtalemetodikk

For at barnevernet skal kunne ivareta barn og unges rett til medvirkning, må de møte dem og snakke med dem. Slike møter foregår ofte gjennom barnesamtaler. Samtalene kan ifølge Gamst (2017) variere fra å ha en undersøkende og avdekkende karakter til å innebære mer oppfølgende støttesamtaler som kan være til hjelp for barn og unges livssituasjon. I alle faser av barnevernets arbeid er det viktig å snakke med barnet og få frem informasjon om hva som kan være til hjelp for barnets situasjon (Gamst, 2017). Samtidig skal barn og unge inkluderes gjennom hele barnevernssaken, noe jevnlig barnesamtaler kan bidra til. For at barnevernet skal kunne avhjelpe barnets situasjon, er det viktig at barnet deltar. Det må foregå som en prosess ved felles meningsutveksling og der kontaktperson er åpen for barnets perspektiv og videre tar barnets argumenter med inn i beslutningsprosessene (Gamst, 2017). På den måten får kontaktpersoner kunnskap om barnets situasjon, slik at forhold kan oppdages og gjøres noe med (Gamst, 2017).

Flere barnevernstjenester i Norge har de siste årene fått opplæring i Den dialogiske samtalemotoden (DCM) gjennom kompetanseprogrammet «barnesamtalen i barnevernet» og opplæringen pågår fremdeles (Gamst, 2017). Barnesamtalen er et arbeidsverktøy som skal bidra til at barnevernsansatte kan styrke sin kommunikasjonskompetanse i samtaler med barn og hovedmålet er at barn skal bli hørt i egen sak. Barnesamtalen skal legge til rette for at barnet blir anerkjent i samtalen, og får mulighet til å skape frie fortellinger om egne erfaringer og opplevelser uten at den voksne styrer barnet (Gamst, 2017). Kommunikasjonsprinsippene i DCM bygger på fremmede kommunikasjon gjennom bruk av åpne spørsmål, aktiv lytting, mentalisering og meta-kommunikasjon (Gamst, 2017). Dette skal videre utøves gjennom respekt, anerkjennelse og empati. Videre skal kommunikasjonen være målrettet, men den må også preges av fleksibilitet slik at den kan tilpasses ulike barn (Gamst, 2017). Det beskrives ulike faser i dialogen, noe jeg ikke går videre inn på i denne oppgaven da jeg ikke anser det som relevant. Det er kommunikasjonsprinsippene og formålet med samtalemotodikken som jeg ønsker å belyse.

Gjennom å øve på en slik samtale, kan barnevernsansatte både bli mer komfortable på å snakke med barn, samtidig som det innarbeides en hensiktsmessig måte å snakke med barn på for å styrke deres medvirkning. Samtidig er det viktig at en slik samtale ikke blir for «manualbasert», da det kan oppstå utfordringer knyttet til relasjonsbygging, samt å få tak i barnets frifortelling. Joranger (2016) hevder at flere evidensbaserte metoder som har som hensikt å virke brukerorienterte, heller virker fremmedgjørende. Joranger (2016) referer til barnevernsproffene når hun forklarer at barn ofte svært raskt oppdager om de blir møtt med «metodisk og instrumentell avstand», for eksempel ved bruk av gjentakelsesteknikker i samtaler. Barnevernsproffene anser en profesjonell som et ydmykt medmenneske, som viser ekte vilje til å la barn få være med på bestemme hva som til enhver tid er viktige i livene deres (Joranger, 2016). Joranger (2016) påpeker at til tross for at enkelte profesjonelle kan bruke slike evidensbaserte metoder vellykket i samtale med barn, er det svært viktig å reflektere kritisk og tilpasse metodene slik at det blir ekte og naturlige samtaler som ikke virker fremmedgjørende overfor barna. Barnevernsansatte har behov for kunnskap og verktøy i sitt viktige arbeid med barn. Metoder bør likevel tas i bruk som et utgangspunkt, men ikke følges til punkt og prikke. Bjørndal (2009) mener at fagutøvere ofte ikke er godt nok trent i kunnskapshåndtering og mestrer derfor ikke å stille gode nok spørsmål til egen virksomhet, samt å kritisk vurdere slik kunnskap. Det kan være viktig for barneverntjenestene å reflektere

kritisk over egen praksis og samtidig trene og tilpasse metoder. På den måten kan barnas synspunkt og fortellinger komme tydelig frem uten at de opplever å bli fremmedgjort.

Barn og unge skal også få muligheten til å kunne uttrykke seg på andre måter enn verbalt etter forskrift om medvirkning og tillitsperson (2014, § 3), noe som krever at barneverntjenesten tilrettelegger for dette. I slike barnesamtaler kan det være hensiktsmessig å gjøre enkelte tilrettelegginger for å skape en mest mulig komfortabel situasjon for barnet, som igjen kan påvirke barnets deltakelse. Warming (2011) forklarer at å tilpasse settingen rundt samtalen til barnets preferanser, kan bidra til både økt innblikk i barnets perspektiv, samt fremme god kommunikasjon i den konkrete situasjonen. Videre nevner Warming (2011) at valg av sted der samtalen skal foregå, barnets mulighet til å ha med seg en trygg person i samtalen og settingen rundt er av betydning. Dersom kontaktperson gjennomfører barnesamtalen et sted som er kjent for barnet, eller at barn og unge får være med å bestemme hvor samtalen skal foregå kan dette medføre at de føler seg mer trygg og mindre anspent enn ved en samtale på barnevernskontoret. Samtidig kan det bidra til økt dialog mellom barn og kontaktperson. Dette kan ytterligere forsterkes hvis for eksempel leker blir benyttet i samtalen dersom det er snakk om yngre barn. At kontaktperson lar barn og unge være med på å bestemme hvor samtalen skal foregå, samt settingen rundt, kan bidra til at møtet med barnevernet blir trygt og at barnet får medvirke.

3.4.3 Anerkjennelse og kjærlighet

Som nevnt tidligere i oppgaven er barneverntjenesten etter revidert barnevernlov pålagt å møte barn med kjærlighet, og barna skal videre oppleve trygghet og omsorg, samt å bli tatt på alvor (1992, §1-1). I den forbindelse er Honneth (2007) sin teori om anerkjennelse relevant, som handler om at det er gjennom erfaringer med anerkjennelse at mennesker utvikler identitet og selvfølelse. Vider bygger teorien på tre grunnleggende former for anerkjennelse; kjærlighet, rettigheter og solidaritet. Med begrepet kjærlighet vises det til behovet for omsorg, nærhet og vennskap gjennom en gjensidig relasjon (Honneth, 2007). Dette er behov som mange barn og unge har uttalt at de i liten grad har opplevd i samhandling med det kommunale barnevernet (Sanner, 2017). Å ha rettigheter innebærer å få rettsstatus, bli respektert og være selvstendig (Honneth, 2007). Barn har i utgangspunktet klare rettigheter i samhandling med barneverntjenesten (1992, § 1-6) og barnekonvensjonen (1989, artikkel 12), men det har vist seg gjennom forskning å ikke bli realisert i tilstrekkelig grad (Helsetilsynet, 2019). Med solidaritet vises det til at den enkelte må verdsettes gjennom et fellesskap som en

person som har egenskaper, ressurser og talent (Honneth, 2007). Dette er noe barn og unge kan oppnå dersom blir gitt aktørstatus ved at deres evner til å medvirke blir verdsatt. Honneth (2007) er videre opptatt av at dersom vi skal forstå anerkjennelse, må vi samtidig være klar over hva krenkelser innebærer. Krenkelser blir av Honneth (2007) sett på som motkretser til anerkjennelse fordi de er ødeleggende for menneskers utvikling av identitet. Ifølge Honneth (2007) kjemper mennesker for anerkjennelse gjennom tre ulike anerkjennelsessfærer; den private, den rettslige og den solidariske sfæren. Det vil i alle sfærene være mulig å oppleve både anerkjennelse og krenkelser.

At barn anerkjennes i samhandlingen med kontaktpersonen er spesielt viktig for at de skal kunne åpne seg og fortelle om hvordan de egentlig har det. Dette kan bli enklere dersom de blir sett og hørt, respekter og verdsatt. Barn og unge som har erfaringer med barnevernet trekker frem å bli møtt med kjærlighet og at kontaktpersonen viser følelser i samhandlingen som svært viktig for deres opplevelse av å bli tatt på alvor (Sanner, 2017). Anerkjennelse kan videre bidra til medvirkning, ved at barnet opplever seg trygg i relasjonen og dermed tør å si sin oppriktige mening. Opplever derimot barnet å bli krenket, ved for eksempel å ikke bli trodd eller tatt på alvor, kan det svekke forutsetningen for å medvirke. Videre vil medvirkning bli belyst i et mestringsperspektiv.

3.5 Medvirkning i et mestringsperspektiv

Barn og unge som er i kontakt med barnevernet lever ofte i en vanskelig livssituasjon eller har opplevd alvorlige og vanskelige hendelser i livet sitt. Dette vil i ulik grad påvirke barn og unges liv og fungering. Kunnskap om faktorer som kan bidra til at barn og unge kan klare seg godt selv med slike erfaringer, er i den sammenheng viktig. Resiliens kunne vært naturlig og tatt med her, men dette vil jeg belyse med Antonovsky sin teori om salutogenese og kjernebegrepet «opplevelse av sammenheng».

Antonovskys teori om salutogenese handler om å fremme menneskers helse og velvære, gjennom å styrke og bevisstgjøre mestringsressurser, samt minimere risikofaktorer hos vedkommende (Antonovsky, 2012). Antonovsky (2012) forklarer at mennesker hele livet beveger seg på et kontinuum eller kontinuerlig skala mellom helse og uhelse, der man verken er bare «frisk» eller bare «syk» (dette eksemplifiserer med at vi alle skal dø engang, samtidig som at vi alle, så lenge vil lever, er i en eller annen forstand «friske»). I et salutogent perspektiv handler det mer om hvor vi mennesker til enhver tid vi befinner oss på skalaen mellom helse og uhelse, samt oppmerksomhet mot det som fremmer bevegelse i retning av

helseenden av skalaen og slik sett mestringsressurser (Antonovsky, 2012). I stedet for å fokusere på risiko, må vi heller fokusere på mestringsressurser og hva som bidrar til at man mestrer vanskelig livssituasjoner og det er her begrepet opplevelse av sammenheng blir viktig. Antonovsky (2012) hevder at en persons motstandskraft og evne til mestring av stressfaktorer og kriser, er den enkelte sin opplevelse av sammenheng; opplevelsen av tilværelsen som meningsfylt, forståelig og håndterbart. Antonovsky (2012, s. 41) forklarer begrepet opplevelse av sammenheng som en grunnleggende holdning som uttrykker i hvilken grad et menneske har tillit til at verden og livet kan betraktes som forståelig, håndterbart og meningsfullt. Begripelighet er knyttet til at stimuli oppfattes forståelig og sammenhengende, håndterbarhet referer til i hvilken grad en har tilstrekkelige ressurser for å håndtere krav og meningsfullhet henviser til betydningen av å være delaktig i prosesser som former ens liv (Antonovsky, 2012, s. 39-40). Det handler altså om hvorvidt mennesker opplever sammenheng i hverdagen og livet generelt.

I hvilken grad mennesker evner å mestre stress og krevende situasjoner henger altså sammen med personens «opplevelse av sammenheng» og en sterk opplevelse av sammenheng blir knyttet opp mot økt grad av velvære og helse (Antonovsky, 2012). For å utvikle en sterk opplevelse av sammenheng nevner Antonovsky (2012) fire motstandsressurser som må være tilgjengelig og tas i bruk; meningsfylte aktiviteter, eksistensielle tanker, kontakt med indre følelser og sosiale relasjoner. Dermed kan kontaktpersoner i barnevernet gjennom å etablere en god relasjon til barna de møter og samtidig få til dialog rundt vanskelige tema, bidra til å styrke barnas motstandsressurser. Under oppveksten utvikles opplevelse av sammenheng ved at medbestemmelse bidrar til meningsfullhet, forutsigbarhet bidrar til begripelighet og belastningsbalanse bidrar til håndterbarhet (Antonovksy, 2012). Dersom mengden stress og belastninger blir for stor for det enkelte barn, kan det føre til manglende mestring. Opplevelse av sammenheng utvikles gjennom erfaringer med stress i «passende mengder», som videre bidrar til mestring av stress (Antonovsky, 2012). Ved at kontaktperson bidrar med forståelig informasjon, lar barna få ta del i prosesser som angår dem, samt bidrar med emosjonelle støtte i vanskelige situasjoner – kan det bidra til å styrke barnas opplevelse av sammenheng og videre mestring i sin situasjon. Dersom kontaktpersonen gir barna hjelp til å håndtere sin situasjon og skaper håp for dem, kan det bidra til meningsfullhet. Antonovsky (2012) viser sammenhengen mellom deltakelse og utvikling av god helse og mestring ved å slik sett være i stand til å håndtere krevende situasjoner og møte motstand.

3.6 Medvirkning i et strukturelt perspektiv

Som nevnt tidligere fant både Slettebø & Seim (2017) og Biljeveld et.al. (2015) at strukturelle og organisatoriske faktorer kan ha implikasjoner for barn og unges medvirkning. Dette vil jeg nå gå nærmere inn på nå.

3.6.1 Organisatoriske vilkår

Organisatoriske faktorer som tidspress, stor arbeidsmengde og hyppig utskiftning av ansatte var noen utfordringer som Biljeveld et al. (2015) fant knyttet til barns medvirkning i barnevernet. Tidspress og stor arbeidsmengde kan mulig føre til at kontaktpersoner rett og slett ikke har tid eller prioriterer vekk å involvere barna i sitt arbeid. I 2019 ble «Hei Erna – kampanjen» til, initiert av barnevernsansatte over hele landet som et svar på statsministerens nyttårstale der hun etterlyste flere suksesshistorier fra barnevernet. Svaret fra barnevernsansatte var at de også ønsket seg flere suksesshistorier, men at dette krever flere ansatte (Rød, 2019). Denne kampanjen fikk stor oppmerksomhet og gir tydelige indiksjoner på at arbeidsmengde og tidspress er en stor utfordring for barnevernsansatte. Dersom ansatte i barnevernet kontinuerlig har stor arbeidsmengde og jobber under tidspress, kan det ha svært alvorlige konsekvenser for barns medvirkning. Samtidig kan det øke sjansen for at ansatte velger å slutte, som vil føre til hyppig utskiftninger i tjenestene. Det vil videre påvirke relasjonsarbeidet negativt. Dette er en problemstilling som det er viktig at blir løftet frem og diskutert slik at den blir gjort noe med. Barns medvirkning er avhengig av at tjenesten legger til rette for og prioriterer det. Det er tross alt en juridisk rett barn har krav på, og en verdi det støttes opp under politisk og av barnevernsarbeidere.

Seim & Slettebø (2017) fant at omorganisering fra generalistmodell¹ til spesialistmodell² i flere av landets barneverntjenester skaper utfordringer knyttet til barns medvirkning. Både hyppig utskiftninger av ansatte, samt at mange barnevernstjenester i dag er organisert etter en spesialistmodell, medfører at barna må møte flere (og noen ganger svært mange ansatte) i løpet av sin kontakt med barnevernet. Det å skulle fortelle om vanskelige opplevelser til gjentatte voksne kan for mange barn oppleves som en stor belastning. Det kan være enklere for barn å åpne seg og fortelle om hvordan de egentlig har det til en kjent og trygg person, noe

¹ Generalist-modell innebærer en organisering der kontaktpersonene arbeider med alle prosessene i en barnevernssak fra undersøkelse, til oppfølging av hjelpetiltak eller omsorgstiltak (Seim & Slettebø, 2017).

² I en spesialistmodell arbeider ansatte i spesialiserte team, enten med undersøkelser, oppfølging av hjelpetiltak eller oppfølging av barn i fosterhjem, institusjon og lignende (Seim & Slettebø, 2017).

som krever tid (Alexander et al., 2018). Det blir vanskelig å etablere en god og trygg relasjon mellom barn og kontaktperson dersom det til stadighet utføres et skifte av den voksne. Barna opplever slik sett flere relasjonsbrudd. Både Paulsen (2016) og Biljeveld et al. (2015) fant nettopp at en av de viktigste faktorene for barns medvirkning er relasjonen mellom barn og kontaktperson. Av hensyn til barns medvirkning, kan en stille seg spørrende til hvorfor mange av landets barneverntjenester har omorganisert slik at barna må forholde seg til mange eller flere voksne. Muligens vil barneverntjenester heller være tjent med å arbeide etter en generalistmodell for å ivareta barns medvirkning, der en kontaktperson oftest beholder kontakten med barnet gjennom hele prosessen (Seim & Slettebø, 2017).

3.6.2 Sosiomaterielle forhold: betydningen av sted og rom for medvirkning

Sosiomaterielle forhold kan påvirke barn og unges medvirkning. I et sosiomaterielt perspektiv fremheves betydningen av materiell struktur for sosial interaksjon (Seim, 2018) Det vil si at rom og sted påvirker sosiale relasjoner og kan slik sett også påvirke barn og unges deltakelse.

Kontaktpersoner i barnevernet må snakke med barn og unge for at de skal få mulighet til å medvirke, hvor barnesamtalene skal foregå blir i den sammenheng et viktig spørsmål.

Seim og Slettebø (2017) fant at det å finne et egnet sted for å snakke med barn og unge representerte en sosiomaterielle utfordring for ansatte i barnevernet. Verken barnevernkontorene, hjemmene til barna, eller skolen til barna viste seg å være gode steder for samtaler mellom barn/unge og deres kontaktperson. Det kom frem at mange barnevernkontor manglet barnevennlige rom og at utformingen ikke egnet seg for samtaler med barn og unge (Seim & Slettebø, 2017). Samtaler i hjemmene til barna viste seg å ikke være et godt alternativ fordi det alltid var andre til stedet i form av foreldre/ fosterforeldre eller søsken, enten i samme rom eller i rommet ved siden av (Seim & Slettebø, 2017). Dette gjorde det vanskelig for barna å snakke om hvordan de egentlig hadde det. Hjemmet kan i en barnevernkontekst ofte representere et utrygt sted for mange barn, som slik sett medfører at det ikke føles trygt å snakke der (Seim, 2018). Flere foreslo at det hadde vært bedre å gå en tur eller dra på kafe. Å gjennomføre samtaler på kafe kan problematiseres ved at det er i det offentlige rom og kan slik sett bli problematisk med tanke på taushetsplikt. Å ha samtaler med sin kontaktperson på skolen opplevdes ifølge Seim & Slettebø (2017) vanskelig for mange av barna, fordi det var krevende å gå tilbake til undervisning og konsentrere seg rett etter å ha snakket om vanskelige ting. I tillegg var det krevende for mange å forklare for skolekamerater hvor de hadde vært.

Slik sett kan de materielle omgivelsene være til hinder for barn og unges deltakelse, ved at barnesamtaler gjennomføres på en plass som mer eller mindre utrygg for dem. Dersom kontaktpersoner i større grad lar barn og unge få være med å bestemme hvor samtale skal foregå, kan det bidra til økt deltakelse. Seim (2018) peker barn og unges deltakelse kan fremmes ved å endre de materielle omgivelsene gjennom å lage mer uformelle steder der barn kan snakke med barnevernet.

3.6.3 Bidrag i dokumentasjon

Det som noteres ned fra samtaler med barn og unge i kontakt med barnevernet er av stor betydning. I lovendring i 2018, ble det presisert i barnevernloven at barnets synspunkt og medvirkning skal dokumenteres av barnevernet (1992, § 6-3 a). Ofte blir det i dokumentasjonen beskrevet hvordan barn har det, sett fra voksne (Alexander et al., 2018). Helsetilsynet (2019) opplyser i sin rapport om at selv om barnas synspunkter er referatført, fremkommer det ikke om barneverntjenesten har forsikret seg om at deres forståelse stemmer overens med barnas oppfatning av situasjonen. For å unngå dette, kan det å inkludere barn og unge til å bidra i dokumentasjon være sentralt. Dersom barnevernet dokumenterer i samarbeid med barn, det føre til at flere kan kjenne seg igjen referater etter samtaler, ved å finne igjen sine egne ord og meninger (Alexander et al., 2018). Dette kan bidra til at flere barn beholder og utvikler tillit til barnevernet. Forandringsfabrikken anbefaler at mest mulig skrives i et samarbeid mellom barn og voksne i barnevernet (Alexander et al., 2018). Barn kan slik sett slippe å bli krenket gjennom feiloppfatninger i dokumentasjonen.

3.6.4 Deling av informasjon

I en rapport gjennomført av Forandringsfabrikken (2020) kommer det frem at så mange som tre av fire barn ikke forteller det viktigste til barnevernet og at en årsak til dette er at barna ikke vet hva som vil skje med informasjonen hvis de forteller (Forandringsfabrikken, 2020). Dette viser behovet for at kontaktpersoner informerer godt om hva som skjer med informasjonen barn og unge forteller, som kan trygge de i å fortelle. Mange barn og unge forteller gjennom Forandringsfabrikken at de i kontakt med barnevernet har opplevd at informasjon de har gitt, har blitt delt videre til foreldre eller andre uten at de har visst eller samtykket til det (Alexander et al., 2018). Det har for mange ført til tillitsbrudd og at de slutter å fortelle. Mange barn og unge har også opplevd at foreldre enten har blitt sinte på dem, lei seg, skuffet eller utøvd vold mot dem som følge av informasjonsdelingen (Alexander et al., 2018). Deling av informasjon uten at det avtales med barn og unge kan derfor potensielt

få store negative konsekvenser for dem, i tillegg til at deres tillit til og samarbeid med barneverntjenesten svekkes betraktelig. Dette kan gjøre det vanskelig for barnevernet å gi barn og unge nyttig hjelp, samt ivareta deres medvirkning. Det er viktig at barnevernet oppleves trygt av barn og unge, og at de har tillit til sin kontaktperson og barnevernet generelt. Forandringsfabrikken oppfordrer til at barnevernet så langt det er mulig kan avtale med barna hvilken informasjon som kan deles videre og til hvem (Alexander et al., 2018).

Oppsummert har dette kapitlet vist ulike aspekter ved barn og unges medvirkning. Medvirkning er en rettighet barn og unge har, samtidig som andre forhold spiller inn på hvordan medvirkning kan ivaretas i praksis. At det tilrettelegges for meningsskapende arbeid, kontaktpersonens barnesyn og makten som barnevernet representerer er av betydning. Videre omfatter medvirkning et relasjonelt aspekt, der kommunikasjon, anerkjennelse og å bli møtt som et subjekt er viktig. Medvirkning kan bidra til mestring. Strukturelle forhold kan både fremme og hemme barn og unges medvirkning. I det neste kapitlet vil jeg gjøre rede for den metodiske fremgangsmåten i denne oppgaven.

4.0 Forskningsdesign og metode

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for og reflektere over fremgangsmåten for det empiriske materialet som er innhentet. Jeg vil først presentere den vitenskapsteoretiske forståelsesrammen som forankrer oppgaven. Deretter vil kvalitativ forskningstradisjon og metode bli redegjort for. Videre vil utvalg, rekruttering, gjennomføring av intervju og utfordringer i arbeidet bli presentert. Til slutt blir etiske vurderinger og hensyn knyttet til undersøkelsen, samt validitet, reliabilitet og generalisering belyst.

4.1 Vitenskapsteoretisk forståelsesramme

Som samfunnsforsker må en ha grunnleggende kunnskap og forståelse for den filosofiske tankegangen som ligger til grunn for designet og selve gjennomføringen av forskningen (Denscombe, 2010). Dette er fordi filosofiske antakelser underbygger perspektivet som blir brukt og former slik sett undersøkelsen, metoden og spørsmålene som stilles (Denscombe, 2010). Det eksisterer flere filosofiske antakelser som støtter ulike perspektiv, avhengig av hva som undersøkes. Dermed er det sentralt å få tydelig frem hvilke antakelser og perspektiv som forankrer undersøkelsen, hva det innebærer og hvorfor det er valgt.

Jeg plasserer arbeidet mitt inn under et konstruktivistisk vitenskapssyn. Konstruktivismen anser den sosiale virkeligheten som menneskeskapt, og at kunnskap om sosiale fenomen blir til i et samspill mellom mennesker som deltar gjennom handlinger, språk og verdier

(Denscombe, 2010). Kunnskap om sosiale fenomen blir slik sett ansett å ikke være noe konstant, men sosialt konstruert ut fra den historiske og sosiale konteksten den oppstår i. Videre benytter jeg det fenomenologiske perspektivet for å studere det sosialt konstruerte fenomenet «barn og unges medvirkning». Et fenomenologisk perspektiv er opptatt av å forstå sosiale fenomen ut ifra enkeltpersoners perspektiver og beskrivelse verden slik den oppleves for dem (Kvale & Brinkmann, 2019). Det innebærer å vektlegge bevissthet og livsverden, åpenhet overfor deltakernes opplevelser og forsøke å legge fra seg forhåndskunnskap, i den grad det er mulig (Kvale & Brinkmann, 2019). Metodisk får dette konsekvenser ved at jeg anser deltakerne som aktive medskapende deltakere, og ikke som nøytrale tilskuere. For å tolke og gi mening til fenomenet som her studeres bruker jeg hermeneutikken.

Hermeneutikken er opptatt av meningsfortolkning og bygger på prinsippet om at mening må forstås i lys av den sammenhengen og konteksten det er en del av (Thagaard, 2018). Veksling mellom tolkning av enkeltelement i analysen og omvurdering av den forståelsesrammen eller sammenhengen som elementet inngår i omtales som den hermeneutiske sirkel (Bukve, 2016, s.71). Vi forstår delene i lys av helheten og helheten blir til ved å analysere delene.

Disse vitenskapsteoretiske perspektivene som her er vektlagt vil påvirke undersøkelsen. Det er viktig å reflektere over dette og hvordan mitt syn vil påvirke møtet med deltakerne i undersøkelsen, samt tolkningen og analysen av empirien som fremkommer. For å belyse problemstillingen er det viktig å være nysgjerrig og åpen for hver enkelt deltakers egen forståelse og refleksjoner knyttet til det de mener er viktig når de skal medvirke i kontakt med barneverntjenesten. Videre er det viktig for meg å legge til rette for at deltakernes stemmer kommer tydeligst mulig frem. I denne studien er kunnskap konstruert i et samspill mellom ungdommene som deltakere, meg og Hasle som forskere, og den konteksten vi befinner oss i. Forforståelsen min vil derfor påvirke kunnskapen som fremkommer og er slik sett viktig å gjøre rede for.

4.2 Forforståelse

Forforståelsen min påvirker hvordan jeg former prosjektet, med hensyn til tema, metode og valg av teori og analyse. Forforståelse er blant annet påvirket av forskerens bakgrunn og tidligere erfaringer, og det er viktig å gjøre rede for hvordan egen posisjon kan prege arbeidet med undersøkelsen (Tjora, 2018). Jeg vil derfor være åpen om egen forforståelse slik at leser kan få innblikk i hvordan den påvirker meg og prosjektet i sin helhet. Dette for å vise transparens rundt hvordan jeg har tenkt rundt prosjektet og møtet med ungdommene.

Forforståelsen min er preget av utdanningen min, arbeidserfaring så vel som private erfaringer

og kunnskapen jeg har tilegnet meg. Med grunnutdanning innen sosialt arbeid der viktige verdier er brukermedvirkning og å plassere mennesket i sentrum, samt som masterstudent på en masterutdanning der myndiggjøring er sentralt, har bidratt til å forme hvordan jeg tenker rundt å møte andre mennesker og hvordan hjelpetjenester bør hjelpe best mulig. Jeg har i mange år arbeidet tett på barn med ulike forutsetninger og behov, hovedsakelig i skolen og skolefritidsordning. Jeg har erfart at barn i stor grad er i stand til å bidra med egne synspunkter og viktige innspill så lenge de blir spurt. Dette er også noe jeg har erfart at mange barn setter pris på, at de liker å delta og påvirke sine omgivelser. Samtidig har jeg også erfart gjennom praksisperiode i kommunalt barnevern at barnevernsfeltet er komplekst, der hvert barns situasjon og historie er unik og må forstås der etter. I tillegg har jeg erfart at det kan oppstå ulike faglige og etiske dilemmaer innenfor barnevernfaglig arbeid, der mange krevende og viktige avgjørelser skal tas som videre kan få store konsekvenser for de det gjelder. Jeg har erfart voksne med ulikt barnesyn og hvordan det kan ha betydning for hvordan de møter barna.

Gjennom deltakelse i forskningsprosjektet jeg samarbeider med og kjennskap til deres nylig publiserte artikkel, hvor det fremkommer at profesjonelles vurderinger av barn som sårbare dominerer over forståelsen av barn som kompetente, har også påvirket meg. Som de fleste andre vil jeg også være preget av medias fokus, som stor sett tar opp negative og kritikkverdige forhold ved barneverntjenesten. Det at jeg har satt meg godt inn i kunnskapsfeltet og tidligere forskning, som rapporter om at barn og unges medvirkning er krevende å gjennomføre i praksis, samt at mange opplever å ikke få medvirke i tilstrekkelig grad i møte med barneverntjenesten, har også påvirket meg. Forforståelsen min bærer preg av at jeg har inntrykk av at barn og unge ofte ikke medvirker i tilstrekkelig grad innenfor barnevernet. Samtidig er jeg klar over at mange tjenester og ansatte arbeider aktivt med dette og får det til på mange fine og kreative måter. Det som for meg blir problematisk er at det er så store forskjeller rundt om i de ulike barneverntjenestene – i ressurser, kompetanse, økonomi, lederskap og lignende, som kan spille inn på barn og unges medvirkning.

For å kunne møte deltakernes erfaringer og synspunkter med mest mulig åpenhet og nysgjerrighet har jeg etter beste evne lagt fra meg egne inntrykk og forforståelser. Selv om en som forsker aldri vil kunne oppnå et fullstendig objektivt standpunkt, kan en derimot prøve å ta den andres synspunkt og se fenomenet fra deltakernes synsvinkel (Tjora 2018). Dette har jeg forsøkt i møte med ungdommene og jeg har vært opptatt av å møte de som kompetente aktører som besitter viktig kunnskap i lys av sine erfaringer. Ved å være bevisst egen

forforståelse og hvordan den kan ha innvirkning på undersøkelsen, samt bestrebe transparens vil jeg tydeliggjøre valgene mine. På den måten vil jeg også kunne synliggjøre egen påvirkning.

4.3 Kvalitativ forskning og metodisk tilnærming

Når en skal velge metodisk tilnærming er det hensiktsmessig å velge en metode som er egnet for å undersøke problemstillingen (Thagaard, 2018). Jeg har valgt å benytte kvalitativ metode i min undersøkelse, da en problemstilling som etterspør opplevelser og erfaringer best lar seg undersøke med en kvalitativ tilnærming. Problemstillingen etterspør hvilke forutsetninger barn og unge mener er viktig for å få medvirke i barnevernet. Ifølge Thagaard (2018) er formålet med kvalitative tilnærminger å oppnå forståelse for sosiale fenomen. Ungdommene sitter med viktig kunnskap og erfaringer knyttet til medvirkning og jeg er opptatt av å få tak i deres perspektiver, opplevelser og synspunkt knyttet til hvordan medvirkning kan ivaretas. Kvalitative studier legger vekt på informantenes opplevelser og meningsdanning, gjennom en fortolkende tilnærming (Tjora, 2018). Videre kjennetegnes kvalitativ forskning ved at en er opptatt av forståelse fremfor forklaring, nærhet til de man forsker på, samt empiri i form av tekst heller enn tall (Tjora, 2018). Empiri i form av tekst, ord eller bilder egner seg bedre enn tall for å få en bedre forståelse av kompleksiteten som eksisterer i den sosiale verden (Denscombe, 2010). Kvalitativ forskning preges av innlevelse og kreativitet, men samtidig struktur og systematikk (Tjora, 2018). Kvalitative tilnærminger gir grunnlag for at vi kan fordype oss i og utføre intensive analyser av de sosiale fenomenene vi studerer. Videre nevner Thagaard (2018) at kvalitative studier kan egne seg godt når en studerer sensitive emner. Dette passer godt i min undersøkelse, da barnevernsfeltet kan betegnes som et sensitivt tema. I denne studien benytter jeg to ulike former for empiri til å besvare problemstillingen. Jeg fikk først tilgang på lydopptak av to barnesamtaler mellom barn og kontaktperson i barnevernet gjennom prosjektet, som videre er analysert. Deretter har jeg gjennomført egne kvalitative intervju med ungdom som er i kontakt med det barneverntjenesten. Dette vil jeg gå nærmere inn på i delkapittel 4.3.1 og 4.3.2.

Grunnet manglende tillatelse fra NSD (se delkapittel 4.5.1) til å gjøre lydopptak av ungdommene jeg har intervjuet, er feltnotater fra intervjuene grunnlaget for den videre analysen av empirien. Feltnotater er vanlig å bruke innenfor feltstudier som deltakende observasjon, som oftest i sosiologiske og antropologiske studier. Feltnotater innebærer å gjøre om det en ser og hører til skriftlige redegjørelser som kan vurderes igjen og igjen (Fangen,

2010). Det er viktig at feltnotatene er gode, da det er de som utgjør empirien. Det finnes flere måter å skrive feltnotater på. Det som ifølge Fangen (2010) er viktig er at feltnotatene er direkte og konkrete, men også beskrivende. Dette er viktig for at leser skal forstå hva som foregikk. Videre er det sentralt å gi en god beskrivelse av det som skjedde og ikke vurderingen av det (Fangen, 2010). Feltnotatene bør også få frem det deltakerne sier, gjerne gjennom direkte sitat der det er mulig. (Fangen, 2010). Det er også viktig at opplysninger som kan avsløre deltakeren blir anonymisert. Jeg har hatt med meg veilederen min i intervjuene og det er hun som har tatt feltnotater underveis, slik at jeg har konsentrert meg om å lede intervjuene. Vi har i etterkant av intervjuene diskutert innholdet og jeg har supplert med noen egne notater for så å renskrive feltnotatene kort tid etter intervjuene fant sted.

4.3.1 Lydopptak av barnesamtaler mellom barn og kontaktperson

Som nevnt over benytter jeg to former for empiri for å besvare problemstillingen i denne studien. Den ene formen for empiri er to barnesamtaler mellom et barn på 12 år og kontaktperson i barneverntjenesten. Disse har jeg fått tilgang på gjennom forskningsprosjektet jeg samarbeider med, da samtalene er en del av empiri som er samlet inn til hovedprosjektet. Barnesamtalene foregår i barnevernets undersøkelsesfase og vil bli videre omtalt i analysekapittelet. Barnesamtalene er analysert og blir brukt til å fremheve konkrete eksempler på hvordan barn og unges medvirkning kan tilrettelegges for i praksis, ut ifra de forutsetninger som de intervjuede ungdommene nevner som viktige. Dette kommer jeg tilbake til i kapittelet om analysen.

4.3.2 Kvalitativt forskningsintervju

Den andre formen for empiri i studien bygger på fire kvalitative intervjuer med ungdommer som er i kontakt med det kommunale barnevernet. Det kvalitative forskningsintervjuet er opptatt av å se verden fra intervjupersonenes side og få frem betydningene av personenes erfaring (Kvale & Brinkmann, 2019). Formålet er å få omfattende kunnskap om hvilke synpunkt og perspektiver de har om temaet for intervjuet (Thagaard, 2018). En slik metode egner seg spesielt for å få innsikt i personers tanker og erfaringer. Intervjuene kan utformes på ulike måter, enten ved høy grad av struktur, delvis strukturert eller lite struktur (Thagaard, 2018). Jeg har valgt et delvis strukturert intervju i min undersøkelse som omtales som semi-strukturert forskningsintervju. Å gjennomføre intervju på denne måten innebærer at temaer, hovedspørsmål, samt andre forslag til spørsmål er bestemt på forhånd. Det er samtidig preget av fleksibilitet ved at både rekkefølgen og formuleringene på spørsmålene kan variere. Dette kan bidra til at det blir enklere å følge historien til den enkelte deltaker i intervjuene. Ifølge

Kvale & Brinkmann (2019) er målet med det semistrukturerte intervjuet å innhente beskrivelser fra intervjupersonens livsverden, for så å senere fortolke betydningen.

Forskningsintervju kan foregå fysisk eller via teknologi for eksempel ved bruk av telefon, PC og internett (Kvale & Brinkmann, 2015). En fordel med intervjuer der en ikke møtes fysisk, er at en kan snakke med mennesker som befinner seg i større geografisk avstand fra forskeren. Dette har vært en fordel nå under Covid-19-pandemien, der smittevernrestriksjon til tider har medført at det ble umulig å møtes for fysiske intervju. En utfordring ved slike intervjuer er at teknologiske utfordringer i form av svak internettforbindelse, innloggingsproblematikk og lignende, kan oppstå. Dette opplevde jeg i liten grad og min erfaring med digitale intervjuer er stort sett positive. Ungdommene var godt vant med å bruke denne digitale plattformen til å kommunisere på, etter at mye av deres undervisning i skolen dette året har foregått på denne måten. Ved å gjennomføre intervju på denne måten får man noe tilgang på ikke-språklig kommunikasjon, til tross for at man ikke møtes fysisk.

Kvale og Brinkmann (2019) trekker frem at kvalitative intervjuer er preget av en asymmetrisk relasjon i intervjusituasjonen. Det er fordi det er forskeren som planlegger temaer for intervjuet og dermed legger føringer for hva som skal snakkes om. Dette har jeg prøvd å ta hensyn til ved å starte alle intervjuer med svært åpne og innledende spørsmål som legger opp til den individuelle deltakers forståelse av tema for intervjuet. I tillegg har jeg i alle intervjuene spurt om det er andre ting vi ikke har snakket om som deltakerne opplever som viktig å få med. Dette har skjedd og nye spørsmål har så blitt tatt med i intervjuguiden som resultat av det.

4.4 Utvalg

I kvalitativ forskning er det vanlig å ta i bruk et strategisk utvalg. Dette innebærer å velge personer som har kvaliteter eller erfaringer som er egnet for å belyse problemstillingen (Thagaard, 2019). Utvalget i min undersøkelse er strategisk og består av fem ungdommer i alderen 12 – 18 år som er i kontakt med det kommunale barnevernet. Ungdommene har både positive og negative opplevelser med barnevernet, og de har i større og mindre grad erfart å få medvirke i egen sak. Dette har jeg vurdert som hensiktsmessig for å belyse problemstillingen, da det bidrar til mangfold i refleksjoner knyttet til tema. Ved å velge strategisk, forsøker vi å sikre oss at utvalget er teoretisk representativt for det fenomenet vi er opptatt av (Bukve, 2016, s. 198). Antall deltakere i kvalitative undersøkelser varierer, men bør være mange nok til å kunne utforske problemstillingen samtidig som det må være mulig å gjennomføre

grundige analyser av empirien (Thagaard, 2018). Grunnen til at utvalget mitt kun består av fem ungdommer, henger sammen med store utfordringer knyttet til rekruttering av deltakere til undersøkelsen. Dette vil jeg komme nærmere inn på når jeg omtaler utfordringer knyttet til rekruttering.

Videre befinner utvalget seg i ulike faser av barnevernets arbeid. Fire av ungdommene befinner seg i omsorgsarbeidet til barnevernet, som vil si at barnevernet har overtatt omsorgen for ungdommene og de har flyttet på institusjon eller i fosterhjem. Den siste ungdommen befant seg på tidspunktet samtale ble gjennomført i barnevernets undersøkelsesarbeid. Ungdommene er tilknyttet fire ulike barneverntjenester rundt om i landet. Å realisere barnets rett til medvirkning jamfør barnevernloven og barnekonvensjonen, forutsetter en prosess der barn medvirker i alle faser av barnevernssaken, det vil si i undersøkelse, hjelpetiltak og ved plassering. Derfor har jeg til tross for brede inklusjonskriterier vurdert utvalget som hensiktsmessig for å belyse problemstillingen i denne undersøkelsen. Bakgrunnen for brede inklusjonskriterier er også en konsekvens av store rekrutteringsutfordringer.

4.5 Rekruttering

Jeg begynte rekrutteringsprosessen med å kontakte ulike barneverntjenester, Landsforeningen for barnevernsbarn (LFB) og Forandringsfabrikken, gjennom formelle henvendelser. Barneverntjenestene og LFB kunne ikke bidra med rekruttering til undersøkelsen. Ved hjelp av Forandringsfabrikken fikk jeg kontakt med to ungdommer som jeg avtalte intervju med via e-post og telefon. Den ene gjennomførte jeg intervju med og den andre avlyste og ønsket heller ikke å avtale nytt intervju, slik jeg oppfattet det. Jeg spurte om det var et annet tidspunkt som passet for ungdommen som avlyste, men minnet samtidig på at dersom hun hadde ombestemt seg var det helt i orden å trekke seg. Dette fikk jeg ikke noe ordentlig tilbakemelding på og jeg tolket det derfor slik at ungdommen hadde ombestemt seg og ikke ønsket å delta likevel. Jeg ønsket ikke å utforske dette ytterligere, da jeg ikke fant det etisk forsvarlig å mase mer på ungdommen om deltakelse i undersøkelsen.

Thagaard (2018) påpeker at det ikke er alltid at formelle henvendelser fører frem i rekrutteringsarbeidet, og at en da må benytte andre metoder for å komme i kontakt med deltakere. En annen vanlig metode er snøballmetoden og den ble den ble benyttet i rekrutteringen av de resterende deltakerne. Snøballmetoden innebærer at en kontakter personer som er relevante for problemstillingen, for så å spørre vedkommende om andre personer med samme egenskaper (Thagaard, 2018). En medstudent satte meg i kontakt med en ungdom som

hun hadde intervjuet i forbindelse med en undersøkelse og som ønsket å bidra i andre prosjekter. Denne ungdommen hadde kvalifikasjoner og erfaringer som var relevante i form av flere års barnevernserfaring og jeg tok derfor kontakt med henne på telefon. Videre kjente vedkommende til ytterligere to ungdommer med barnevernerfaring, som vedkommende ville spørre om kunne tenke seg å delta i undersøkelsen. Begge to ønsket dette og de tok derfor direkte kontakt med meg på e-post der vi avtalte tidspunkt for intervju.

Thagaard (2019) tematiserer noen utfordringer knyttet til denne fremgangsmåten for utvelgelse. En utfordring er at utvalget kan komme til å bestå av personer innenfor samme nettverk eller miljø. I min undersøkelse har informantene som ble rekruttert gjennom snøballmetoden ulike alder, de har ulike historier, ulike opplevelser og erfaringer knyttet til medvirkning i barnevernet, i tillegg til at de er i kontakt med ulike barneverntjenester. Det de har til felles er flere års erfaring med barnevernet. Jeg har derfor vurdert at dette ikke har negativ betydning for min undersøkelse. En annen utfordring er knyttet til etikken rundt hvordan selve utvelgelsen foregår. Fremgangsmåten innebærer at personer foreslår andre personer med samme type egenskaper. Alle som deltar i forskning skal gi informert samtykke til deltakelse, og når en person foreslår andre personer, får forskeren informasjon om disse andre uten at de har gitt samtykke til dette (Thagaard, 2019). I dette tilfellet ble de ungdommene som ble rekruttert gjennom snøballmetoden, bedt om å selv ta kontakt med meg dersom de ønsket å delta. Jeg fikk derfor ikke kontaktinformasjonen deres før de selv hadde tatt et valg om å delta og deretter tok kontakt med meg. Alle deltakerne har fått informasjon om undersøkelsen både skriftlig og muntlig før selve intervjuet ble gjennomført, samt fått mulighet til å stille spørsmål. Informasjonsskrivet fikk de tilsendt på e-post i forkant, slik at alle fikk anledning til å lese gjennom det før intervjuet. Alle deltakerne har signert på informasjonsskrivet.

4.5.1 Utfordringer knyttet til rekruttering (og NSD)

Jeg har erfart svært store utfordringer knyttet til rekrutteringsarbeidet i denne undersøkelsen. Jeg var på forhånd klar over at barnevernsfeltet er et felt det kunne være krevende å rekruttere informanter fra, men jeg ble likevel overrasket over at det endte opp med å bli så utfordrende som jeg har erfart i denne undersøkelsen. Rekruttering ble som nevnt over forsøkt gjennom formelle henvendelser til ulike barneverntjenester, LFB og Forandringsfabrikken, før snøballmetoden ble tatt i bruk. Jeg startet med å kontakte totalt 10 ulike barneverntjenester, i både mindre og større kommuner rundt om i landet. Tre viste først interesse for å delta, men måtte alle trekke seg. En barneverntjeneste begrunnet dette med at de ikke hadde aktuelle barn

i aldersgruppen, en annen forklarte at de ikke hadde mulighet til å bidra likevel grunnet pandemien og den siste barneverntjenesten sluttet å svare – til tross for at de først hadde sagt ja til å bidra. Andre barneverntjenester jeg kontaktet sa tydelig ifra om at de ikke hadde anledning til å bidra på grunn av kapasitetsårsaker tilknyttet pandemien. Jeg kontaktet alltid lederen ved barneverntjenestene. Dette ble svært tidkrevende, og jeg måtte etter hvert innse at det ikke kom til å gå innenfor det tidsrommet jeg hadde tilgjengelig for prosjektet. Jeg ble derfor nødt til å gjøre store endringer knyttet til designet, da jeg innså at jeg ikke ville klare å få tak i deltakere til undersøkelsen på daværende tidspunkt.

Jeg hadde først utformet et forskningsdesign der utvalget skulle bestå av barn i alderen 7 – 14 år, for å undersøke yngre barns erfaringer og tanker rundt medvirkning. Dette er lite undersøkt fra før og yngre barn er sjeldent inkludert i barnevernforskning. Videre var den opprinnelige planen å ta i bruk egenlagde påstandskort etter modifisert Q-metodologi for å utforske barnas eget perspektiv, der de skulle prioritere påstander og begrunne valgene sine. For å få prosjektet godkjent av NSD fikk jeg ikke tillatelse til å gjøre lydopptak, dette av hensyn til personvern knyttet til tredjepart (i tilfelle barna skulle nevne opplysninger om andre personer i intervjuet for eksempel saksbehandler, foreldre o.l). Dermed ble prosjektet godkjent med forutsetning om at det ble gjort feltnotater og ikke lydopptak av intervjuene. Dette ble første utfordring og har konsekvenser for datainnsamling, analyse og funn, noe jeg vil komme tilbake til i kapittel om validitet. Videre ble det påfølgende rekrutteringsarbeidet svært tidkrevende og utfordrende. Min erfaring er at det i stor grad skyldes pandemien.

4.5.2 Portvakt eller døråpner?

Utfordringene jeg opplevde knyttet til rekruttering kan handle om flere ting. Personer som har anledning til å gi forskere adgang til forskningsfeltet betegnes som portvoktere («gatekeepers») (Denscombe, 2010). I min undersøkelse var jeg avhengig av at ledere ved barnevernstjenestene eller LFB/ Forandringsfabrikken, var villige til å si ja til at deres barnevernstjeneste eller organisasjon kunne bidra i rekrutteringsarbeidet. Alle barneverntjenestene jeg kontaktet endte opp med å ikke kunne bidra. Begrunnelsene var noe ulike fra å ikke ha kapasitet til å ikke ha relevante informanter. Pandemien virket også å være en medvirkende årsak. Jeg har i ettertid reflektert rundt hvorfor det ble slik. Mange barneverntjenester har stort et arbeidspress og opplever at tiden ikke strekker til for å gjennomføre de vanlige arbeidsoppgavene sine. I så tilfelle kan manglende motivasjon for å pålegge sine ansatte mer arbeid være en årsak. Når i tillegg pandemien og medfølgende smittevernstiltak førte til at mange tjenester måtte tenke nytt og annerledes rundt hvordan de

skulle tilpasse arbeidsoppgavene til smittevernet, kan det tenkes at arbeidspresset ble ytterligere forsterket. I tillegg ble sykefravær nevnt som en begrunnelse, og jeg oppfattet at det hadde sammenheng med pandemien. Det fremsto for meg som om en allerede hektisk og til tider presset arbeidssituasjon, ble enda mer hektisk og stressende for mange i barnevernsfeltet under pandemien.

En annen tjeneste i en kommune med svært lite smitte, sa først ja til å bidra med rekrutering, men måtte senere trekke seg med begrunnelse om at de ikke hadde kontakt med barn som passet med inklusjonskriteriene. Dette fremstår for meg som noe underlig at en barneverntjeneste ikke er i kontakt med noen barn i alderen 7-14 år med hjelpetiltak. Jeg har derfor reflekter over om det kan være andre bakenforliggende årsaker i form av arbeidspress eller krevende samarbeid med familier som gjør at de ikke ønsket å spørre familiene om deltakelse. En annen forklaring kan være at kontaktpersoner kan være engstelige for hva barna ville si, dersom vi snakket med dem. Uansett årsak for å ikke kunne bidra i rekrutteringsarbeidet, er konsekvensene at mange barn blir utestengt fra å delta i forskning som kan belyse medvirkningsbetingelsene deres. Slik sett tar andre *voksne* et valg på vegne av barna om at de ikke får mulighet til å delta. Barn og unge blir på den måten ekskludert fra å kunne si sin mening rundt tilbudet de mottar gjennom forskning.

4.6 Intervjuguide

I forkant av arbeidet med intervjuguiden brukte jeg mye tid på å sette meg godt inn i temaet, ved å lese relevant forskning og teori. Dette kan bidra til å sikre gode og relevante spørsmål som belyser problemstillingen (Kvale & Brinkmann, 2019). Videre har jeg reflektert mye over hvordan spørsmålene kan belyse og gi svar på problemstillingen og forskningsspørsmål i undersøkelsen. Temaene i intervjuguiden er hovedsakelig inndelt etter to av forskningsspørsmålene; relasjonelle og strukturelle faktorer. Etter å ha lest meg opp på forskning på feltet var dette to temaer som viste seg å ha betydning for barn og unges medvirkning og som derfor ble utgangspunktet for mine intervju med ungdommene. Å bruke tid på forberedelser kan dermed bidra til å styrke validitet gjennom relevante spørsmål og svar. Jeg utarbeidet en relativt detaljert intervjuguide, der jeg åpnet med tre åpne og innledende spørsmål som kunne dekke mye av de spesifikke spørsmålene som kom videre. På den måten kunne jeg ta utgangspunkt i det deltakerne fortalte og opplevde som viktig, utforske dette og så supplere med egne spesifikke spørsmål i intervjuguiden der det var nødvendig. Noen små justeringer i intervjuguiden ble gjort underveis, ettersom jeg erfarte at andre spørsmål var viktige basert på det deltakerne var opptatte av. Jeg la derfor til noen få

spørsmål som jeg erfarte at var viktig for deltakerne. Jeg har etterstrebet å stille åpne og utforskende spørsmål, samt vært opptatt av å spørre deltakerne om det er andre ting de tenker som viktig for å belyse tematikken.

4.7 Gjennomføring av intervju

Jeg har totalt gjennomført fire kvalitative intervjuer med unge i alderen 15 - 18 år som er i kontakt med det kommunale barnevernet, på nåværende tidspunkt. Alle intervjuene varte i ca. 1,5 timer. Et intervju ble gjennomført med fysisk oppmøte i kommunenes kulturhus etter forslag fra deltakeren selv. Dette var et «nøytralt møtested», samtidig som deltakeren kjente til stedet fra før som kan bidra til et tryggere møte for deltakeren. De andre intervjuene har blitt gjennomført digitalt over Teams, grunnet pandemien og smittevernsrestriksjoner som etter hvert gjorde det umulig å møtes fysisk. Jeg tilstrebet å møte deltakerne fysisk, men det lot seg altså ikke gjøre med alle. Videre har jeg ikke gjort lydopptak av intervjuene, med bakgrunn i manglende tillatelse fra NSD. Derfor har min veileder og leder for forskningsprosjektet jeg samarbeider med vært med meg og tatt feltnotater fra intervjuene. Feltnotatene ble i kort tid etter intervjuet strukturert og supplert med egne notater, deretter sendt til deltakerne for gjennomlesing. Deltakerne fikk dermed mulighet til å sjekke at det som var notert stemte med slik de fortalte det og gjøre endringer dersom noe var feil. Ingen gjorde endringer, men en deltaker la til en kommentar i etterkant. Feltnotatene ble så sendt tilbake til meg etter at deltakerne hadde godkjent innholdet.

Alle intervjuene begynte med at jeg informerte muntlig om undersøkelsen, samt etiske hensyn i form av deltakernes rettigheter knyttet til deltakelse i undersøkelsen. Dette ble gjort grundig for å forsikre meg om at alle deltakerne var innforstått med hva deres deltakelse innebærer og hvilke rettigheter de har i forbindelse med undersøkelsen. Alle fikk tilsendt et informasjonsskriv i forkant av intervjuet, som de fikk beskjed om å lese gjennom og signere på før deltakelse. Disse ble makulert med engang feltnotatene var anonymisert. Alle fikk videre mulighet til å stille spørsmål dersom noe var uklart, både i forkant av intervjuet og i selve intervjuet. Deretter gjennomførte vi en kort presentasjonsrunde, med tanke på kontaktetablering og for å prøve og skape en tryggest mulig atmosfære som utgangspunkt for intervjuet. Det har vært et gjennomgående fokus å prøve og legge til rette for en mest mulig trygg og avslappet atmosfære i intervjuene, for å bidra til å gjøre det enklere for deltakerne å fortelle åpent om sine erfaringer. Relasjonelle ferdigheter som anerkjennelse, aktiv lytting og være tydelig til stedet i samtalen ble i den forbindelse anvendt. Dette var noe jeg fikk til i større og mindre grad, men det var noe jeg var bevisst i alle intervjuene. Det var en ny

situasjon for meg da dette er første gangen innehar rollen som forsker i en intervjusituasjon. Jeg opplevde det som en ressurs å ha med meg veilederen min på intervjuene, som er en erfaren forsker med svært gode relasjonelle og analytiske ferdigheter. Avslutningsvis ble alle deltakerne spurt om hvordan det hadde vært å snakke med oss.

4.8 Forskningsetiske hensyn og vurderinger

I følge Denscombe (2010) handler profesjonell integritet om forskerens motivasjon til å opptre etisk. Dette kan for eksempel dreie seg om at forskeren i praksis opptre profesjonelt, rapporterer så ærlig og korrekt som mulig og at en ikke lar forskningen bli påvirket av andre forhold enn de «sannheter» som fremkommer i prosjektet. Det har vært viktig for meg å være bevisst og reflektere over etiske utfordringer og vurderinger før, underveis og i etterkant av empiriinnsamling.

Ungdommenes historier og erfaringer inneholder sensitive og konfidensielle opplysninger. Prosjektet er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD) med referanse 232243. Alle deltakerne har fått både skriftlig og muntlig informasjon om prosjektet (vedlegg 2), samt rettigheter og hva deres deltakelse innebærer. Deriblant om frivillig deltakelse, retten de har til å trekke seg, samt anonymisering og at opplysningene behandles konfidensielt (Denscombe, 2010). De har også fått informasjon om hva empirien skal brukes til. De har fått mulighet til å stille spørsmål både i forkant og i selve intervjuet. Alle har signert på samtykkeerklæringen. Empirien er innhentet og oppbevart i tråd med retningslinjer fra NSD (Vedlegg 1). Feltnotater og transkripsjoner har blitt anonymisert og oppbevart på passord-beskyttet PC. Lydopptakene fra hovedprosjektet ble slettet med engang etter transkripsjonen var ferdig. I tillegg til lydopptak fra hovedprosjektet, har jeg kun hatt tilgang på telefonnummer og e-postadresser av personvernopplysninger. Disse har aldri blitt lagret på telefon eller PC. Meldinger og e-poster fra dialogen vår har blitt slettet umiddelbart etter at intervjuene var gjennomført og feltnotatene ble godkjent av deltakerne, slik som anvist i NSD-godkjenningen.

Når en skal forske på sensitive tema, er det spesielt viktig å fokusere på etiske vurderinger (Denscombe, 2010). Mitt tema for masteroppgaven, går inn under kategorien sensitive tema. Forskning som gjelder barn og ungdom kan betegnes som en sensitiv informantgruppe, i tillegg til at de mottar hjelp fra barnevernet, som innebærer at teamet vil være sensitivt. I og med at det både er en sensitiv informantgruppe og sensitive tema snakkes om, har det vært spesielt viktig for meg å utforske hvordan deltakerne opplevde å snakke med oss. Alle de fire

deltakerne ga tilbakemelding på at det hadde vært fint å snakke med oss. Jeg prøvde også underveis i intervjuene å være sensitiv overfor deltakerne og om enkelte spørsmål eller tema opplevdes som ubehagelig eller vanskelig å snakke om. Dette opplevde jeg ikke, og jeg erfarte i motsetning at samtlige deltakere fortalte om egne erfaringer og synspunkt med engasjement og åpenhet, samt at det var et tema de alle var opptatt av. Det kan samtidig tenkes at det kan være vanskelig å gi tilbakemelding om at det ikke var så greit dersom dette var tilfellet. Jeg informerte derfor alle deltakerne om at de når som helst kunne ta kontakt i ettertid dersom det var noe de lurte på eller ønsket å tilføye samtalen.

Ungdommene har i større og mindre grad fortalt sensitive opplysninger knyttet til egne erfaringer og situasjon. Dette har vi som forskere lyttet til når de har delt av egne historier, men samtidig ikke utforsket eller spurt videre om med mindre det har hatt direkte sammenheng med mulighet for medvirkning. Dette er både av hensyn til personvern knyttet til tredjepart, som altså kan omhandle for eksempel foreldre, søsken, fosterhjem eller kontaktperson, samt for å unngå at ungdommene deler sensitive opplysninger som ikke er av betydning for undersøkelsens tema. Et viktig etisk prinsipp i forskning er å ikke utforske mer enn strengt tatt nødvendig for å belyse problemstillingen, samt at deltakeren ikke skal utsettes for risiko eller urimelig belastning (Thagaard, 2018). Vi har derfor latt ungdommene snakke om det som var viktig for dem å formidle for å best mulig ivareta ungdommene, men samtidig ikke fulgt det opp når det ikke har vært av betydning for deres medvirkning. Sensitive opplysninger som de har fortalt om, har heller ikke blitt notert ned. Andre etiske vurderinger som er gjort er knyttet til hvor mye informasjon som er nødvendig å dele om utvalget i oppgaven, hvordan de omtales og mulige konsekvenser forskningen kan ha for deltakerne.

4.9 Validitet, reliabilitet og generalisering

Når en skal vurdere troverdigheten til forskning er validitet, reliabilitet og generalisering sentrale begreper (Thagaard, 2019). Troverdigheten sier noe om kvaliteten på forskningen som er utført. Reliabilitet handler om kvaliteten knyttet til metoden, validitet referer til kvalitet på dataene og med generalisering menes om funnene er overførbare til andre situasjoner (Denscombe, 2010). Dette er altså viktige begreper som skal bidra til at andre kan vurdere et forskningsprosjekts samlede kvalitet og troverdighet.

Begrepene har noe ulik betydning i kvantitativ forskning og i kvalitativ forskning. Reliabilitet handler om kvaliteten knyttet til metoden, ved å kritisk vurdere og gjøre rede for om empirien er innhentet på en pålitelig måte (Thagaard, 2018). Reliabiliteten kan styrkes ved å gjøre forskningsprosessen transparent. Dette har jeg forsøkt gjennom detaljert å beskrive og reflektere over fremgangsmåten for utvikling av empiri. Konteksten empirien er utviklet i og relasjonen til deltakerne er også av betydning for reliabilitet, det er derfor viktig å reflektere over hvordan kontakten har bidratt til å utvikle empirien (Thagaard, 2018). At intervjuene ble gjennomført digitalt, kan også ha påvirket empirien som fremkom. Det kan både ha negative og positive konsekvenser. Det kan på den en side medføre mindre nærhet til deltakerne og slik skape avstand mellom meg og veileder som forskere og deltakerne. Dette var likevel noe ungdommene var godt vant med ettersom store deler av undervisningen deres på skolen har vært digital dette halvåret. Jeg opplevde alle ungdommene som enkle å prate med, og de hadde alle mye å si rundt temaet medvirkning. Det at jeg har hatt med veilederen min, bidro til mer dialog ved at vi var tre som tok del i samtalen.

Validitet refererer til om forskerens tolkninger av data og funn er gyldige ut ifra den virkeligheten som er studert (Thagaard, 2019). Dette har jeg forsøkt å vise gjennom åpenhet rundt teoretisk ståsted, og hvordan jeg har kommet frem til funnene. Stegene i analyseprosessen er beskrevet nøye, slik at leser skal få innsikt i både hvordan jeg har tenkt rundt analysen og hvordan jeg har kommet frem til funnene mine. Dette har jeg forsøkt å synliggjøre ved å lage en tabell som viser sammenhengen i utviklingen av analysene mine, fra empirinære koder via kategorier og frem til hovedtemaene. Barnesamtalene er analysert to ganger og også forsøkt fremstilt tydelig for leser. Noe som kan bidra til å styrke validitet er dersom egne tolkninger og funn kan bekreftes av andre studier (Thagaard, 2018). Dette er tilfellet i min studie, da jeg har flere funn som samsvarer med tidligere gjennomført forskning.

Generalisering eller overførbarhet handler om forståelser som utvikles i en studie, også kan være relevant for andre sammenhenger (Thagaard, 2018). I min studie blir spørsmålet om ungdommenes perspektiver og opplevelser rundt forutsetninger for medvirkning kan være gyldige for andre barn og unge i kontakt med barnevernet. Studien min omfatter et lite utvalg ungdommer, likevel er deltakerne i studien tilknyttet fire ulike barneverntjenester fra fire forskjellige kommuner, som kan vurderes som en styrke. Selv om funnene ikke er representative for andre enn deltakerne selv, vil andre barn og unge i kontakt med barnevernet kunne kjenne seg igjen i dem, og funnene kan slik sett ha overføringsverdi til lignende situasjoner. Funn fra denne studien samsvarer med funn fra tidligere gjennomførte studier,

noe som kan gjøre at denne oppgaven kan være med på å ytterligere forsterke det gjeldene synet.

4.9.1 Feltnotater og validitet

Utfordringer knyttet til NSD og personvern hensyn som førte til at jeg ikke kunne gjøre lydopptak av de fleste intervjuene har betydning for undersøkelsen. Dette fraværet av lydopptak og bruk av feltnotater har konsekvenser for datainnsamlingen og påfølgende analyse. Ved å benytte lydopptak sikrer forskeren seg det deltakeren sier ordrett (Thagaard, 2018), i motsetning til bruk av feltnotater der man ikke har mulighet til å få notert ned alt deltakeren sier. Videre så vil det allerede her skje en fortolkning, der den som noterer velger hva som blir notert ned og ikke. Dette kan potensielt svekke validiteten i undersøkelsen. Dette var noe jeg ikke hadde anledning til å få gjort noe med innenfor tidsrammen for prosjektet, og jeg har i samråd med veilederen min prøvd å løse denne utfordringen best mulig ut ifra situasjonen. Vi løste dette med at veilederen min ble med på intervjuene for å notere, slik at jeg uforstyrret kunne lede intervjuene og konsentrere meg om å stille spørsmål og være til stede i samtalen. Veilederen min er en erfaren forsker og har i feltnotatene forsøkt å gjengi beskrivelser så nøyaktig som mulig og med de ord som ungdommene selv har brukt. Hun har videre stilt oppklarende spørsmål ved behov og klart å få med enkelte direkte sitat. Dette tenker jeg at kan bidra til å styrke validiteten knyttet til innsamlingen av empirien.

Det er likevel viktig å være oppmerksom på at egne tolkninger trolig har skjedd allerede her og at en prioritering på hva som er viktig og mindre viktig å få med har blitt gjort. Et annet tiltak jeg har gjort for å gjenopprette validitet, er å renskrive og systematisere notatene fra veileder og supplert med mine egne notater svært kort tid etter intervjuet ble gjennomført (enten samme dag eller senest to dager etterpå). De ble så sendt til den enkelte deltaker. Deltakerne har fått lese gjennom, samt mulighet til å kommentere og endre dersom noe var oppfattet feil. Dette har blitt gjort for å sikre at notatene stemmer med slik deltakerne mente å fortelle det.

5.0 Analyse og presentasjon av funn

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for analyseprosessen og presentere undersøkelsens funn. Først vil analytisk tilnærming bli presentert. Deretter vil valg av analysemetode og selve analysene, samt etiske refleksjoner knyttet til analyseprosessen bli gjort rede for. Til slutt presenteres funnene.

5.1 Analytisk tilnærming

Kvalitative analyser er dynamiske prosesser, der man gjerne beveger seg frem og tilbake, grubler og undrer seg (Johannes et al., 2018). Samtidig er det en strukturert og vitenskapelig prosess. Det er derfor svært viktig å ha et bevisst forhold til hva man har gjort og hvorfor, gjennom å redegjøre for og begrunne valgene. Gode kvalitative analyser er begrunnet i empirien og besvarer problemstilling (Johannessen et al., 2018). For å legge til rette for transparens og åpenhet, vil jeg derfor gjøre rede for fremgangsmåten for analysen så detaljert som mulig. Egne refleksjoner rundt dette arbeidet vil også bli presentert.

Jeg har valgt å analysere egne intervju og samtaler mellom barn og kontaktperson ut ifra allerede etablert og relevant teori. Dette omtaler Bukve (2016) som et teoretisk tolkende formål, der teorier og faglige begreper blir brukt for å analysere og gi mening til fenomenet vi studerer. Teori har også preget meg i forkant av datainnsamlingen, ved å legge føringer for hva som er fokuset og tema i intervjuene. I analysen har jeg vekslet mellom å bruke en deduktiv og en induktiv analysestrategi. En deduktiv tilnærming handler om å trekke slutninger fra noe generelt for å si noe om enkelttilfeller (Bukve, 2016). En induktiv tilnærming derimot innebærer at enkelttilfeller danner grunnlag for si noe om generelle sammenhenger (Tjora, 2018). Barnesamtalene ble først analysert ut fra et teoretisk perspektiv, gjennom en deduktiv tilnærming. Så ble intervjuene analysert empirinært og induktivt. Deretter ble barnesamtalene på nytt analysert induktivt, med utgangspunkt i ungdommenes eget perspektiv. Videre har hermeneutikken og meningsfortolkning vært sentralt for meg i analysen. Analysene vil nå bli redegjort for i den rekkefølgen det ble gjort.

5.2 Analyse av barnesamtalene

Lydopptakene av barnesamtalene mellom barn og kontaktperson foregår i barnevenerts undersøkelsesfase. De ble lyttet til mange ganger og ble transkribert kort tid etter at jeg fikk tilgang på dem gjennom hovedprosjektet. Hvor detaljert en skal transkribere, avhenger av formål og hva som er relevant (Kvale & Brinkmann, 2019). Jeg har valgt å transkribere nøye, ord-for-ord, slik at all informasjon som var tilgjengelig for meg ble inkludert i transkripsjonen. Eksempelvis er korte pauser, latter, mhm, mmm og lignende blitt notert. Dette valgte jeg å gjøre fordi jeg selv ikke var til stede under samtalene og fordi jeg ønsker mest mulig informasjon når jeg skulle gjennomføre en grundig analyse av kontaktpersonens strategier for å gjennomføre barnesamtalene. Jeg vurderte det derfor som viktig å få med mest mulig detaljer knyttet til samtalene, slik at analysen bygger på mest mulig korrekt informasjon, slik det skjedde. Jeg leste gjennom transkripsjonene mange ganger. De ble først

analysert med et teoretisk og profesjonelt barneperspektiv, før intervjuene med ungdommene ble gjennomført. Perspektivet mitt var her preget av DCM (Gamst, 2017) i den innledende analysen. Deretter gjorde jeg en reanalyse av samtalene med utgangspunkt i ungdommenes eget perspektiv. Den andre analysen ble altså gjennomført etter at egne intervjuer var ferdig analysert og ut ifra temaene som ble identifisert i ungdommene fortellinger. Jeg vil i funndelen illustrere ungdommenes perspektiv gjennom utdrag og eksempler fra to samtaler mellom en ungdom og hans kontaktperson i barnevernet. Analysen av all empiri i denne undersøkelsen har slik sett foregått parallelt og om hverandre i en spiral mellom empiri, teori empiri og teori, slik som i en hermeneutisk sirkel (Bukve, 2016).

5.3 Temasentrert analyse av intervjuene

Jeg har valgt en temasentrert analyse av egne gjennomførte intervju. I en temaanalyse er fokuset på temaer som er representert i prosjektet og innebærer å analysere empiri om hvert tema fra alle deltakerne, for så å gå i dybden på de enkelte temaene (Thagaard, 2018). Vi sammenligner data fra alle deltakerne, slik at vi kan utvikle en dypere forståelse av hvert enkelt tema (Thagaard, 2018). Målet med en tematisk analyse er å gruppere de «små svarene» i mer generelle kategorier – tema – som til sammen gir svar på problemstillingen. Et tema er slik sett en gruppering av data med viktige fellestrekk. Det er viktig å ha et bevisst forhold til egne antakelser (Johannessen et al., 2018). Jeg har valgt en temasentrert analyse fordi jeg vurderer at det tydeligst kan få frem ungdommenes fortellinger og perspektiv, i kombinasjon med barnesamtalene. En annet argument for at jeg har valgt en temasentrert analyse er fordi jeg har et lite utvalgt og fordi jeg i størst mulig grad ønsker å beskytte deltakerens anonymitet. Thagaard (2018) påpeker at en temasentret analyse med fordel kan beskytte deltakernes anonymitet, ved at deltakerne sine historier og situasjoner ikke presenteres i sin helhet. Dette gjør at det blir vanskeligere å bli gjenkjent av andre. Jeg har valgt å benytte Johannessen et al (2018) sin fremgangsmåte for temasentrert analyse, kombinert med elementer fra Tjora (2018) sin empirinære koding i SDI- modellen. De fire stegene til Johannesen et. al. (2018) innebærer; 1) forberedelse, 2) koding, 3) kategorisering og 4) rapportering. Dette vil nå bli grundig gjort rede for, i tillegg til egne refleksjoner rundt prosessen.

5.3.1 Forberedelse

Det første steget omtaler Johannesen et al. (2018) som forberedelse der formålet er å få oversikt over empirien. Dette handler blant annet om transkribering av lydopptak og strukturering av feltnotater, lese gjennom tekstene og lage noen generelle notater om hva jeg tenker om empirien i sin helhet (Johannesen et al., 2018). Strukturering av feltnotatene ble

gjort samme dag eller senest to dager etter at intervjuene ble gjennomført. Deretter ble de sendt til deltakerne for at de skulle lese gjennom og sikre at notatene stemte overens med slik de fortalte det. Etter at empirien fra intervjuene var omgjort til strukturert tekst, ble den lest igjennom gjentatte ganger og jeg noterte meg så litt generelt fra hvert intervju. Dette ble gjort fortløpende på ulike tidspunkt etter hvert som intervjuene ble gjennomført og empirien ble innhentet. Dette steget bidro til at jeg kunne danne meg et mer helhetlig bilde av empirien og dannet et godt grunnlag for det neste steget, nemlig kodingen.

5.3.2 Koding

Det andre steget er koding og handler om å fremheve og sette ord på viktige poenger i empirien (Johannesen et al., 2018). Dette er viktig for å få oversikt over innholdet i empirien, skape en dypere innsikt, samt å tilrettelegge for den påfølgende kategoriseringen (Johannesen et al., 2018). Jeg har valgt å kode empirinært, linje-for-linje og jeg har i stor grad forholdt meg til Tjora (2018) sine prinsipper for empirinær koding; kodene skal ikke kunne være mulig å lage før selve kodingen foregår og de skal gjenspeile konkret det som blir sagt av den enkelte deltaker. En slik koding innebærer å benytte ord og begreper som deltakerne selv bruker og slik allerede sett eksisterer i empirien (Tjora, 2018). Dette har jeg valgt både fordi jeg er opptatt av å minimere egne tolkninger i dette leddet og forsøke å få frem det deltakerne forteller med mest mulig egne formuleringer. Videre har jeg lite empiri og Johannesen et al. (2018) påpeker at det i slike tilfeller kan være hensiktsmessig med grundig og empirinær koding. Kodingen har foregått manuelt for hånd og så på PC. Dette har bidratt til å gjøre kodingen visuell tydelig for meg, samt fleksibilitet til å notere underveis. Jeg har kodet flere ganger og jeg har underveis markert viktig poeng, notert ideer, assosiasjoner og refleksjoner. Å kode flere ganger kan bidra til å se empirien på ulike måter, samt å minimere sjansene for å overse viktige poeng (Johannesen et al., 2018). Det kan slik sett bidra til kvalitetssikring.

5.3.3 Kategorisering og utarbeiding av tema

Neste steg omhandler kategorisering og vil si at en sorterer empirien i mer overordnede kategorier eller tema (Johannesen et al., 2018). Sortering av empirien og arbeid med kategorier og tema har jeg brukt mye tid på. Det har vært en dynamisk prosess, der jeg har prøvd meg frem for å finne temaene. Johannesen et al. (2018, s. 299) påpeker tre kriterier som det er viktig å ta hensyn til i denne delen av arbeidet; temaene skal passe til en interessant og avgrenset problemstilling, det må være nok å si om hvert tema og temaene må grupperes likt med likt og de bør ikke overlappe for mye. Problemstillingen og forskningsspørsmålene mine har vært et viktig hjelpemiddel og veiviser i arbeidet med å komme frem til kategorier og

tema. Teori og tidligere forskning har også gitt meg inspirasjon i arbeidet med å analysere frem kategorier og tema. Jeg har laget tankekart som ledd i denne prosessen for å skape oversikt og systematikk i arbeidet mitt. Videre utarbeidet jeg en tabell som viser en oversikt over utviklingen og sammenhengen i analysene mine, den presenteres på s. 50-51 (Tabell 1). Arbeidet med analysen har omfattet å først gå dypt inn i empirien og plukke fra hverandre små deler, for så ta et steg ut igjen og plassere delene i en helhet. Dette kan kobles til hermeneutikken, der analyse og fortolkning skjer gjennom at delene påvirker helheten og helheten påvirker delene (Bukve, 2016). I analysen av empirien fra intervjuene fremkom tre hovedtemaer: *barn og unge som reelle samarbeidspartnere, relasjon mellom barn/unge og kontaktperson, samt strukturelle forhold*.

Det siste steget kalles for rapportering og innebærer å skrive frem temaene og deres innhold (Johannesen et al., 2018). Det vil altså si presentasjon av undersøkelsens funn. Det legges vekt på en ryddig struktur, at presentasjon av hvert tema er grundig og nyansert og at poeng blir belyst med illustrasjoner fra empirien (Johannesen et al., 2018). Analysene og funnene mine fra empirien innhentet gjennom intervjuene blir fremstilt i tabellen under presentasjon av funn. Funnene blir så videre presentert og redegjort for.

5.4 Etske refleksjoner knyttet til temasentrert analyse

En etisk utfordring ved temasentrert analyse er at deler av de opprinnelige dataene blir fra den sammenhengen de ble presentert i ved at vi kombinerer informasjon om hvert tema fra alle deltakerne (Thagaard, 2018). En mulig konsekvens av dette er at deltakernes opplevelser og erfaringer som de har prøvd å formidle, ikke fremkommer i prosjektets resultater. Jeg har gjennom hele analysen vært bevisst på å forsøke å få frem deltakerens synspunkt i størst mulig grad. Videre har jeg forsøkt å inkludere alle deltakernes synspunkter og opplevelser rundt de ulike temaene i like stor grad, nettopp for at de skal kunne kjenne seg igjen i resultatene. Thagaard (2018) påpeker imidlertid at dette blir annerledes dersom funnene i analysen er felles for flere av deltakerne, da de kan kjenne seg igjen i en felles forståelse innenfor det miljøet de er en del av (Thagaard, 2018). Dette er noe som i stor grad er tilfelle i denne undersøkelsen, men jeg har likevel inkludert motstridene opplevelser der det har vært tilfelle.

5.5 Presentasjon av funn og tolkning av empirien

Jeg vil først presentere funn i første analyse av barnesamtalen, da dette ble gjennomført først. Så vil funn fra egne intervju med ungdommene bli lagt frem i tabellform slik at

sammenhengen i utviklingen av analysene blir tydeliggjort. Deretter vil funn i reanalysen av barnesamtalene blir presentert. Til slutt presenteres de totale funnene fra all empirien, der ungdommenes perspektiver og barnesamtalen blir kombinert. Dette danner til sammen grunnlaget for den videre drøfting av resultatene fra empiridelen.

5.5.1 Funn i første analyse av barnesamtalene

Barnesamtalene ble først analysert ut fra et teoretisk og profesjonelt perspektiv gjennom en deduktiv tilnærming. I dette perspektivet er samtalene analysert med utgangspunkt i dialogisk samtalemotodikk og «barnesamtalen» etter Gamst (2017). Barnesamtalene er mellom en gutt på 13 år og hans kontaktperson i barnevernet. De foregår i undersøkelsesfasen i barnevernets arbeid, og de har møttes en gang før den første samtalen blir gjort opptak av. Barnesamtaler kan som nevnt tidligere ha ulike formål og har noe ulik form ettersom i hvilken del av barnevernets arbeid de gjennomføres i. Disse samtalene kan karakteriseres som det Gamst (2017) omtaler som kartleggende eller undersøkende samtaler, der formålet er få frem mest mulig informasjon om barnets omsorgssituasjon og hvordan barnet selv opplever ulike aspekter ved sin situasjon. Kontaktperson tar i bruk flere av kommunikasjonsprinsippene etter DCM som å stille åpne spørsmål uten å lede barnet og er til stede i samtalen gjennom aktiv lytting. Kontaktperson får likevel ikke til å skape en dialog gjennom fri fortelling fra barnet, som er ønskelig i DCM. Samtalene bærer i stor grad preg av mye spørsmål fra kontaktperson og kortere svar fra barnet uten fri fortelling. Dette kan være fordi samtalens formål er å få frem mye og detaljert informasjon om barnets situasjon, som videre skal skje gjennom få samtaler. Kontaktperson klarer å få frem mye viktig informasjon som er av betydning for kartleggingen av omsorgssituasjonen til barnet og legger vekt på å få frem barnets forståelse. Kontaktpersonen legger også til rette for at barnet får ta opp ting som er viktig for han, samt får til å inkludere barnet og vektlegger barnets synspunkt som er ønskelig etter DCM.

5.5.2 Funn i intervjuene med ungdommene

Gjennom analysen av intervjuene arbeidet jeg med empirinære koder via kategorier for så å identifisere tre overordnede temaer. Tabellen under viser utviklingen i mine analyser av empirien fra intervjuene.

Tabell 1: Oversikt over utviklingen av empirinære koder og kategorier til tema.

Empirinære koder	Kategorier	Tema
Barna må få grundig informasjon om hva som blir gjort	<i>Nok og forståelig informasjon</i>	Barn og unge som reelle
Barnevernet må gi mer informasjon, også til de yngre barna		

Få gode og utdypende forklaringer, de må forklare så vi forstår		samarbeids- partnere
De må få tak i barnets synspunkt	<i>Etterspørre barnas synspunkt og inklusjon av meninger</i>	
Få delta og bli inkludert i prosessen		
De må spille på lag og ta avgjørelser sammen med barnet		
God kontakt og bli godt kjent	<i>Tillitsfull relasjon</i>	Relasjon mellom barn/unge og kontaktperson
Bruke tid		
Stole på hverandre		
Være der for meg i vanskelig perioder og få hjelp til å finne verktøy for å få det bedre	<i>Kontaktperson som Støtte til mestring</i>	
Få omsorg og bli ivaretatt		
Se barnets behov og tilpasse individuelt		
Holde en god samtale og kommunisere bra	<i>Kontaktpersonens kommunikasjonsferdigheter</i>	
De må spørre åpent og direkte		
De må lytte til meg og forstå meg		
Greit å møtes hjemme	<i>Preferanser for møtested</i>	Strukturelle forhold
Enklere å prate på cafe, biltur eller gåtur		
Samtaler på kontor kan skape avstand og oppleves utrygt		
Må møtes jevnlig for å holde oppe kontakten og få ny informasjon	<i>Antall møtepunkt med kontaktperson</i>	
Individuelt og kommer an på hvordan man har det		
Bidra i dokumentasjon og få vite hva de skriver	<i>Bidra i dokumentasjon og deling av informasjon</i>	
Få være med å bestemme hva som skal deles videre og til hvem		

Jeg vil videre presentere funn i reanalysen av barnesamtalene.

5.5.3 Funn i barnesamtalene etter reanalysen

I neste omgang ble barnesamtalene analysert empirinært og induktivt med utgangspunkt i ungdommenes perspektiver og de tre temaene som ble analysert frem av intervjuene. I temaet *barn og unge som reelle samarbeidspartnere* er nok og forståelig informasjon, samt etterspørre barnets synspunkt og inklusjon av meninger viktig. Fra ungdommenes perspektiv forstår jeg kontaktpersonen i barnesamtalene som at hun anser barnet som en reell samarbeidspartner. Dette gjør hun ved å gjennomgående informere barnet, etterspørre barnets synspunkt og inkludere barnet i beslutninger. Kontaktperson informerer barnet om barnevernets rolle og hvorfor de er i kontakt med familien, hvorfor hun ønsker å snakke med barnet og hva de skal snakke om i begge samtalene. Barnet får også undersøkelsesplanen, der det er detaljert informasjon om planen videre, slik at barnet kan sjekke i den dersom han skulle glemme det som kontaktpersonen informerer om. Kontaktpersonen inkluderer barnet ved å kontinuerlig etterspørre barnets synspunkt og la barnet få ta del i beslutninger. Det

fremstår som at kontaktperson er genuint interessert i å involvere og samarbeide med barnet. Kontaktperson bruker enkelte ganger et noe vanskelig språk som bidrar til at gutten i disse tilfellene ikke forstår helt hva kontaktperson mener. I disse tilfellene omformulerer kontaktperson seg og forklarer da på en måte som gjør at barnet forstår.

Temaet *relasjon mellom barn/unge og kontaktperson* er en tillitsfull relasjon, kontaktperson som støtte person og kontaktpersonens kommunikasjonsferdigheter av betydning. I og med at samtalene som her er analysert foregår i en undersøkelsesfase av barnevernets arbeid som er tidsavgrenset til en periode på tre måneder, vil mulighetene for kontaktpersonens relasjonsarbeid være begrenset. Slik som denne barnevernstjenesten er organisert, vil barnet få en ny kontaktperson når det blir konkludert med hjelpetiltak og saken overføres til et nytt team. Undersøkelsesfasen vanskeliggjør altså en relasjon over tid, samt få god kontakt og bli godt kjent. Likevel forsøker kontaktperson å skape relasjon gjennom å vise interesse for barnets interesser og bidrar med støtte til mestring av barnets hverdagslige utfordringer. Kontaktperson lytter til barnets opplevelser og spør åpent og direkte. Barnet svarer på alle spørsmål fra kontaktperson og forteller om det som er vanskelig for han. Dette kan tolkes som at barnet har tillit til kontaktpersonen, til tross for at de ikke kjenner hverandre så godt.

Innenfor temaet *strukturelle forhold* er preferanser for møtested, antall møtepunkt med kontaktperson, samt deling av informasjon og bidrag til dokumentasjon sentralt. Kontaktpersonen inkluderer barnet i å få påvirke møtested for samtalene og antall møtepunkt. Sensitiv informasjon som barnet forteller om i samtalene forhører kontaktpersonen seg med barnet om kan deles videre med mor, og når barnet er usikker avtaler kontaktperson sammen med barnet at han skal tenke på det til neste gang. Dette kan bidra til at barnet utvikler tillit til kontaktpersonen. Barnet får ikke bidra i dokumentasjon slik det fremkommer av samtalene, men kontaktperson spør dersom hun er usikker på hva barnet mener og oppsummerer sin forståelse for så å spørre gutten om hun forsto riktig. Dette forstår jeg som en måte å forsikre seg om at hun har forstått det barnet mente.

Videre vil jeg nå presentere temaene som fremkom i analyseprosessen av intervjuene og samtidig belyse perspektivene til ungdommene med eksempler fra barnesamtalene. Dette gjør jeg for å få frem hvordan medvirkning kan legges til rette for i praksis gjennom samtaler med barn og unge. Å kombinere de to empiriske materialene der jeg først viser ungdommenes perspektiver, for så å tydeliggjøre disse med konkrete eksempler fra praksis mener jeg at vil fremheve ungdommenes perspektiver. Eksemplene er utdrag fra barnesamtalene (B = barnet og K = kontaktperson).

5.6 Barn og unge som reelle samarbeidspartnere

I analysen av intervjuene med ungdommene kom det tydelig frem at å få grundig og forståelig informasjon, at deres synpunkt blir etterspurt og at de får bidra og påvirke beslutninger som angår dem selv var betydningsfullt for dem i forbindelse med medvirkning. Disse tre underkategoriene har jeg samlet valgt å omtale i hovedtemaet *barn og unge som reelle samarbeidspartnere*.

5.6.1 Nok og forståelig informasjon

Å få informasjon er viktig gjennom hele prosessen i kontakten med barnevernet. Informasjon kan være knyttet til hva barnevernet er og kan bidra med, informasjon om egen sak og hva som skal skje videre, samt informasjon rundt viktige hendelser og avgjørelser i barnas liv. Videre er det viktig at informasjonen som blir gitt er forståelig for det enkelte barn/ ungdom. Alle ungdommene var opptatt av at å få grundig og forståelig informasjon er viktig for å kunne medvirke i kontakt med barneverntjenesten. De hadde fått informasjon i varierende grad, noen mer enn andre, men felles for alle var at de som yngre fikk svært begrenset med informasjon. De fremhevet derfor alle at barnevernet må gi grundig informasjon, eksempler fra notatene er; «barnevernet må gi mer informasjon også til de yngre barna, man burde få vite mest mulig uansett, barna må få grundig informasjon, det er verre å ikke få vite».

Informasjon om hva barnevernet er og kan bidra med, er noe som det er viktig at barnevernet informere barn og unge om, særlig ved den første kontakten. Dette hadde ungdommene noe ulik erfaring med. En fortalte at hun fikk informasjon om hva barnevernet var generelt, men ikke om sin egen sak. De andre ungdommene husket ikke noe særlig fra om de fikk informasjon om hva barnevernet er, og hva de kan hjelpe til med og en fortalte at barnevernet snakket nok mest med faren hennes. En ungdom omtaler spesielt viktigheten av at barnevernet må informere om hva de står for fordi mange kanskje tenker negativt om barnevernet og de blir redde for at man kan bli fratatt fra foreldrene sine. Dette forstår jeg slik at mangel på informasjon fra barneverntjenesten knyttet til hvordan de arbeider og hva det innebærer, kan føre til at barn og unge hører på rykter om barnevernet og lager seg egne forestillinger om hva barnevernet er basert på hva de tror. Dette kan føre til usikkerhet, og allerede her oppleves utrygt, og forårsake utfordringer knyttet til samarbeidet mellom barnevernet og barn/unge og familier. Denne ungdommen presiserte at det er kjempeviktig at barnevernet får frem hva de står for. Dette gjorde kontaktpersonen i barnesamtalene:

K: Jobben min er å passe på at barn og ungdom har det bra og barn og ungdom skal ikke oppleve (.....). Mitt mål med samtalen med deg er jo å finne ut av hvordan vi kan hjelpe deg og familien din best mulig fremover.

Her informerer kontaktperson om hva som er jobben hennes (altså barnevernets) og at det er viktig for henne å finne ut av hvordan de best kan hjelpe han og familien. I og med at det ikke er første samtale med gutten er muligens årsaken til at kontaktperson ikke informerer grundigere om hva barnevernet er og kan bidra med. Det tenker jeg at har skjedd på et tidligere tidspunkt, altså ved første møte mellom gutten og barnevernet. Dette er likevel et eksempel på hvordan kontaktperson minner om hva som er hennes rolle og hva som er fokuset for barnevernets arbeid. En slik informasjon kan bidra til at gutten forstår hvorfor barnevernet er i kontakt med han og hans familie, samt at han blir trygget på at de skal få hjelp til å få det bedre.

Informasjon fra barneverntjenesten kan også være knyttet til barn og unges egen situasjon og hva som skal skje videre. Dette var noe alle ungdommene jeg har snakket med opplevde i liten grad når de var yngre, men i større grad i nå når de ble eldre. En beskrev at hun opplevde å alltid være det siste leddet som fikk vite ting, en annen fortalte om at hun sjeldent fikk vite hva de skulle snakke om på forhånd og at det i undersøkelsen stadig kom nye ansatte for å prate med henne, noe som gjorde det uforutsigbart og medførte at hun gruet seg mye. Mangel på informasjon kan bidra til å skape usikkerhet i en allerede krevende situasjon. Samtidig bidrar det å ikke få vite hva man skal snakke om på forhånd til å begrense barn og unges mulighet til å medvirke. Barn og unge får slik sett ikke anledning til å tenke gjennom og forberede spørsmål, tanker eller ønsker knyttet til sin situasjon. Når voksne mennesker avtaler møter med hverandre, er det som regel bestemt på forhånd hva møtet skal handle om. Det er en gjensidig forståelse om hva og hvorfor, som gir alle parter mulighet til å forberede seg. Personalmøter, en medarbeidersamtale og lignende er eksempler på slike møter. En kan stille seg spørrende til hvorfor det ikke alltid blir gjort på samme måte med barn og unge, som i større grad har behov for forutsigbarhet.

I barnesamtalene gjorde kontaktpersonen det på følgende måte (utdraget er fra slutten av den første samtalen):

K: Neste gang jeg har lyst til å snakke med deg, det er om to uker.

B. Mhm

K: og da har jeg også skrevet at jeg, i den planen da, at jeg har satt opp her, så lenge du synes det er greit eller så finner vi et annet sted?

B: ja

K: Men da tenkte jeg som jeg sa i stad at jeg ville snakke litt mer om skole, litt mer om hvordan du synes det er hjemme, og også litt om fritid og, nå vet jeg jo en del om hva du gjør på fritida og sånne ting da, og også litt det med hvilke grenser du har, hvordan mamma og pappa setter grenser og hvordan du synes det er å forholde deg til regler som dem lager, om du får være med og litt sånne ting da.

B: Ja

K: ja. og tanker du har rundt det og ønsker du har

B Ja.

K: Høres det greit ut, å snakke om disse tingene?

B: Ja

K: Ja, og du skal som sagt få med deg planen, der står det og da er det kanskje litt enklere å huske også hvis du lurert på «hva var det Marie skulle snakke med meg om neste gang?», så kan du sjekke der. Også kommer jeg til å begynne samtalen litt med hva vi skal snakke om.

B: mhm.

K: Er det noe du lurert på eller vil spørre om?

B: Nei.

Her informerer kontaktperson konkret om når de skal snakke sammen neste gang og hva de skal snakke om. Dette gir barnet økt mulighet for å medvirke gjennom at han kan tenke gjennom det de skal snakke om og forberede seg til neste samtale. Hun spør også om han synes det høres greit ut å snakke om disse tingene, noe han svarer ja på. Hun gir han også en plan der det står hva de skal snakke om, slik at han kan se på den dersom han skulle glemme hva hun har informert om. Det bidrar til at det blir enklere for han å huske og øker sjansen for at han får informasjonen med seg. Til slutt spør kontaktperson om han har spørsmål for igjen å forsikre seg om at gutten har fått informasjonen med seg. At han svarer nei kan tolkes som at han har fått god informasjon ved at han ikke lurert på noe. Denne forutsigbarheten og informasjonen

knyttet til egen sak og hva som skal skje fremover er noe som ungdommene fra intervjuene etterlyser og trekker frem som viktig.

Informasjon om viktige hendelser og avgjørelser i ungdommenes liv er også en viktig side ved det å få informasjon fra barnevernet. Potensielt kan barnevernet ta store og viktige avgjørelser som i stor grad vil påvirke livene til barna de er i kontakt med. Alle ungdommene jeg har intervjuet har opplevd dette i form av å bli flyttet fra sine biologiske foreldre. Dette er situasjoner som i utgangspunktet er svært krevende for barn og unge, og som det kan være knyttet mye usikkerhet til, noe som gjør at det er svært viktig at de får nok og forståelig informasjon. Flere av ungdommene hadde opplevd å få svært begrenset informasjon ved slike hendelser. En forteller om at hun ikke visste hvor hun skulle som 6-åring da hun ble hasteflyttet og at hun ble lurt med av barnevernet og ikke fikk noen forklaring som hun husker. Dette er en hendelse som i ettertid har preget henne i stor grad. På spørsmål om hvordan barnevernet kunne gjort dette annerledes forteller hun at barnevernet burde betrygget henne og fortalt at hun skulle til et fint sted. En annen forteller om at da hun måtte bytte fosterhjem, gikk det tre uker fra hun fikk vite at hun måtte flytte til hun fikk beskjed om hvor hun skulle flytte. Dette beskrev hun som uforutsigbart og at det var lenge å gå i uvisshet om hvor hun skulle bo. En annen fortalte om at hun opplevde å ikke bli forberedt og fikk beskjeder i «fleisen», og at dette var vanskelig. Om barnevernet skal beslutte å tilby hjelp til familier eller ikke, kan betraktes som en viktig avgjørelse som vil få konsekvenser for livet til barn og unge. Kontaktpersonen i barnesamtalene informer om hva hun og barnevernet tenker rundt situasjonen til familien og om det er behov for videre hjelp:

K: (...) Nå videre fremover nå så skal vi finne ut av hva vi kan hjelpe deg og familien din med videre. Også lurer jeg litt på om det er noen tanker du har om hva dere trenger videre, er det noen tanker du har gjort deg?

B: Jeg bruker ikke å tenke så veldig masse over det.

K: Nei. Men jeg husker når vi snakket sammen i november, så husker jeg at du sa at du ville hjem. Du ville være hjemme og du tenkte det kunne bli bedre hjemme hvis dere fikk litt hjelp. Har det blitt bedre?

B: det har blitt litt bedre ja

K: Mhm. Og det er jo bra. Også tenker jo vi at det fortsatt er en del ting vi kan hjelpe til med.

B: mhm

K: blant annet så tenker vi jo at kanskje mamma og pappa trenger litt hjelp også til å bekymre seg litt mindre og kanskje snakke med deg litt på en annen måte (...)

B: Mhm

K: For det som kommer til å skje videre fremover er nok at vi kommer til å tilby mamma og pappa videre veiledning, videre samtaler om hvordan dem kan møte deg og sånne ting (...). Høres dette greit ut eller har du noen tanker rundt det?

B: Ja, det er greit.

K: Ja for det er viktig at du veit hva som skal skje, du er jo såpass stor nå og det er jo ditt liv det handler om.

B: ja.

Her formidler kontaktperson at de vil hjelpe familien videre og informere om hva slags hjelp det er snakk om. Å få informasjon om og bli inkludert i en slik viktig avgjørelse er viktig for barnets mulighet til medvirkning. Kontaktperson påpeker også at det er viktig at gutten vet hva som skal skje, da det er hans liv det handler om. Her blir barnet tatt på alvor og får informasjon av barnevernet om hva de tenker før de handler, slik at han får mulighet til å si sine tanker og komme med innspill før barnevernet har tatt den endelige avgjørelsen. Dette er noe som ungdommene påpeker at er viktig for mulighet til reell medvirkning i kontakt med barnevernet.

Flere av ungdommene jeg har snakket med presiserte behovet for utdypende forklaringer som barn og unge forstår. Dersom barnevernet informerer på en måte som gjør at barn og unge ikke forstår informasjonen blir det problematisk. Det er også viktig at kontaktpersoner forsikrer seg om at barnet har forstått informasjonen som de gir. En ungdom forteller at hun ikke skjønnte at hennes eget liv var annerledes enn andres og at hun trodde det var normalt å ha de slik hun hadde det. Dette kan forstås som at barnevernet ikke forklarte godt nok hvordan barn skal ha det og ikke ha det, med tanke på at det var omfattende omsorgssvikt som videre førte til at hun ble flyttet fra foreldrene sine. En annen ungdom forteller at det er viktig at barnevernet vil hjelpe og støtte, og få frem på en god måte hvorfor de vil gjøre det og grunnen til at de må sette inn tiltak. Slik ble det gjort i barnesamtalene:

K: (...) Ja. og målet med hjelpa vi setter inn er jo at du skal få det bedre sammen med familien din, at mamma og pappa skal føle at det er litt letter å være foreldre til en ungdom, for det er

ofte litt utfordrende og vanskelig. Det dukker liksom opp nye ting da ungdommene på en måte skal begynne å bestemme litt mer selv og rive seg litt løs fra mamma og pappa da.

B: Ja

K: eh, så er det det å unngå å havne i sånne konflikter og situasjoner som dere gjorde i oktober. At dere skal slippe det, for det tror jeg ble vanskelig både for deg og dem. Høres det ut som om vi tenker riktig eller tenker du litt sånn at det er ikke helt et dere trenger hjelp til eller?

B: Ja

K: tenker vi riktig eller?

B: Ja.

K: det var et dobbeltspørsmål, så jeg skjønner at det var vanskelig å svare kanskje.

B: Ja

K: (...) Er det noe du lurere på?

B: nei, jeg lurere ikke på noe.

K: nei. Men ikke vær redd for å spørre og sånn hvis det dukker opp noe da.

B mhm.

Kontaktpersonen er her opptatt av å forklare formålet med å tilby familien hjelp og hvorfor de tenker at det er nødvendig. Hun formidler dette på en åpen og forståelig måte til barnet. Dette er noe som ungdommene etterlyste og påpekte at er viktig, slik at barn og unge som er i kontakt med barnevernet tydelig forstår hvorfor barnevernet er inne i bildet. Kontaktperson er også her opptatt av å forsikre seg om at barnet er i enighet i den forståelsen de har ut ifra sånn som han opplever det. Det er svært viktig at barnevernet forsikrer seg om dette slik at barn og unge får nødvendig hjelp og som kan bidra til å forbedre deres livssituasjon. Videre er kontaktpersonen opptatt av om det er noe som barnet lurere på og presiserer at barnet må spørre hvis det er noe som er uklart, også etter samtalen.

5.6.2 Etterspørre synspunkt og inklusjon av meninger /barnets medbestemmelse

Jeg har valgt å plassere *etterspørre synspunkt og inklusjon av meninger* i samme underkategori, fordi jeg mener at de henger tett sammen. Det blir umulig for barneverntjenesten å inkludere barnas meninger, dersom de ikke først spør barna om deres

synspunkt. At ungdommenes synspunkt blir etterspurt og at de faktisk blir tatt hensyn til og slik sett får mulighet til å påvirke avgjørelser, ble også fremtredende i intervjuene om hva som er viktig for medvirkning. På spørsmål om hvordan ungdommene forstår medvirkning svarte de med ord som «å få være med å delta!», «komme med ønsker og innslag», «få være med å bestemme» og «at man får påvirke i egen sak». Videre ble det å bli inkludert og spurt om hva man trenger, samt få være med på å ta viktige avgjørelser, noe som ble trukket frem av ungdommene.

De fleste hadde fått være med å bestemme samvær med biologisk familie og gi uttrykk for preferanser og behov i et fosterhjem. En ungdom fortalte at hun fikk påvirke beslutningen om å flytte på ungdomshjem i stedet for å flytte i fosterhjem, da dette var det hun ønsket. Hun forteller videre at barnevernet da spurte henne konkret om hva hun tenkte og hva hun trengte, at de tok tak i de ønsker hun kom med så langt det gikk og at det følte seg veldig godt. Andre snakket om at å bli inkludert i hele prosessen var viktig, at man ble spurt om hva man ville ha hjelp med, at barnevernet må spille mer på lag med og ta avgjørelser sammen med ungdommene. Videre ble det nevnt at hensynet til ungdommenes meninger må trekkes inn i beslutninger. En ungdom fortalte at hun som yngre synes det var vanskelig å ta opp ting med barnevernet fordi hun var sjenert og ikke ville være til bry. Da foreslo barnevernet at hun kunne skrive lapper eller notater med spørsmål og ting som hun lurte på, noe hun synes var en grei måte å gjøre det på. Dette er et eksempel på å legge til rette for barnets medvirkning, gjennom at hun på den måten synes det var enklere å stille spørsmål og si sin mening. Barnevernet fant i dette eksemplet en konkret løsning på at barnet opplevde det som vanskelig å spørre og si det hun mente til barnevernet og la til rette for hun kunne gjøre det på en måte som opplevdes trygg for barnet. I barnesamtalene etterspør kontaktperson også barnets synspunkt og ønsker:

K: (...) Er det andre ting, nå har jeg spurt deg om veldig masse, jeg synes du er flink å svare. Nå har vi snakka veldig mye om hjemme, er det andre ting rundt situasjonen hjemme du synes er viktig at vi snakker om?

B: nei

K: ting du ønsker at skulle vært annerledes eller?

B: mmm neeei, eller jeg vil jo ha slutt på at nettet skal slås av, men

K: du skulle ønske at det var fri tilgang på nett? (...)

B: Ja

K: (...) men vil du klare å legge deg og sove og sånn da?

B: Ja

K: Ja. mhm. For jeg tror det mamma og pappa er bekymret for, at hvis nettet står på om natta så

B: det har stått på noen ganger, at de har glemt og tatt av nettet

K: mhm?

B: og så ligger nå jeg på senga da, og ser på «youtube» på en datamaskin eller noe. Så legger jeg meg uansett når klokka blir litt over tolv

K: ja. mhm. Neida, det blir nok helt sikkert et tema videre i veiledningen til mamma og pappa i samarbeid med deg da, men det kan nå, hvert fall nå når ting har vært så vanskelig så tror jeg at det er lurt å ha den regelen inntil videre også kan man heller kanskje snakke om det etter hvert.

Kontaktperson og barnet har snakket om hjemmesituasjonen til barnet og etter at kontaktpersonen har fått svar på det hun lurer på, er hun opptatt av å spørre om det er andre ting som barnet synes det er viktig å få snakket om. Videre om det er noe som barnet ønsker at skulle vært annerledes og da tar gutten opp at han ønsker at internettet skal være tilgjengelig for han hele tiden. At internettet slås av klokken 22 hver kveld ble bestemt etter at gutten ofte ble sittende sent oppe å spille og ikke fikk lagt seg til riktig tid. Spillingen virker å være en stor interesse hos gutten og er noe han er veldig opptatt av. At kontaktpersonen forteller at det vil være et tema videre i samarbeid med både han og foreldrene, viser at hun inkluderer han og tar hans ønsker på alvor. Samtidig forklarer hun at fordi det nå har vært ganske vanskelig, er det derfor lurt å ha den regelen inntil videre. Han får dermed både en forklaring på hvorfor det må være slik, men samtidig at det er noe de kan snakke om å endre på etter hvert.

5.7 Relasjon mellom barn/unge og kontaktperson

Relasjonen mellom ungdommene og deres kontaktperson hadde betydning for å motta god hjelp og for deres medvirkning i kontakt med barnevernet. Når vi snakket om hvordan ungdommene har erfart samarbeidet med sin kontaktperson var dette varierende. To beskrev samarbeidet som bra og de to andre som varierende ut fra kontaktperson og «deres kjemi».

Den ene ungdommen hadde hatt hele 13 kontaktpersoner å forholde seg til på bare tre år. Dette fortalte hun at hadde bidratt til mye gjentakelser og utfordringer knyttet til å etablere en relasjon. De andre hadde i forhold kun hatt to kontaktpersoner i løpet av sin kontakt med barnevernet, der to av dem kjente sin kontaktperson veldig godt og var veldig fornøyd med samarbeidet. I dette temaet ble tre underkategorier fremtredende; tillitsfull relasjon, kontaktpersonen som støtteperson og kontaktpersonens kommunikasjonsferdigheter.

5.7.1 Tillitsfull relasjon

Alle ungdommene fortalte om betydningen av å ha god kontakt med og kjenne kontaktpersonen sin godt. Å bli godt kjent beskrev ungdommene som at kontaktpersonene tar seg tid til dem og også bruker tid på å snakke om andre ting. Videre var alle opptatt av gjensidig tillit, der de kunne stole på sin kontaktperson og omvendt. At kontaktperson viser interesse, er snill og ser den personen de snakker med ble også uttrykt som viktig. I barnesamtalene forsøker kontaktpersonen seg på relasjonsbygging. Kontaktperson og barnet har i forkant av dette snakket om hvordan det er for gutten å være uten telefon, da denne har blitt ødelagt:

B: så har jeg en venninne som passer på snapchaten min da, så jeg ikke mister streek med alle sammen

K: Ja, hvordan passe på da?

B: hun logger inn på min bruker og sender en snap på morgen og en på ettermiddag og en på kvelden

K: ja, for å ikke miste straik?

B: streek

K: streek?

B: ja

K: hva er det? Det tror jeg du må lære meg om!

B: (..) Strek er (...)

Her viser kontaktperson interesse for barnets interesser ved å spørre barnet om det han er opptatt av og få han til å forklare henne så hun forstår. Dette kan bidra til å skape og etablere relasjon, og er noe som det er viktig at kontaktpersoner bruker tid på sammen med barn og

unge som de er i kontakt med. Likevel er det viktig å presisere at ungdommene er opptatt av å bli godt kjent med sin kontaktperson, noe som kan skje over tid. Det er utfordrende å få til i en undersøkelse, da den foregår på tidsavgrenset tid på bare tre måneder. Eksemplet kan likevel bidra til å illustrere hvordan kontaktperson kan vise interesse for det barnet er opptatt av og det å snakke om andre ting enn omsorgssituasjonen til barnet for å bygge relasjon.

5.7.2 Kontaktperson som støtte til mestring

Alle ungdommene trakk frem i intervjuene at de har behov for å få omsorg og bli ivaretatt av sine kontaktpersoner. At kontaktpersonen må se deres behov og tilpasse individuelt ut ifra egne behov. Eksempler på ungdommenes utsagn fra intervjuene: «det er viktig at hun er der for meg i vanskelige perioder», «jeg trenger noen som er der», «at jeg får hjelp til å finne verktøy for å få det bedre», «det er ikke alltid jeg har visst hva jeg trenger, da hadde det vært fint å finne ut av det sammen» «at de bryr seg og vil hjelpe meg». Dette forstår jeg som at ungdommene har behov for at kontaktpersonen som støtte til mestring og som kan hjelpe dem med å mestre både hverdagslige utfordringer og vanskelige situasjoner. Videre at kontaktpersonene må vise omsorg og se ungdommenes individuelle behov. En ungdom forteller om da hun ble hasteflyttet i beredskapshjem som 6-åring og ikke opplevde å bli ivaretatt av sin kontaktperson. Hun forteller om manglende omsorg som gjorde det til en skummel og vanskelig hendelse for henne. På spørsmål om hvordan barnevernet kunne håndtert dette annerledes svarer jenta at barnevernet burde betrygget henne og gjort det til en bedre opplevelse for henne. De burde vært flinkere på omsorgsbiten. Ungdommen forteller her om en svært vanskelig situasjon, som ble enda mer vanskelig for henne på grunn av manglende omsorg og ivaretagelse fra sin kontaktperson. Dette eksemplet belyser hvor viktig det er med omsorgsfulle kontaktpersoners som evner å ivareta barn og unge i slike krevende situasjoner.

Støtte til mestring kan også omhandle mindre alvorlige og mer hverdagslige utfordringer. I barnesamtalene snakker kontaktperson med barnet om skolen og utforsker om det er noe barnet trenger hjelp med i forbindelse med skolearbeid:

K: (...) er det noe rundt skolen du tenker at du skulle hatt hjelp til eller, enten fra skolen eller fra mamma og pappa?

B: hva, med lekser eller?

K: Ja, lekser eller å huske gymklær?

B: mmm, nei

K: (...) du sa noe om at du leser litt, men at du gjør ikke så mye skriftlig. Hva er grunnen til at du ikke gjør så mye skriftlig da?

B: orker ikke

K: Nei. Er det kjedelig å skrive eller er det vanskelig å skrive eller?

B: tssh, det er ganske kjedelig

K: (...) men jeg lurte jo på om, hmm kanskje du synes det er vanskelig å skrive eller?

B: (...) det er egentlig begge deler, kjedelig og

K: litt vanskelig?

B: ja

K: (...) Men sånn i forhold til skole og arbeid på skolen og sånn så tenker jeg det er lurt hvis, hvis du fremover kjenner at det er vanskelig med disse skiftelige oppgavene som dere skal begynne å lever inn og sånn ting, at du snakker med læreren din om det. For det er jo sånn at lærerne kan hjelpe deg å finne noen løsninger som kan fungere for deg og kanskje man kan levere noe skriftlig, men få lov til å forklare noe muntlig. Altså, det er en del sånne ting man kan få hjelp til da. Men da er det viktig at dem får vite om det.

B: mhm

Kontaktperson får frem at gutten opplever de skriftlige fagene som krevende og hjelper gutten til å finne en mulig løsning på denne utfordringen. Hun informere om at det er mulig å få hjelp, men at han må snakke med læreren sin. Jeg forstår dette utdraget som at kontaktperson bidrar som støtte til mestring, ved at gutten kan få hjelp til å potensielt mestre de faglige utfordringene han opplever på skolen. Likevel kunne kontaktperson vært noe mer konkret i måten gutten kan ta dette opp med læreren sin.

5.7.3 Kontaktpersonens kommunikasjonsferdigheter

Kontaktpersonens kommunikasjonsferdigheter ble også trukket frem som viktig for relasjonen og ungdommenes opplevelse av å få medvirke og motta nyttig hjelp. De var alle opptatt av at det var viktig å bli lyttet til og forstått. To av ungdommene var spesielt opptatt av å få frem at kontaktpersoner må spørre åpent og direkte. De hadde erfart å få mye ledende spørsmål, slik at de ikke egentlig fikk muligheten til å si det de ønsket. Videre at viktige og vanskelige ting

ikke ble snakket om på grunn av kontaktpersoner som de opplevde som konfliktsky. Årsaken til at barn og unge er i kontakt med barnevernet kan være mange, men felles for de er at utfordringer ved omsorgssituasjonen eller i miljøet rundt skaper en vanskelig situasjon. Dette kan innebære problemer av ulike slag og alvorlighetsgrad. Dersom kontaktpersoner i barnevernet ikke tør eller evner å snakke med barn og unge om det som er vanskelig og som er jobben deres, er dette problematisk og kan få store konsekvenser for barn og unge. Under er et utdrag fra samtalene mellom barn og kontaktperson, der kontaktperson er direkte og utforsker et mulig alvorlig problem i familien til gutten:

K: (...) det handla jo om ting som du hadde gjort dem, men har dem gjort noen sårne ting mot deg?

B: hva?

K: Nei altså, hvis dem har blitt sinte, altså mamma kan jo bli høylytt når hun blir sint på søstrene dine, men har dem slått deg noen gang?

B: Ja, bare når jeg var mindre da, men ikke nå. Når mamma ikke skjønnte de norske lovene

K: ja?

B: at det ikke er lov å slå barn

K: mhm

B: så har de ikke slått meg på noen år

K: ja. men har hun slått deg etter at du kom til Norge eller?

B: ja, det første året

K: ja

B: da når jeg gikk i 1. eller 2.klasse eller noe

K: mhm. Klarer du å huske hvorfor hun slo deg og hvordan det var for deg?

B: ja, for jeg var rampete skjønner du

K: Ja. mhm. Ja

B: Også fortalte jeg det til læreren min da, så sluttet hun etter hvert

Her utforsker kontaktperson noe som er vanskelig, ved å spørre direkte. Dette fører til at hun får informasjon om at det har vært bruk av vold i familien og som er viktig informasjon for familiens videre hjelp og oppfølging av barneverntjenesten. Det er slik sett viktig at kontaktpersoner i barnevernet tør å være direkte for å kunne kartlegge barnets omsorgssituasjon og hjelpebehov.

En ting noen av ungdommene var opptatt av ved kommunikasjonen, var at kontaktperson må stille åpne og ikke ledende spørsmål. En ungdom forteller at kontaktperson ofte har stilt henne spørsmål der det er opplagt hva hun må svare, at hun for eksempel må svare ja. Det samme hadde en annen ungdom erfart og forteller at hun ofte har opplevd at kontaktperson legger opp til å få positive svar gjennom å for eksempel spørre «går det bra med deg?» som ofte bidrar til at en svarer ja, selv om det ikke er tilfelle. Dette forekom også i barnesamtalene, der kontaktperson på slutten av første samtale stiller gutten følgende spørsmål:

K: Har det vært greit å snakke i dag?

B: Ja

K: Ja. mhm. Men da tenker jeg at vi kan avslutte.

At kontaktperson vil finne ut om gutten synes det har vært greit å snakke med henne er positivt og viktig for relasjonen og for medvirkning. Intensjonen er slik sett god, men likevel stiller hun et ledende spørsmål og det hadde vært mer hensiktsmessig om hun spurte mer åpent for eksempel «hvordan har det vært å snakke med meg i dag?». Da kan det bli enklere for gutten å si sin mening og ikke bli ledet inn i å svare «ja», slik som skjer i eksempelet og som to av ungdommene forteller om. Under vil jeg med et utdrag fra barnesamtalen vise hvordan kontaktperson stiller åpne spørsmål for å få tak i barnets opplevelse:

K: Ja, nå er det en stund siden vi har møtt hverandre. Vi møttes jo første gang i (...) Og så har det vært kontakt da med deg, og mamma og pappa siden det. Hvordan synes du det har vært å ha den kontakten?

B: ehm

K: har det vær greit eller har det vært vanskelig å ha oss gående rundt der?

B: det har vært greit, eller sånn som det alltid har brukt å være

K: Ja. Har du merka noen forskjell?

B: Litt mindre krangel kanskje

K: Ja. Hva tenker du at det kommer av?

5.8 Strukturelle forhold

Strukturelle forhold i form av hvor ungdommene ønsker å møte sin kontaktperson, hvor ofte de mener det var hensiktsmessig å møtes, samt dokumentasjon og deling av informasjon ble også et viktig tema i intervjuene i forbindelse med ungdommenes medvirkning.

5.8.1 Preferanser for møtested

Når vi snakket om hvor ungdommene synes det var best å møte sin kontaktperson for samtaler svarte de noe ulik, men alle var enig i at å møtes på et kontor var minst å foretrekk. To ungdommer synes det var greit å møtes hjemme og at det var det de pleide gjøre. Hun ene la til at hun synes det er greit å møtes hjemme fordi hun har et godt forhold til fostermoren sin.

En sa at det er tryggere å møtes hjemme enn å dra ned på et kontor, det er sikkert ille for mange og kan oppleves som et politivhør. En annen var tydelig på at å sitte i et møterom skapte avstand mellom henne og kontaktperson. Hun fortalte videre at det er mye enklere å snakke sammen på biltur, for eksempel til litt musikk. Gå turer eller dra på kafé var også alternativer som ble nevnt, som kunne bidra til en mer avslappet stemning i samtalen. Det er altså noe ulike svar fra ungdommene som jeg tolker slik at det kan være individuelt hva man foretrekker. At barn og unge får være med å avgjøre hvor de skal møte sin kontaktperson er viktig for at møtene skal oppleves trygge for dem og som videre kan påvirke dialogen. Det er derfor viktig at kontaktperson finner ut hvor det enkelte barnet helst ønsker å møtes og så tilrettelegger for det. I barnesamtalene var møtested også et tema i begynnelsen av den første samtalen:

K: «så har jeg tenkt at vi kan møtes her siden vi skulle ta opp samtalen og sånn, jeg vet ikke hvordan du synes det er?»

B: ehh det går sikkert fint

K: mhm, for hvis du har tanker om andre steder som du synes det er bedre snakke og du synes det er litt rart å komme hit, så må du bare si ifra. Så kan vi finne en annen plass eller. Jeg husker når jeg var hjemme hos deg så snakka vi om du ville at jeg skulle komme hjem å snakke på rommet ditt også fant vi vel ut at det kanskje kunne bli litt forstyrrelser fra søstrene dine, som ja, krever en del oppmerksomhet sånn jeg har sett da i hvert fall.

B: ja

K: ja. Mhm, så det er i hvert fall det jeg tenker. Høres det greit ut?

B: Ja

I dette eksemplet tar kontaktperson opp og utforsker hvordan barnet syns det er å møtes der de er, som trolig er på barnevernskontoret. Barnet hadde først ønsket å møtes hjemme og snakkes sammen på rommet hans, men det hadde vist seg å være litt forstyrrende med søsknene. Å møtes på et kontor mente ungdommene jeg intervjuet at kunne skape avstand og oppleves som utrygt. Samtidig kom det også frem i intervjuene at ungdommene hadde noe ulike preferanser for møtested. Det at kontaktpersonen her spør gutten om det er i orden at de møtes der og legger opp til at han kan komme med andre forslag til steder å møtes er slik sett viktig. Så lenge han syns det er i orden og samtidig får muligheten til å komme med andre forslag, får han anledning til å medvirke til møtested. Det kan likevel tenkes at han syns det er vanskelig å si ifra om at han heller ville møtes et annet sted, i og med at de ikke kjenner hverandre så godt – noe det er viktig at kontaktpersonen er bevisst på. Likevel svarer han gjennomgående på det kontaktpersonen spør om i samtalene, også det som er utfordringer og omhandler mer private tema. Det kan tyde på at han syns det er trygt å fortelle og si sin mening.

5.8.2 Antall møtepunkt med kontaktperson

På spørsmål om hvor ofte det er lurt å møte kontaktpersonene sin, svarte tre ungdommer at dette var individuelt og kom an på hvordan man hadde det. De var alle likevel enige om at man burde møtes jevnlig for å holde oppe kontakten. Noen møtte sin kontaktperson fire ganger i året, slik som kan være standard når man er plassert i fosterhjem og var fornøyd med det. Disse hadde i tillegg telefonnummeret til sin kontaktperson og kunne kontakte henne ved behov utenom de planlagte møtene. To ungdommer fortalte at det det var viktig å møtes oftere, og en av dem mente at det var viktig å ha hyppig kontakt og at det for sjeldent å møtes 1-2 ganger i måneden. Hun møtte nå sin kontaktperson ukentlig, men det var noe hun selv måtte be om. Denne ungdommen hadde nylig flyttet i fosterhjem. Hun påpekte også at det var viktig å få til å møtes fysisk. Nå under pandemien hadde hun opplevd å ikke møte kontaktpersonen sin fysisk på over et år. Hun sa at dette må man klare få til og foreslo at det for eksempel kunne gjennomføres ved å møtes ute i en park eller lignende. Her forteller ungdommen om behovet for å møte sin kontaktperson ofte og at det er viktig å få til fysiske møter. I og med at hun nylig har flyttet i fosterhjem kan hun befinne seg i en krevende

situasjon, med ukjente mennesker og mindre trygghet. Jeg tolker at det kan ha stor betydning for hvorfor hun ønsker å møte kontaktpersonen sin ukentlig. Dette illustrerer at hvor ofte barn og unge ønsker å møte sin kontaktperson kan være avhengig av situasjonen de befinner seg i og hvordan de har det – slik som de fleste av ungdommene fortalte i intervjuene. At ungdommens ønske om å møtes oftere ble tatt hensyn til er et eksempel på å få medvirke. Likevel kunne det vært enda tryggere for ungdommen om kontaktpersonen hadde spurte henne direkte om hun hadde behov for å møtes oftere, da det for enkelte barn og unge kan være vanskelig å be om. Videre bør det å få til å møtes fysisk være en prioritet, spesielt når det gjelder over en så lang periode. Forslaget til ungdommen om å møtes utendørs, bør så absolutt være mulig å få til. Dette er noe barnevernet kan ta med seg videre, til tilsvarende situasjoner og bør tas opp med det enkelte barn/ungdom for å ivareta medvirkning. Mot slutten av den siste av de to barnesamtalen blir antall møtepunkt et tema:

K: Nå i den samtalen her, så har vi egentlig fått snakka om alt det jeg tenkte at vi skulle snakke om neste gang også.

B: mhm

K: sånn at hvis du ikke selv kjenner behov for det eller ønsker det, så tenker jeg at vi kan avlyse neste fredag. Men hvis du har lyst til å komme hit å snakke med meg, så vil jeg gjerne snakke med deg. Jeg vet ikke hva du tenker?

B: neste fredag?

K: ja

B: neste uke?

K: Ja, vi hadde egentlig satt opp en samtale til neste uke, for da hadde jeg tenkt å spørre deg om (...) jeg trodde ikke at vi rakk det i dag. (..) men så har vi fått snakka en time nå og du har fortalt masse (...) Og da har vi egentlig fått snakka om det.

B: mhm

K: men hvis du vil komme, så skal du få komme.

B: ja

K: men hvis ikke, så er det ikke så, jeg vet ikke hva du tenker jeg? (..)

B: Mhm, vi skal liksom på sånn bade-ting med fotballaget mitt

K: neste fredag?

B: ja

K: Ja. men vet du da foreslår jeg at vi bare dropper neste fredag og at du ikke kommer hit. At du blir med på den badinga, for det så ut som du hadde lyst til.

B: ja

K: Ja. Også skal jeg snakke litt med mamma og pappa igjen og avtale litt med dem videre, hjelp og sånn. Og så tenker jeg at vi da heller kan snakke sammen etter det.

B: Ja.

K: for da vet jeg litt mer om hvem som blir kontaktpersonen deres og hva som skal skje videre.

B: ja

K: høres det ut som en plan?

B: ja.

Som det blir nevnt i utdraget over var det egentlig avtalt en samtale til uken etter, men som kontaktpersonen forslår å avlyse fordi de har fått snakket om alt det som kontaktperson hadde planlagt at de skulle snakke om. Hun spør derfor gutten om han vil avlyse eller om han fremdeles vil møtes uken etter for en ny samtale, og legger til at hun gjerne vil snakke med han dersom han ønsker det. Gutten får dermed mulighet til å ta del i beslutningen om de skal møtes uken etter som planlagt eller ikke. At kontaktpersonen presiserer at de gjerne kan møtes dersom han ønsker det, kan gjøre det enklere for gutten å si at han vil komme dersom det var tilfellet. Når gutten tar opp at han har en avtale denne dagen som kontaktpersonen sjekker ut at han vil være med på, kommer de sammen frem til at de avlyser samtalen. Her får altså gutten medvirke knyttet til antall møter med sin kontaktperson gjennom å si sin mening, og videre at meningen hans blir tatt hensyn til. Kontaktpersonen informere i tillegg litt om hva som skjer videre som kan bidra til forutsigbarhet for gutten.

5.8.3 Dokumentasjon og deling av informasjon

Å få innsyn i, samt mulighet til å bidra i dokumentasjonen var noe som alle med unntak av en ungdom var opptatt av. Dette ønsket de for å sjekke at det som ble dokumentert stemte overens med sånn de mente å fortelle det. To av ungdommene hadde sjeldent eller aldri fått

bidra i dokumentasjonen. En annen ungdom fortalte at hun både fikk være med å skrive notatene fra samtale og fikk påvirke hva som skulle stå i notatene til biologiske foreldre.

En ungdom skilte seg ut ved at hun fortalte at hun ikke hadde behov for å se hva kontaktpersonen hennes skrev fra samtale deres, og forklarte videre at «hun kjenner meg så godt og vet hvordan jeg har det, jeg er trygg på at det hun skriver stemmer». Denne ungdommen beskrev også et godt samarbeid med sin kontaktperson og hadde hatt den samme kontaktpersonen lenge. Hun ga uttrykk for at hun var veldig heldig med sin kontaktperson. Jeg tolker det derfor slik at hun har stor tillit til sin kontaktperson når hun ikke har behov for å sjekke hva som dokumenteres.

En annen ungdom reflekterte i intervjuet over hvordan barnevernet kan forsikre seg om at de har forstått det barn og unge forteller. Ungdommen forklarte at det kommer an på alder og at det er vanskeligere for de yngre å bidra i dokumentasjon. Likevel poengterte hun at det ikke burde være så vanskelig, at barnevernet burde gjøre det til en naturlig setting og få barna/ungdommene til å prate, for så skrive det ned slik de forteller det. Hun avsluttet med å si at hun hadde satt pris på å få vite hva barnevernet skriver om henne. Jeg forstår det ungdommen forteller her som at hun er opptatt av at barnevernet legger til rette for en avslappet setting slik det blir enklere for barn og unge å fortelle til sin kontaktperson. Videre at barnevernet ikke må gjøre det så vanskelig, men notere ned det barn og unge sier, med deres ord. Dette kan bidra til at det barn og unge forteller blir tatt med i dokumentasjonen. Å la barn og unge få ta del i utformingen av notene, slik som en annen ungdom fortalte at hun fikk, vil styrke dette perspektivet. Da kan barnevernet forsikre seg om at de har forstått det barn og unge forteller rett og samtidig ivareta deres rett til medvirkning.

I barnesamtalene finner jeg ikke noe eksempel på at gutten blir inkludert i eller får bidra til dokumentasjon. Det kontaktpersonen derimot gjør flere ganger, er å spørre gutten på nytt dersom hun er usikker på hva gutten mener, eller spør igjen for å forsikre seg om at hun har forstått riktig;

K: (...). Mhm. Men sånn jeg forstår det, så er ikke det å bli slått noe du er utsatt for i det siste og det var da du var liten, og da noen snakka med mamma om det, så slutta det?

B: barnet nikker (kontaktpersonen kommenterer at barnet nikker)

I forkant av utdraget over har kontaktperson utforsket og snakket om mulig bruk av vold i familien. Hun har stilt åpne og direkte spørsmål. Etterpå summerer hun opp sin forståelse av

det gutten har fortalt, for så å spørre gutten om hun har oppfattet riktig. Dette er også en håndtering som kan bidra til at det gutten forteller blir notert mer korrekt i dokumentasjonen fra samtale. Samtidig er det viktig å påpeke at dersom han hadde fått anledning til å bidra i dokumentasjonen selv, vil dette trolig gi mest mulig korrekte notater, med bruk av gutten sine egne ord og i mindre grad kontaktpersonens fortolkning.

Nesten alle uttrykte at de var opptatt av at barn og unge selv må få være med å bestemme hvilken informasjon som skal deles videre og med hvem. De var også opptatt av at barna må få vite hva som er delt videre. Enten det gjelder skole eller med biologiske foreldre. En ungdom fortalte om ulike erfaringer med deling av informasjon til skolen og hadde opplevd at det ikke alltid var positivt for henne at det ble delt. En annen ungdom snakket om hvordan barnevernet kan sikre at barn kan snakke trygt til sin kontaktperson gjennom å dele opp samtalen med familien. Ungdommen foreslo at i situasjoner der barnevernet skal ta opp et problem som kan omhandle informasjon som barn og unge ikke vil dele med foreldrene, kan det være lurt å dele opp samtalen. Hun forklarer at eksempelvis kan barnevernet først snakke med barnet i en halvtime alene, for så å snakke felles med familien etterpå. Hun presiserer videre at det er viktig at barn til en viss grad får være med å bestemme hva som skal deles videre og til hvem, samt at barn blir informert om hva som deles videre. Å dele opp samtalen slik ungdommen her forklarer kan gjøre det tryggere for barn og unge å fortelle om det som er vanskelig til barnevernet og dermed få nyttig hjelp. Dersom barn og unge får delta i å bestemme hva som skal deles videre, kan det føre til at de oftere forteller om det som er vanskelig knyttet til sin situasjon. Barnevernet er avhengig av slik informasjon om barnets situasjon for å kunne hjelpe. Tillit er viktig i denne forbindelse og dersom barnevernet deler informasjon videre uten at det er avklart med barn og unge først kan det bidra til manglende tillit.

I den ene barnesamtalen forteller gutten til sin kontaktperson at mor kan true søstrene hans om bruk av vold dersom de ikke hører etter. I dette utdraget ser vi kontaktpersonenes håndtering av det:

K: mhm. Ja. mhm (kort stillhet). Er det noe jeg kan ta opp med mamma, at du har fortalt? Eller hvordan tror du mamma vil reagere da?

B: jeg vet ikke

K: for jeg tenker jo at, hvis, altså en ting er å bli slått og en annen ting er å bli trua om å bli slått. Og det heller er ikke greit. Og min jobb, det er å passe på at mammaer og pappaer har

andre måter å si nei til ungene sine på eller sette grenser på enn å bruke sånne ting. Og det kunne jeg tenke meg å hjelpe mamma med. (...) er det noe jeg kan snakke litt med mamma om, og høre hvordan hun mener det når hun bruker sånne ting?

B: jeg vet ikke helt

K: for jeg tenker jo at hvis hun mener det seriøst og bruker det til søstrene dine, så tenker jeg jo at hun kan få noen utfordringer med søstrene dine også senere. Fordi jeg tenker at det ikke er noen god måte å sette grenser for dem på da. At det er så mange andre måter hun kan gjøre det på, som vil få dem til å samarbeide mye mer.

B: mhm

K: mhm. For å ikke havne i en samme situasjon med dem, som dem har gjort med deg nå

B: ja.

K: at ting har blitt veldig vanskelig. Mhm. Men du kan tenke litt på det, du trenger ikke å svare nå.

B: ja

Her har kontaktperson fått sensitiv informasjon fra barnet som hun spør om det er greit å ta opp med mor. Hun spør to ganger og barnet er usikker på om han vil at hun skal ta det opp med mor. Kontaktpersonen sier derfor til slutt at han kan få tenkte på det, men forklarer samtidig hvorfor hun ønsker å ta det opp med mor, nettopp for å hjelpe henne med å være en bedre forelder for sine barn. Informasjon som her deles med kontaktperson er sensitiv og som jeg tolker at han deler med henne fordi han stoler på henne, men som kunne ha brutt tillitten dersom hun hadde fortalt det videre uten gutten syns at det er greit. I og med at det handler om trusler om vold som er svært alvorlig er det viktig at hun prøver å forklare hvorfor hun gjerne vil ta det opp med mor og at hun spør han mer enn én gang om det er greit for han. En slik håndtering av sensitiv informasjon vil sannsynligvis øke barnets tillit til kontaktperson som igjen kan føre til at barnet forteller om det som er vanskelig.

5.9 Ungdommenes konkrete råd til ansatte barneverntjenesten

- ◆ Barnevernet må gi mer og grundig informasjon, også til de yngre.
- ◆ Viktig å bli informert og få gode forklaringer
- ◆ Få frem hva barnevernet står for, det er kjempeviktig.
- ◆ La barnet få delta og prate, snakke for seg selv – uansett alder.

- ◆ Viktig å høre på hva barnet vil og ta avgjørelser MED barnet
- ◆ De må ta hensyn til meg og mine meninger må trekkes inn.
- ◆ Det er utrolig viktig å prate med barnet selv og inkludere barnet i egen sak for å få et helt bilde.
- ◆ De ansatte må spørre grundig om hvordan barna har det.
- ◆ Jeg har møtt mange profesjonelle som er konfliktsky, de må være mer direkte.
- ◆ Tenke på barnet som «en på laget»
- ◆ De må få frem mine meninger og behov
- ◆ Viktig å få frem at din mening har mye å si, selv om v tar avgjørelsen til slutt.
- ◆ Barna må få lov til å være med å bestemme hva som skal deles (f. eks med skolen).
- ◆ Det er viktig å få være med å bestemme (til en viss grad) hva som skal deles og med hvem.
- ◆ Viktig å stole på hverandre – både at barn kan stole på ansatte i barnevernet og omvendt.
- ◆ Det er viktig med god relasjon, og være obs på hvordan det fungerer.
- ◆ Ikke glem barna
- ◆ Tilpasse ut ifra barnets behov
- ◆ Det er viktig at dem er utrolig flinke til å inkludere, hjelpe og støtte
- ◆ Det er viktig at dem bryr seg, og faktisk vil hjelpe. Og at dem får det frem på en god måte hvorfor dem vil gjøre det.
- ◆ Se hvem dere snakker med. Alle barn er ulike – sånn som dere voksne er ulike.

Oppsummert handler rådene fra ungdommene i stor grad om at barnevernet må gi god og forståelig informasjon, at de blir snakket med og får si sin mening, bli involvert og få ta del i beslutninger som gjelder dem selv. Videre at de har behov for kontaktpersoner som kan være der for dem og støtte dem i vanskelige perioder. Gjensidig tillit og en god relasjon blir også nevnt. At de får påvirke hvilken informasjon som deles videre med andre, at kontaktpersoner stiller direkte spørsmål og ikke er konfliktsky, og tilpasse ut fra individuelle behov.

6.0 Diskusjon

I dette kapittelet vil jeg diskutere funnene mine fra undersøkelsen, tidligere forskning og teoretiske perspektiver presentert tidligere i oppgaven, opp mot problemstillingen.

Problemstillingen er som nevnt: *Hvilke forutsetninger opplever barn og unge at må være til*

stede for at de kan få realisert retten til medvirkning i kontakt med det kommunale barnevernet? I diskusjonen har stor vekt på Anonovsky (2012) sine tre element; forståelighet, håndterbarhet og meningsfullhet.

6.1 Barn og unge som reelle samarbeidspartnere

Et hovedfunn i studien er at ungdommene ønsker å bli ansett som reelle samarbeidspartnere i sin kontakt med barnevernet, og at det er en forutsetning for å få medvirke. I den forbindelse nevner ungdommene at å få nok og forståelig informasjon, samt at deres synpunkt blir etterspurt og inkludert i beslutninger som viktig. Dette er rettigheter de har krav på etter barnevernsloven (1992, § 1-6) og Barnekonvensjon artikkel 12 (Barnekonvensjonen, 1989) som dermed plikter kontaktpersoner i barnevernet å ivareta.

6.1.1 Nok og forståelig informasjon

Ungdommene jeg har intervjuet trekker frem betydningen av nok og forståelig informasjon. De etterlyser mer informasjon fra barnevernet, også til de yngre barna. Dette samsvarer med hva andre unge med erfaring fra barnevernet mener, da tilstrekkelig og nyttig informasjon blir trukket frem av Forandringsfabrikken som viktig aspekt for samarbeid i kontakt med barnevernet (Alexander et al., 2018). Informasjon er også et viktig første steg i modellen til Strandbu (2011), som grunnlag for barns videre deltakelse gjennom å forstå og kunne uttrykke meninger. Barn har rett på tilstrekkelig og tilpasset informasjon etter barnevernsloven (1992, § 1-6) og i forskrift om medvirkning og tillitsperson (2014, § 4) presiseres det at barn så tidlig som mulig skal bli informert om; situasjoner der barnet kan uttrykke synspunkt, saken og egen situasjon, tjenestetilbudet, rettigheter, valg og beslutninger som må tas og konsekvensene av disse. Helsetilsynet (2019) finner i sin rapport at barn i liten grad blir informert om rettigheter og prosessen i barneverntjenestenes arbeid. Dette er også noe som ungdommene jeg har intervjuet etterlyser, og påpeker at det er viktig at barn og unge får informasjon om hvorfor barnevernet er involvert og hva de kan bidra med. Strandbu (2011) viser til at informasjon både kan forebygge og oppklare misforståelser. Dette er spesielt viktig i det første møtet, da det kan påvirke hvordan den videre kontakten med barneverntjenesten oppleves for barn og unge.

Informasjon er ifølge unge gjennom Forandringsfabrikken grunnleggende for å oppleve å være en del av et samarbeid, og mange savner informasjon om sin situasjon og hva som skal skje fremover (Alexander et al., 2018). Dette er også noe som ungdommene jeg har snakket med trekker frem som viktig, og flere av dem hadde opplevd å få svært begrenset med

informasjon om viktige hendelser og beslutninger knyttet til egen situasjon. Dette bidro til manglende forståelse, som gjorde det uforutsigbart og vanskelig for dem. Sett ut fra Antonovsky (2012) er en viktig del av å mestre tilværelsen knyttet til at situasjoner oppleves som forståelig, noe informasjon kan bidra til. Strandbu (2011) påpeker at informasjon må forstås som informasjonsutveksling mellom barnet og kontaktperson, og at informasjon er en viktig forutsetning for at barn videre kan danne meninger og så presentere synspunkt. Mangel på informasjon kan både føre til manglende forståelse for egen situasjon, som videre kan føre til manglende mestring (Antonovsky, 2012). En ungdom forteller i intervjuet «jeg trodde at mitt liv var normalt og jeg skjønnte ikke at det var annerledes enn andres da». Utsagnet tyder på manglende informasjon fra barnevernet i og med at denne ungdommen bodde i et hjem med omfattende omsorgssvikt som videre førte til omsorgsovertakelse.

6.1.2 Etterspørre synspunkt og inklusjon av meninger

Alle ungdommene jeg intervjuet er også svært opptatt av at deres meninger blir etterspurt og videre blir tatt hensyn til i beslutninger. Gulbrandsen et al. (2012) påpeker at dersom barn skal kunne gi uttrykk for sine synspunkter kreves det mer arbeid enn å kun gi barna informasjon. Kontaktpersoner må også utforske barns forståelse gjennom meningsdannende prosesser (Gulbrandsen et al., 2012). En slik prosess må foregå i samspillet mellom barn og kontaktperson. Ulvik (2009) påpeker betydningen av kontaktpersoner som medkonstruktør av mening og at de i større grad må utnytte dette ved å utforske barnets meningskonstruksjon og tilby barnet flere redskaper til forståelse enn sin egen. Meningsskapende arbeid i barnevernet kan således være viktig for at barn som mottar hjelp av tjenesten, utvikler forståelse av egen situasjon og sammenhengen de inngår i. Situasjoner barn i barnevernet skal uttale seg om kan ofte være krevende å forstå, men er samtidig av stor betydning for livene deres. Barna må dermed få hjelp til å skape mening i det som skjer og i de utfordringer de møter, for å styrke deres opplevelse av sammenheng i livet (Antonovsky, 2012). Det er ikke tilstrekkelig å kun snakke med barna, barnevernet må altså få tak i barnets problemforståelse og preferanser for å realisere medvirkning. Dette kan oppnås gjennom å hjelpe barnet til å skape mening i det som skjer, som videre legger grunnlag for opplevelse av sammenheng (Antonovsky, 2012). Det blir viktig med et felles meningsarbeid basert på tilpasset informasjon og spørsmål, som bygger på de erfaringer barnet har fra før. På den måten gis barnet anledning til aktivt delta i samtalen, og kontaktpersonen kan bidra til at komplekse og utfordrende situasjoner og sammenhenger, kan bli forståelig selv for små barn. Dette er videre viktig for at barn skal

kunne gi uttrykk for ønsker, som videre kan tas med i de barnevernfaglige beslutningene etter Strandbu (2011) sin sirkulære modell for barns deltakelse.

De fleste ungdommene hadde i senere tid fått medvirke på viktige avgjørelser i deres liv. Å være med å bestemme samvær med biologisk familie og få komme med ønsker til fosterhjem eller institusjon var eksempler som gikk igjen. Dette uttrykte ungdommene at var viktig for dem. Dette er også noe som barn og unge gjennom Forandringsfabrikken mener det er viktig å få delta i (Alexander et al., 2018). Som yngre opplevde ungdommene derimot i mindre grad å bli involvert og få påvirke avgjørelser. Helsetilsynet (2019) finner i sin rapport at barns synspunkter ofte verken blir tatt med i vurderingene eller i argumentasjonen fram mot beslutninger. Dersom barnevernet snakker med barna, men ikke tar hensyn til deres meninger og ønsker, kan det ifølge Hart (1992) omtales som «symbolsk deltakelse» som i realiteten ikke har betydning for avgjørelsene. De blir slik sett ikke tatt på alvor som videre kan føre til at de føler seg krenket (Honneth, 2007). Barnevernet er pliktig i å samarbeide med barnet så langt det er mulig etter barnevernloven (1992, § 1-7) og medvirkning skal tilrettelegges for som en prosess gjennom hele sakens forløp (2014 § 5). Ved at dette blir respektert kan barn og unge ifølge Honneth (2007) oppleve rettslig anerkjennelse.

At barn får være med å bestemme er en annen samarbeidsfaktor barn og unge gjennom Forandringsfabrikken vektlegger i kontakt med barnevernet. Barn og unge forteller videre at å få være med å ta avgjørelser er bedre beskyttelse enn å bli tatt avgjørelser for (Alexander et al., 2018). Sæbjørnsen & Willusen (2017) og Warming (2011) finner at å gi barn og unge aktørstatus, samt at de får delta mer, kan bidra til å redusere sårbarhet. Dette viser altså mulige positive effekter medvirkning kan føre til for barn og unge. Barnets erfaringer og ønsker må bli tatt på alvor, helt fra de er små ifølge unge i Forandringsfabrikken (Alexander et al., 2018). Dette er også noe ungdommene i intervjuene forteller om, når de oppfordrer barnevernet til å inkludere også de yngre barna mer. Her blir kontaktpersonens barnesyn av betydning fordi det kan spille inn på barns deltakelsesbetingelser (Hasle, 2021). Biljevel et al. (2019) finner at det sosiokulturelle bildet av barn som sårbare og med behov for beskyttelse er en barriere for barns medvirkning og en slik forståelse dominerer over forståelsen av barn som kompetente blant profesjonelle (Halse et al., 2021). Barn kan som nevnt tidligere karakteriseres som en sårbar gruppe, og dermed, ifølge Askheim (2012) være ekstra utsatt for undertrykkelse. I samhandlingen mellom barn og kontaktperson fremgår en asymmetrisk maktrelasjon, både på grunn av aldersforskjell, samt ulik status (Madssen, 2007). Slik sett kan potensielt både generasjonsmakt og ekspertmakt utspille seg i en slik relasjon. At kontaktpersoner er bevisst

denne makten, og samtidig har fokus på barn og unges evner til å bidra med nyttige og viktige synspunkt, kan dermed være betydningsfullt for å realisere barns medvirkning.

Barnets medvirkning er som nevnt tidligere et viktig hjelpemiddel i målet om å treffe beslutninger som er i tråd med prinsippet om barnets beste (FNs barnekomité, 2009). Barn og unge må slik sett bli ansett som kompetente, i tillegg til at de har behov for beskyttelse fra voksne. En problemstilling innenfor barnevernsfeltet kan knyttes til balansen mellom barnets rett på beskyttelse og barnets medvirkning. I følge Antonovsky (2012) er det meningsfullt i seg selv at barn får delta i prosesser som angår dem selv, ved at det kan bidra til mestring. Barn og unge kan videre oppnå solidarisk anerkjennelse dersom deres evner og egenskaper for å delta i beslutninger blir verdsatt (Honneth, 2007). Helsetilsynet (2019) anbefaler på bakgrunn av sin rapport at erfaringene og kunnskapen barna sitter med må benyttes til å belyse sakene og tillegges vekt i de barnevernfaglige beslutningene. For at dette skal realiseres er det viktig at barnets eget perspektiv blir utforsket av kontaktpersoner, gjennom å sette til side egne tolkninger (Sommer, 2010). Barn og unge har mye kunnskap om egen situasjon, og det er de som vet hvordan den oppleves for dem. Dette kan tilføre kontaktpersoners barneperspektiv viktig kunnskap.

6.2 Relasjon mellom barn/unge og kontaktperson

Et annet hovedfunn i studien min er at relasjon mellom ungdommene og deres kontaktperson ble omtalt som svært viktig for deres medvirkning. Dette samsvarer med mye annen forskning som er gjennomført (Biljeveld et al., 2015; Huseby et al., 2018; Paulsen, 2016; Tunestveit et al., 2021). Ungdommene trekker frem betydningen av gjensidig tillit og at kontaktperson bruker tid på å bli godt kjent med dem gjennom å også snakke om andre ting enn en «barnevernssaken». Dette er altså viktig for at de skal våge å snakke om det som er vanskelig, si sin mening og slik sett kunne delta. Paulsen (2016) og Kennan et al. (2018) trekker frem betydningen av en stabil relasjon med samme kontaktperson over tid. Dette kan for mange likevel bli vanskelig ettersom barnevernets organisering i mange av landets barnverntjenester fører til at barn og unge stadig må bytte kontaktperson i løpet av sin kontakt med barnevernet (Seim & Slettebø, 2017). I tillegg er hyppig utskiftning av ansatte i følge Biljeveld et al. (2015) også en vanlig årsak til at mange barn og unge opplever å bytte kontaktperson og som vanskeliggjør en stabil relasjon over tid. Dette hadde en ungdom i min undersøkelse opplevd, ved å ha kontakt med hele 13 kontaktpersoner på bare tre år. I forskrift om barns medvirkning og tillitsperson (2014, § 6) presiseres det at barnevernet har ansvar for å sikre at mulighet til medvirkning skjer i trygge rammer for barnet. Dette blir vanskelig dersom barn og unge

stadig møter på nye kontaktpersoner. At barn og unge får snakke trygt til barnevernet trekkes frem som sentralt for et godt samarbeid ifølge unge i Forandringsfabrikken (Alexander, et al., 2018). Mange unge forklarer videre at de sjeldent forteller om det som er vanskelig og strevsomt til «fremmede» voksne eller dersom de ikke har tillit til den voksne (Alexander et al., 2018). Dette nevnte flere av ungdommene jeg intervjuet også, og en forklarte at det er vanskelig å snakke med noen man ikke kjenner. Dette synliggjør betydningen av at barn må ha tillit til sin kontaktperson, som kan skje ved å kjenne vedkommende godt.

6.2.1 Kontaktperson som støtte til mestring

Ungdommene i min undersøkelse trekker videre frem betydningen av å få omsorg, at deres individuelle behov blir sett og ivaretatt, samt hjelp til å få det bedre. Kontaktpersoner skal etter barnevernsloven (1992, § 1-1) som nevnt tidligere møte barn med omsorg, trygghet, kjærlighet og forståelse. Dersom barn og unge blir møtt på en slik måte i samhandlingen med kontaktperson, kan det videre føre til opplevelse av anerkjennelse (Honneth, 2007). Det kan igjen være viktig for både å etablere og vedlikeholde en god relasjon, som videre er betydningsfullt for medvirkning.

Ungdommene forteller også om at de har behov støtte til mestring av både hverdagslige utfordringer og vanskelige situasjoner. En ungdom sier «jeg har ikke alltid visst hva jeg har trengt, da hadde det vært fint å kunne finne ut av det sammen». Dette synliggjør betydningen av det Ulvik (2009) påpeker om den voksne som medkonstruktør til utvikling av barnets forståelse gjennom interaksjon. Felles meningsskaping der både barnet og kontaktperson bidrar og lærer i samspelet er slik sett viktig (Guldbrandsen et al., 2012). Dette kan videre bidra til mestring gjennom at situasjonen blir forståelig og håndterbar i følge Antonovskiy (2012). En annen ungdom fortalte om at det er viktig å få hjelp til å finne verktøy for å få det bedre. Dette er tilsvarende funnet til Huseby et al. (2018) om at emosjonell støtte i form av at barnas problemer blir fulgt opp og at de får hjelp til å håndtere bekymringer er viktig for barn og unge i relasjonen til sin kontaktperson. Alle mennesker vil i løpet av livet oppleve å bli utsatt for stress og møte motgang. Barn og unge som er i kontakt med barnevernet er likevel i større grad utsatt for økt mengde stress og belastninger som kan være utfordrende å mestre.

Dersom mengden stress og belastninger blir for stor for det enkelte barn, kan det føre til manglende mestring (Antonovskiy, 2012). Ved at kontaktperson bidrar med forståelig informasjon, lar barna få ta del i prosesser som angår dem, samt bidrar med emosjonelle støtte i vanskelige situasjoner, kan det bidra til å styrke barnas opplevelse av sammenheng og videre mestring i sin situasjon (Antonovskiy, 2012).

6.2.2 Kontaktpersonens kommunikasjonsferdigheter

Kontaktpersonens kommunikasjonsferdigheter ble også trukket frem som viktig for relasjonen med sin kontaktperson og ungdommenes opplevelse av å få medvirke. Dette er i tråd med det Kennan et al. (2018) finner om at kontaktpersonens kommunikasjonsferdigheter spiller inn på i hvilken grad det tilrettelegges for at barn får si sin mening og blir lyttet til. Alle ungdommene jeg intervjuet var opptatt av at det er viktig å bli lyttet til og forstått, og en ungdom trekker frem betydningen av kontaktpersoners evne til å holde gode samtaler. Gamst (2017) påpeker at det er en klar sammenheng mellom den voksnes kommunikasjonsferdigheter og barnets forutsetninger til å formidle seg. Det er dermed helt sentralt at kontaktpersoner i barnevernet har kunnskap om kommunikasjon, men like viktig er det at de mestrer kommunikasjonen i praksis i møte med barn og unge. Både Biljeveld et al. (2015) og Pölkki et al. (2012) fant at kontaktpersoner i barnevernet verken følte seg kompetente eller komfortable med å gjennomføre barnesamtaler. Dette er veldig problematisk, og kan potensielt føre til at mange barn og unge ikke får formidlet det som er viktig for dem. Dersom barn og unge ikke opplever å bli lyttet til og forstått, kan dette i følge Honneth (2007) føre til opplevelse av krenkelse. At mange barneverntjenester i Norge har deltatt i kompetansehevingsprogrammet «barnesamtalen i barnevernet» som et ledd i å styrke barnevernsansattes kompetanse i å snakke med barn, kan dermed være svært betydningsfullt. Likevel problematiserer Joranger (2016) at metodiske tilnærminger kan virke fremmedgjørende og skape avstand i møte med barn og unge. Hvordan kontaktpersoner i barnevernet tilpasser bruk av metoden i møte med barn og unge er derfor sentralt. At kommunikasjonsprinsippene blir tatt i bruk på en hensiktsmessig måte, samtidig som kontaktperson er fleksible til å følge barnets fortelling, kan bidra til at barn og unge blir forstått og lyttet til, slik som ungdommene i intervjuene var opptatt av.

At kontaktpersoner klarer å gjennomføre gode barnesamtaler er viktig for barn og unges medvirkning. En ungdommer forteller fra intervjuet at «de må gjøre det naturlig, for eksempel gå en tur og få barna til å snakke også skrive ned det de sier. Det kan da ikke være så vanskelig». Å få barn og unge til å fortelle kan likevel være vanskelig, noe som kommer frem i barnesamtalene jeg har analysert. Samtalene bærer preg av mye spørsmål fra kontaktperson og korte svar fra barnet, noe som delvis kan skyldes at de forgår i en undersøkelsesfase der formålet er å få frem informasjon om ulike sider ved barnets situasjon. I tillegg har de kun møtt hverandre en gang før. Likevel er jo det tilfelle i de fleste undersøkelser og det er derfor viktig at kontaktpersoner evner å gjennomføre gode barnesamtaler. Målet med DCM er at

barnet skal bli hørt, samt legge til rette for barnets frie fortelling (Gamst, 2017). I slike samtaler er det viktig at barnet blir møtt som subjekt, der barn og kontaktperson har felles fokus på barnets situasjon som det «felles tredje» (Skjervheim, 1996).

At kontaktpersoner må spørre åpent og direkte var også noe som flere ungdommer tok opp i intervjuene. To hadde erfart å få mange ledende spørsmål, samt kontaktpersoner som var konfliktsky ved at viktig og vanskelige ting ikke ble tatt opp. Gamst (2017) påpeker at kontaktpersoner i barnevernet må tørre å spørre direkte og tåle å høre om vanskelige ting som barn og unge har opplevd. Dette er noe kontaktperson i barnesamtalene gjør og tar opp mistanke om vold med barnet. Dersom ansatte i barnevernet vegrer seg for å snakke om det som er vanskelig, kan det ha negative konsekvenser for barn og unge ved at de ikke får emosjonell støtte til å håndtere sin situasjon som kan føre til manglene mestring (Antonovsky, 2012). Det kan også føre til at de ikke får den hjelpen de har behov for at riktige tiltak ikke blir iverksatt. At barn og unge blir møtt følelsesmessig på sine erfaringer, også de vanskelige, er slik sett av betydning for hva de forteller og videre for hjelpen de får. Det er også av betydning for at situasjonen kan oppleves som håndterbar, som videre er viktig for mestring (Antonovsky, 2012).

6.3 Strukturelle forhold

Et tredje hovedfunn i studien handler om strukturelle forhold knyttet til ungdommenes medvirkning i form av preferanser for møtested, antall møtepunkt, samt bidrag i dokumentasjon og deling av informasjon. Det var stor enighet blant ungdommene om at barnevernskontoret ikke var et godt sted å møte sin kontaktperson for samtaler. Det ble begrunnet med at det kunne oppleves som utrygt og skape avstand mellom dem og kontaktperson. Seim & Slettebø (2017) identifiserer sosiomaterielle strukturer som en utfordring for barn og unges deltakelse og peker i sin studie på at barnevernskontorene mangler barnevennlige rom som egner seg til samtaler med barn og unge. Dette bekrefter det som ungdommene i min studie forteller om, at settingen kan oppleves utrygg og formell som kan gjøre det vanskelig for barn og unge å fortelle om det som er vanskelig. Seim & Slettebø (2017) peker også på utfordringer ved å ha samtaler med barn og unge i hjemmene deres og på skolen. Flere barn opplevde det som vanskelig å snakke om sensitive tema hjemme fordi det ofte var andre til stede, eksempelvis søsken, fosterforeldre eller foreldre, i samme rom eller i rommet ved siden av (Seim & Slettebø, 2017). I min undersøkelse mente noen ungdommer at det var greit å snakke hjemme, men påpekte at de da hadde et godt forhold til sine fosterforeldre og opplevde hjemmet som en trygg plass. Dette gjelder nødvendigvis ikke

alle som er i kontakt med barnevernet og hjemmet kan i mange tilfeller oppleves som utrygt. På den måten vil hjemmesituasjonen kunne ha betydning for om hjemmet er en egnet plass å snakke med sin kontaktperson eller ikke.

Samtaler på skolen ble i undersøkelsen til Seim & Slettebø (2017) problematisert ved at mange barn opplevde det som belastende å gå tilbake til undervisning etter å ha snakket med barnevernet om vanskelige tema. Å måtte forklare overfor skolekamerater hvor de hadde vært var for mange også vanskelig. En ungdom i min studie var svært opptatt av at det var enklere å prate i mer avslappende settinger som for eksempel på gåtur, biltur eller på kafe. Samtaler i mer uformellere settinger er også noe som flere barn og unge etterlyser i studien til Seim og Slettebø (2017) og forfatterne oppfordrer barnevernet til å lage flere uformelle steder der barn og unge kan snakke med barnevernet. Huseby et al. (2018) finner at interaksjon gjennom for eksempel aktiviteter og ikke kun gjennom samtaler, kan både bidra til å styrke relasjon, men også øke deltakelsen til flere barn i samhandling med barnevernet. Ved å ta bruk aktiviteter eller finne mer uformelle settinger for å møte barn og unge, kan barnevernet bidra til at det blir enklere å prate som videre kan gi økt deltakelse for barn og unge. For at barn skal kunne ha muligheten til å medvirke, må de møte sin kontaktperson for samtaler. Dersom møtestedene vanskeligjør en trygg situasjon for barn og unge, vil dette kunne hemme deres medvirkning. For at barnevernet skal tilrettelegge for gode samtaler med barn og unge, bør barn og unge selv få kunne medvirke til hvor de synes det er best å møtes. En slik forutsigbarhet kan videre bidra til at situasjonen og møtet med kontaktperson oppleves håndterbar for barn og unge (Antonovsky, 2012).

6.3.1 Antall møtepunkt

Når vi i intervjuene snakket om antall møtepunkt med sin kontaktperson, mente de fleste ungdommene at dette vil variere utfra individuelle behov og hvordan man har det. Likevel var det fleste enige om at det var viktig med jevnlig møter for å holde oppe kontakten og informasjonsflyt. Dette samsvarer med det Paulsen (2016) finner om at antall møtepunkt spiller inn på barn og unges mulighet til å medvirke. For at barn og unge i kontakt med barnevernet skal få mulighet til å formidle sine behov, oppleve å bli inkludert og ta del i beslutninger som gjelder dem selv, vil jevnlig møtepunkt være av betydning. Det blir vanskelig for barnevernet å legge til rette for reell medvirkning dersom de ikke får til å møte barn og unge ofte nok. Dette blir av Biljeveld et al. (2015) problematisert ved at organisatoriske forhold som tidspress og stor arbeidsmengde gir begrenset tid til møtepunkt med barn og som slik sett skaper utfordringer for barn og unges medvirkning. Arbeidet til

barnevernet blir mer prosedyrestyrt, fremfor å legge til rette for barn og unges perspektiv (Biljeveld et al., 2015). Dette er organisatoriske utfordringer som ikke den enkelte kontaktperson kan få gjort så mye med og er problemstillinger som krever god barnevernledelse og som videre må løftes politisk for å få gjort noe med.

«Hei Erna»-kampanjen er et eksempel på hvordan ansatte i barnevernet forsøkte å rette fokus mot at barnevernet trenger flere ansatte for å gi god hjelp til barn og familier (Rød, 2019). Dette har ikke blitt lyttet til politisk enda, men en slik kampanje kan likevel være et viktig virkemiddel i få til endringer på sikt.

Hvor ofte barn og unge møter sin kontaktperson vil i praksis også være avhengig av om de befinner seg i barnevernets undersøkelsesfase, har tiltak i familien eller er plassert utenfor hjemmet. I en undersøkelsesfase kan det være hensiktsmessig at barnet møter kontaktpersonen hyppigere over en kortere periode når målet er å kartlegge omsorgssituasjonen og familiens behov for hjelp. Når barn og unge har tiltak inne i familien er kontakten med kontaktperson kanskje noe sjeldnere, men stabil og jevnlig. I tilfeller der barn og unge er plassert utenfor hjemmet i enten fosterhjem eller på institusjon, er ofte kontakten med kontaktperson jevnlig, men mindre. Jeg finner ikke at antall møtepunkt er lovfestet, så det kan derfor virke som at det er interne rutiner som avgjør dette. Antall møtepunkt vil også kunne variere utfra individuelle behov i den situasjonen barn og unge befinner seg i. Dette kom til syne i fortellingene til ungdommene ved at en ungdom som hadde bodd i et stabilt og trygt fosterhjem over tid, ønsket seg mindre kontakt med sin kontaktperson. En annen ungdom som nylig hadde flyttet i fosterhjem ønsket seg derimot hyppigere kontakt med sin kontaktperson. Å flytte inn i nytt fosterhjem, kan oppleves som en utrygg situasjon, barn og unge kan derfor ha behov for støtte fra sin kontaktperson til å håndtere den (Antonovsky, 2012).

6.3.2 Bidrag i dokumentasjon

Alle ungdommene, med unntak av en var opptatt av å få vite hva som ble dokumentert fra samtaler med dem, samt få mulighet til å bidra til dokumentasjon. Dette er noe som også flere ungdommer gjennom Forandringsfabrikken uttaler at de ønsker seg og som de også anser som viktig for et godt samarbeid med barnevernet (Alexander et al., 2018). At barn og unges forståelser og synspunkt blir oppfattet riktig av kontaktperson, er en viktig forutsetning for deres medvirkning. Dermed er det viktig at barnets eget perspektiv blir utforsket, som innebærer barnets faktiske opplevelser og forståelser uten den voksnes tolkning (Sommer, 2010). I Forskrift om medvirkning og tillitsperson (2014, § 7) presiseres det at barnets syn

skal dokumenteres og hvorvidt barnet har fått medvirke. Videre står det i barnevernloven (1992, § 6-3 a) at det tydelig skal fremgå av vedtak hva som er barnets synspunkt og hvilken vekt den er tillagt. Helsetilsynet (2019) fant likevel i sin rapport at barnesamtaler var lite referatført, og i de som var dokumentert, kom det ikke tydelig frem om kontaktperson hadde oppfattet barnets forståelse. Kontaktpersoner må gjennomgå referatene med barna for å sikre at det som har blitt oppfattet samsvarer med barnets forståelse. Er det kontaktpersonens tolkning av barnets forståelse som blir dokumentert, vil ikke det nødvendigvis stemme overens med barnets fortelling og dermed kan barnets historie bli annerledes. At barn og unge får ta del i dokumentasjonen er en måte å forsikre seg om at deres syn kommer frem, slik de mener å fortelle det. Dette er noe de fleste ungdommene ønsket, og som en av ungdommene fortalte om at hun gjorde i samarbeid med sin kontaktperson. En annen måte å gjøre det på er slik som kontaktpersonen i barnesamtalen gjør, ved å spørre barnet på nytt dersom hun er usikker og oppsummerer litt underveis for så å spørre barnet om hun har oppfattet riktig. Ved å være bevisst egne tolkninger og prøve å bruke de ordene som barna selv bruker i dokumentasjonen kan også bidra til å styrke barn og unges perspektiv (Alexander et al., 2018).

6.3.3 Deling av informasjon

Alle ungdommene i min undersøkelse var opptatt av at de må få være med å bestemme hva som skal deles videre og til hvem. At de får informasjon om når og hva som deles videre var også viktig. I en rapport gjennomført av Forandringsfabrikken (2020) kommer det frem at så mange som tre av fire barn ikke forteller det viktigste til barnevernet og at en årsak til dette er at barna ikke vet hva som vil skje med informasjonen hvis de forteller (Forandringsfabrikken, 2020). Mange barn og unge har også opplevd at informasjon har blitt delt videre uten at de har fått vite om det eller syns at det har vært greit, som har medført konsekvenser for dem i form av foreldre som har blitt skuffet, sinte, utøvet vold eller lignende (Alexander et al., 2018). For mange har det bidratt til å miste tillit til barnevernet. Deling av informasjon kan slik sett få store negative konsekvenser for barn og unge, samt for samarbeidet med sin kontaktperson og barnevernet. At kontaktpersoner i barnevernet er bevisst på dette, og kan informere om, samt avtale med barnet hva som skjer videre med informasjonen, er svært viktig. Det kan samtidig bidra til at det blir enklere for barn og unge å fortelle om det som er vanskelig og ivareta tillitt. Kontaktpersonen i barnesamtalene opplever å få sensitiv informasjon om at mor kan true søsknene til barnet med bruk av vold. Dette spør hun barnet gjentatte ganger om er greit at hun kan ta opp med mor og informere samtidig om hvorfor hun ønsker å gjøre det. Når

gutten er usikker på om han vil det, avtaler kontaktperson med barnet at han kan få tenkte på det til neste gang de møtes. Dette er en håndtering på deling av informasjon som kan gjøre det trygt for barnet og der medvirkning blir ivaretatt.

7.0 Avslutning

Formålet med denne studien har vært å utforske god medvirkningspraksis, slik at flere barn og unge kan få realisert reell medvirkning i kontakt med barnevernet. For å undersøke dette har jeg gjennomført fire kvalitative intervjuer, samt analysert to barnesamtaler mellom barn og kontaktperson i barnevernet. I tillegg har tidligere forskning blitt brukt til å støtte opp under egen innhentet empiri. Forutsetninger som barn og unge i kontakt med barnevernet mener er av betydning for at deres rett til medvirkning skal bli realisert, har blitt belyst og diskutert, med den hensikt å besvare problemstillingen. Forskningsspørsmålene mine har fungert som viktige hjelpemidler til intervjuguiden og i operasjonaliseringen av problemstillingen.

Funnene går noe på tvers av forskningsspørsmålene, da de er tett forbundet med hverandre innenfor temaet jeg har undersøkt. Derfor har jeg syntetisert funnene uten å direkte plassere de under forskningsspørsmålene, slik at helheten blir tydeligere for leser. Jeg mener at funnene har gitt svar på både forskningsspørsmål og problemstilling. Gjennom de tre forskningsspørsmålene mine har jeg funnet følgende:

Funn fra intervjuene med ungdommene peker på at barn og unge må bli ansett som reelle samarbeidspartene, ved at de får nok og forståelig informasjon og at deres synspunkt blir etterspurt og inkludert i beslutninger. Relasjonen mellom barn/unge og kontaktperson er svært betydningsfull for deres mulighet til å medvirke. At relasjonen bygger på tillit, at kontaktpersonen kan bidra til mestringstøtte og kontaktpersonens kommunikasjonsferdigheter er viktig. Videre finner jeg at strukturelle forhold påvirker barn og unges medvirkning. At samtaler med barn og unge foregår et sted som oppleves trygt for dem er viktig og gjerne i større grad i mer uformelle settinger. Møtene med kontaktperson må skje jevnlig, slik at kontakten og informasjonsflyt opprettholdes. At de får bidra i dokumentasjon og at det avtales med dem hva slags informasjon som skal deles videre med andre er også viktig. For at barn og unges medvirkning skal bli ivaretatt må barnevernet møte dem og dette skjer oftest gjennom barnesamtaler. Derfor har to barnesamtaler blitt brukt som empiri for å belyse hvordan medvirkning kan legges til rette for i praksis, gjennom de relasjonelle og strukturelle forutsetninger ungdommene mener er betydningsfullt.

7.1 Konklusjon

Mange av funnene mine samsvarer med tidligere forskning og kunnskap fra barn og unge gjennom Forandringsfabrikken. Et funn som skiller seg noe fra tidligere forskning er at kontaktpersonen er av stor betydning for ungdommene og at de er glade i kontaktpersonen sin, til tross at kontakten er noe sjelden. Kontaktpersonen kan betraktes som en signifikant person for ungdommene. Ungdommene godtar at voksne må ta noen avgjørelser, men de ønsker å bli inkludert og mener at det er viktig også for yngre barn. Jeg har videre funnet at kontaktpersonen i barnesamtalene gjør mye av det ungdommene etterlyser, og at det er samsvar mellom «den gode barnesamtalen» og det ungdommene ønsker. Det som kan problematiseres er hvordan kontaktpersoner i større grad skal få til dialog med barn, gjennom mer fri fortelling fra barnet. Det har vist seg vanskelig i barnesamtalene jeg har analysert. Et annet funn er at barnevernsarbeidere må være modige, kompetente, tilgjengelige og omsorgsfulle.

Ut fra studiens funn kan det være hensiktsmessig å videre undersøke hvordan barneverntjenester konkret og systematisk kan arbeide for å tilrettelegge for barn og unges medvirkning i praksis. Ungdommene påpeker at deres medvirkning i stor grad påvirkes av individuelle kontaktpersoner, kontakten de får og individuelle egenskaper ved vedkommende. Det medfører at det vil være variasjon ut fra hvem barn og unge møter på. For å sikre reell medvirkning for flere barn og unge i sin kontakt med barnevernet kan det være hensiktsmessig å utforske hvilke rutiner ulike barnevernkontor har rundt omkring, for å ivareta medvirkning og hvordan det arbeides med på ledelsesnivå.

Jeg vil avslutte med viktige råd fra ungdommene: Rådene fra ungdommene handler i stor grad om at barn må få mer informasjon, også de yngre. Barn og unge må få gode forklaringer. Det er viktig at barn og unge får være med å bestemme hvilken informasjon som skal deles videre og med hvem. Barnevernet må inkludere barna i hele prosessen og de må være flinke på å støtte og vise at de vil hjelpe. Alle barn er forskjellige, og barnevernet må tilpasse ut ifra individuelle behov. Barnevernet må ta avgjørelser sammen med barn og unge og ikke bli tatt av kontaktpersonen eller barnevernet på egenhånd. Gjensidig tillit er viktig, og de må passe på hvordan relasjonen fungerer.

Litteraturliste

- Alexander, Glorija, Toresen, G., Steinrem, I. (red)., (2018). *Barnas barnevern: trygt, nyttig og samarbeidende for barn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Antonovski, A. (2012). *Helsens mysterium: Den salutogene modellen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Askheim, O.P. (2012). *Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Barnekonvensjonen (1989). FNs konvensjon om barnets rettigheter.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Barnevernloven (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Lovdata.
<https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2017). *Saksbehandlingsrundskrivet*.
<https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/saksbehandlingsrundskrivet/#0>
- Backe-Hansen, Elisabeth (2011): *Teoretiske perspektiver i synet på ungdoms medvirkning – en litteraturgjennomgang*. (NOVA-notat til NOU 2011:20 Ungdom, makt og medvirkning).
<https://www.regjeringen.no/contentassets/e68e3849077544e0a23f060916e2e3f2/no/sved/backe-hansen-elisabeth-litteraturgjennomgang.pdf>
- Bijleveld, G., Dedding, C., & Bunders-Aelen, J. (2015). Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: A state-of-the-art review. *Child & Family Social Work*, 20(2), 129-138. (9 s.)
- Bjørndal, A. (2009). Målet er kunnskapsbaserte og brukersentrerte tjenester. I Grimen, H., Terum, L.I. (red)., *Evidensbasert profesjonsutøvelse*. (s.125-144). Oslo: Abstrakt forlag AS
- Bukve, O. (2016). *Forstå, forandre, forklare: Om design av samfunnsvitenskapelege forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget
- Dnscombe, M. (2010). *Ground Rules for Social Research: Guidelines for Good Practice*. (2nd ed). Maidenhead: Open University Press
- Ekeland, T-J. (2007). Kommunikasjon som helseressurs. I Ekeland, T-J., Heggen, K. (red)., *Meistring og myndiggjering – reform eller retorikk?* (s. 29-51). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Falch-Eriksen, Toros, Sindi & Lehtme (2021). Children expressing their views in child protection casework: current research and their rights going forward. *Child & Family Social Work*. <https://onlinelibrary-wiley-com.hvo-ezproxy-01.hivolda.no/doi/full/10.1111/cfs.12831>
- Fangen, K. (2010). *Deltakende observasjon*. (2.utg). Bergen: Fagbokforlaget
- FNs barnekomité (2009). Generell kommentar nr.12: Barnets rett til å bli hørt. (CRC/C/GC/12). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/generell-kommentar-12.pdf>
- Forandringsfabrikkens Kunnskapssenter (Mai 2020). *Forstå det viktigste: Barn 6-12 år, i barnevernet deler erfaringer og gir råd*. <https://www.forandringsfabrikken.no/article/rapport-forsta-det-viktigste-2020>
- Forskrift om medvirkning og tillitsperson (2014). Lov om barneverntjenester (FOR-2014-06-01-697). <https://lovdata.no/forskrift/2014-06-01-697>
- Gamst Trøften, K. M. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler: å ta barn på alvor* (2. utg). Oslo: Universitetsforlaget
- Gulbrandsen, L.M., Seim, S & Ulvik, O.S (2012). Barns rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid. *Sosiologi i dag*; 42 (3-4), 54-78.
- Hasle, B. (2013a). Ungdoms deltakelse i lys av makt og anerkjennelse. *Barn* 31(3), 69-82.
- Hasle, B., Olson, B.H., Høiseth, J.R. & Kildal, C. (2021). Profesjonelle barnesyn – en utfordring for barnets medvirkning? *Fontene forskning*. 1/2021 (under publisering, kommer 14.06.21).
- Havnen, K.J.S., Christiansen, Ø., Ljosnes, E.H., Lauritzen, C., Paulsen, V., Jarlby, F. & Vis, S.A. (2020). Barnevernets undersøkelsesarbeid: Å medvirke når barnevernet undersøker. En studie av barn og foreldres medvirkning i barnevernets undersøkelsesarbeid. (Delrapport 5). <https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/18926/article.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Hart, Roger (1992). Children's Participation: From tokenism to citizenship. *Innocent Essays* 4. UNICEF: Florence. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf
- Helsetilsynet (2019). Det å reise vasker øynene: gjennomgang av 106 barnevernssaker. Rapport januar 2019. Hentet fra https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2019/helsetil-synet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf

- Helse- og omsorgsdepartementet (2018). *Opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse (2019-2024)*. (2018-2019 (Prop.121 S). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/1ea3287725fa4a2395287332af50a0ab/no/pdfs/prp201820190121000dddpdfs.pdf>
- Honneth, A. (2007). *Kamp om anerkjennelse*. Oslo: Pax Forlag.
- Huseby, Slettebø & Juul (2018). Partnerships with children in child welfare: the importance of trust and pedagogical support. *Child & Family Social Work*, 23(3), 443-450.
- James, A. & Prout, A. (Red.). (1997). *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. The Falmer Press.
- Jensen, G. (2016). Brukermedvirkning og maktutøvelse – ungdom som medspiller og motspiller i barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*. 03-04/2016 (Volum 93). S. 304-320.
- Johannessen, L.E.F., Rafoss, T.W. & Rasmussen, E.B. (2018). *Hvordan bruke Teori? Nyttige verktøy i kvalitative analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Joranger, L. (2016). Hvorfor gjentar dere siste ordet vi sier hele tida?. *Fontene forskning*, (1), 69-74 (5 s.)
- Kennan, D., Brady, B. & Forkan, C. (2018). Supporting Children´s Participation in Decision Making: A Systematic Literature Review Exploring the Effectiveness of Participatory Processes. *The British Journal of Social Work*, 48(7), 1985-2002.
- Kriz, K. & Skivenes, M. (2017). Child welfare workers` perceptions of children`s participation: a comparative study of England, Norway and the USA (California). *Child & Family Social Work*, 22(S2) 11-22.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2019). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3.utg). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Madssen, K-A. (2007). Språk og kommunikasjon: myndiggjering eller umyndiggjering? I Ekeland, T-J., Heggen, K. (red)., *Meistring og myndiggjering – reform eller retorikk?* (s. 165- 183). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Nortvedt, P. (2008). Profesjon og paternalisme. I Molander, A., Terum, L.I. (red)., *Profesjonsstudier*. (s. 251-260). Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU 2012:5 (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/e212cdbe211d4e699983049c3070870e/no/pdfs/nou201220120005000dddpdfs.pdf>

- Paulsen, V. (2016). Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet. *Fontene forskning*. 1/2016 s.4
- Paulsen, V. & Studsrød, I. (2019). Barnet i sentrum for barnevernspedagogens yrkesutøvelse. I Studsrød, I., Paulsen, V., Kvaran, I., Mevik, K. (red). *Barnevernspedagog: En grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget
- Pölkki, P., Vornanen, R., Pirsiainen, M. & Riikonen, M. (2012). Children's Participation in Child-Protection Processes as Experienced by Foster Children and Social Workers. *Child Care in Practice*, 18(2), 107-125. <https://www.tandfonline.com.ezproxy.uio.no/doi/full/10.1080/13575279.2011.646954>
- Rød, S. (2019, 16. april). Barnevernsansatte demonstrerer i flere byer. Hentet fra <https://fontene.no/nyheter/barnevernsansatte-demonstrerer-i-flere-byer-6.47.610365.ef49670d1c>
- Sanner, M. (red). (2017). *Barnevernet fra oss som kjenner det: fortellinger fra 62 ungdommer*. Oslo: Forandringsfabrikkens kunnskapscenter.
- Seim, S. (2018). Hvilken betydning har rom og sted for barn og unges deltakelse i barnevernet? I Seim, S., Sæter, O. (red)., *Barn og unge: By, sted og sosiomaterialitet*. (s. 199- 218). Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Seim, S., Slettebø, T. (2017). Challenges with participation in child welfare. *European Journal of Social Work*: Vol.20(6), pp. 882-893.
- Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays*. (Ny utg.). Oslo: Aschehoug
- Slettebø, T. & Seim, S. (2007). *Brukermedvirkning i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget
- Sommer, D., Samuelsson, I.P. & Hundeide, K. (2010). *Child Perspectives and Children's Perspectives in Theory and Practice*. Springer.
- Strandbu, A. (2011). *Barnets deltakelse: Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget
- Sæbjørnsen, S.E.N. & Willumsen, E. (2017). Service user participation in interprofessional teams in child welfare in Norway: vulnerable adolescents' participations. *Child & Family Social Work*, 22(S2), 43-53.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder*. (5.ugt). Bergen: Fagbokforlaget
- Tjora, A. (2018). *Viten skapt: Kvalitativ analyse og teoriutvikling*. Oslo: Cappelen Damm akademisk

- Tunestveit, M., Mæhle, M. & Ulvik, O.S. (2021). Deltaking i barnevernet – ein analyse av ungdomar sine forteljingar i lys av posisjoneringsteori. *Tidsskriftet Norges Barnevern 01 /2021 (Volum 98)*.
- Ulvik, O.S. (2009). Barns rett til deltaking – teoretiske og praktiske utfordringer i profesjonelle hjelperes samarbeid med barn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. 46(12), 1148-1154.
- van Biljeveld, G.G., de Vetten, M. & Dedding, C.W.M (2020). Co-creating participation tools with children within child protection services: What lessons we can learn from children. *Action Research*, 13.2.2020 https://journals-sagepub-com.hvo-ezproxy-01.hivolda.no/doi/full/10.1177/1476750319899715#_i21
- van Bijleveld GG, Bunders-Aelen, J.F.G & Dedding C.W.M. (2019). Exploring the essence of enabling child participation within child protection services. *Child & Family Social Work*, Vol.25 (2), p.268-293.
- Vik, L.J. (2007). Makt og myndiggjering – utfordringer for helse- og sosialarbeidarar. I Ekeland, T.-J., Heggen, K. (red)., *Meistring og myndiggjering – reform eller retorikk?* (s. 83- 100). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Vis, S.A. & Thomas, N. (2009). Beyond talking – children's participation in Norwegian care and protection cases. *European Journal of Social Work*, 12(2),155-168.
- Warming, H. (2011). Children`s participation and citizenship in global age: Empowerment, tokenism or discriminatory disciplining? *Social Work and Society*, 9(1), 119-134.
- Warming, H. (2011). *Børneperspektiver*. København: Akademisk Forlag

Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

30.4.2021

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Brukermedvirkning for barn i barnevernet

Referansenummer

232243

Registrert

05.01.2021 av Bente Hasle - bente.hasle@hivolda.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen i Volda / Avdeling for samfunnsfag og historie

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Bente Hasle, benteh@hivolda.no, tlf: 41626795

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Nina Holtermann, ninaho@stud.hivolda.no, tlf: 40094679

Prosjektperiode

30.01.2021 - 30.01.2022

Status

12.01.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

12.01.2021 - Vurdert

BAKGRUNN

Selve prosjektet (deltakende observasjon/intervensjon) utføres anonymt, det vil si at det ikke skal behandles direkte eller indirekte opplysninger som kan identifisere enkeltpersoner. Innmeldingen gir behandlingsgrunnlag til rekruttering. Rekrutteringen går gjennom foresatte og det behandles personopplysninger i form av telefonnummer eller mailadresser.

VURDERING

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5ff43438-e5db-45db-824f-1f67865479b4>

1/3

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 12.01.2021 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>. Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet behandler særlige kategorier av personopplysninger om helseforhold om barnet, samt alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 30.01.2022. Varigheten vil være kort for hver behandling da den kun vil være aktuell i tidsrommet fra de foresatte selv tar kontakt til at samtalen med barnet er avsluttet.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen er dermed den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Barna vil få tilpasset informasjon.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Silje Fjelberg Opsvik
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Barn og unge forteller fra samarbeid med barnevernet

«Barn, unge og medvirkning – en studie av hva barn og unge med erfaring fra barnevernet trekker frem som god medvirkningspraksis».

Vi er to forskere fra Høgskulen i Volda som er opptatt av barn og unges rettigheter; masterstudent Nina Holtermann som er sosionom og har jobbet på skolefritidsordning og Bente Hasle som er barnevernspedagog og barneforsker og jobber på Høgskulen. Barnekonvensjonen sier at «*Alle barn har rett til å si meningen sin, og deres mening skal bli tatt på alvor.*» Det gjelder i alle saker som angår barnet.

Vi ønsker å snakke med deg fordi du har fått hjelp fra barnevernet og har viktige erfaringer som andre kan lære av. Vi er opptatte av hva som må til for at barn og unge skal få medvirke i egen sak og ønsker å undersøke faktorene som barn og unge mener at bidrar til at det fungerer. Formålet med studien er å bidra med økt kunnskap om god medvirkningspraksis, så flere barn og unge skal få realisert retten til medvirkning i kontakt med barnevernet.

Det er frivillig å delta, og dersom du på et senere tidspunkt ønsker å trekke deg er det i orden. Vi vil skrive artikler om det vi finner, men ingen kommer til å skjønne at det handler om deg. Når vi skriver ned det som blir sagt i intervjuet med deg, gir vi deg et annet navn og forandrer på alle opplysninger som gjør at du kan bli gjenkjent. Opplysningene blir altså anonymisert. Etter at vi har snakket med deg, sletter vi mobilnummeret ditt og e-posten din slik at vi ikke har noen personopplysninger om deg. Prosjektet er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (med referanse nummer 232243). Vi ber om at du signerer samtykkeerklæringen under dersom du har forstått informasjonen og ønsker å delta i prosjektet.

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg har mottatt og forstått informasjonen om prosjektet «Barn, unge og brukermedvirkning - en studie av hva unge trekker frem som god medvirkningspraksis i barnevernet» og har kunnet stille spørsmål om det jeg har lurt på.

Sted og dato:

Navn

Vedlegg 3: Intervjuguide

Intervjuguide (unge med erfaring fra kommunalt barnevernet)

Innledende spørsmål

Hva tenker du når du hører ordet «medvirkning» i barnevernet?

Hvordan har du opplevd samarbeidet med din kontaktperson?

I hvilken grad opplevde du at din rett til medvirkning ble ivaretatt når du var i kontakt med barnevernet?

Har du et konkret eksempel på en gang du fikk medvirke?

Strukturelle faktorer:

Informasjon:

Kan du fortelle litt om hva du tenker er viktig når barnevernet skal informere om hva barnevernet er og hva de kan hjelpe til med? Og hvilke rettigheter barn og unge har?

Opplevde du at din kontaktperson ga deg nok og kontinuerlig informasjon?

Hvis ja: har du noen konkrete eksempler på hvordan din kontaktperson gjorde dette?
Hvis nei: hvordan kunne din kontaktperson gjort dette annerledes?

Møter og medbestemmelse:

Hvor syns du det var best å møte din kontaktperson for samtaler? (eksempelvis: på barnevernkontor, hjemme, på skolen, gå tur, kjøre bil, cafe evt andre?).

Oppfølgingsspørsmål: hvorfor?

Hvor ofte tenker du at det er nyttig å møte kontaktpersonen sin?

Møtenes innhold: Fikk du vite hva dere skulle snakke om på forhånd? Eventuelt komme med innspill til hva dere skulle snakke om?

Oppfølgingsspørsmål: hvis ja: hvordan la din kontaktperson opp til dette?

Hvis nei: hvordan kunne hun/han gjort dette annerledes?

Dokumentasjon: Hvordan kan barnevernet forsikre seg om at de har forstått det barn og unge forteller?

På hvilken måte ønsker du å medvirke i kontakten med barnevernet?

Har du noen gang fått spørsmål fra din kontaktperson om du er fornøyd med hjelpen? eller hva som kan gjøres annerledes?

Har du noen tanker om hvordan barneverntjenesten kan legge opp til at barn og unge får gi tilbakemeldinger på hjelpen de mottar, på en måte som kjennes trygg?

Deling av informasjon: har du opplevd at ting du har sagt til din saksbehandler, har blitt fortalt videre til familiemedlemmer uten at du har hatt lyst til det. Hvordan kan barnevernet gjøre dette annerledes?

Relasjonelle faktorer

Kan du fortelle litt om hva som er viktig for deg for at du skal få en god relasjon/ kontakt med din kontaktperson i barnevernet?

Tillit og trygghet:

Hva skal til for at du tør å snakke om viktige / vanskelige ting med din kontaktperson?

Hva er viktig for at du skal kunne stole på din kontaktperson?

Hvordan er det viktig for deg å bli møtt av din kontaktperson, for at du skal klare å si det du mener?

Hvordan merker du om din kontaktperson tar deg på alvor eller ikke tar deg på alvor?

Tillitsperson/trygghetsperson: har du er erfaring med bruk av dette?

Oppfølgingsspørsmål: Hva syns du i så fall om dette tilbudet/ordningen?

Hvis ikke: kunne du ha tenkt deg bruke dette hvis du fikk tilbudet?

Råd til ansatte i barnevernet

Hva er viktig når barnevernet skal samarbeide med barn og unge?

Hvilke råd har du til ansatte i barnevernet om hva som er god hjelp?

Er det andre ting vi ikke har snakket om som du tenker er viktig for at barn og unge skal få medvirke?